HET STADSWOONHUIS

IN NEDERLAND
GEDURENDE DE LAATSTE 25 JAREN

900
BEE

HET STADSWOONHUIS IN NEDERLAND

Het Stadswoonhuis in Nederland

GEDURENDE DE LAATSTE 25 JAREN

DOOR

J. H. W. LELIMAN
Bouwkundig Ingenieur

MET 480 AFBEELDINGEN

'S-GRAVENHAGE — MARTINUS NIJHOFF — 1920

IN het verloop der vorige eeuw werd in de behoefte aan stadswoonhuizen bijna uitsluitend voorzien door den speculatiebouw. Daarmede ging gepaard dat een steeds grooter deel der bevolking in huurhuizen woonde. Deze beide verschijnselen zijn wel te beschouwen als de voornaamste oorzaken van het beeld van artistiek verval dat het stadswoonhuis in het genoemde tijdvak vertoonde. De bouwkunst immers kan alleen bloeien als zij uit en met liefde wordt beoefend.

Vergeleken bij het landhuis heeft in dit opzicht het stadswoonhuis in veel ongunstiger omstandigheden verkeerd. In de eerste plaats doordien in verhouding het landhuis veel meer in direkte opdracht moest worden gebouwd. Als huizen ontworpen worden niet voor het eigen gebruik van den lastgever, doch als 't ware voor eene neutrale macht, gelijk bij het stadswoonhuis het geval placht te zijn, en zij bestemd zijn voor willekeurige bewoners, dan gaat zulks bijna onvermijdelijk ten koste van persoonlijkheid en karakter. Daarbij immers ontbreekt de aanleiding, die in een gegeven geval als van zelf uit den een of anderen bijzonderen wensch een typische oplossing ontwikkelt. Het persoonlijke element dat op een huis zijn eigen stempel drukt, ontbreekt als het niet ontstaat voor „iemand", doch als een normaal produkt. Dit moet in de eerste plaats beantwoorden aan commerciëele eischen. Het mag liefst geen eigenaardigheden vertoonen, welke in gelijke mate den een konden aantrekken als wellicht, ja waarschijnlijk zelfs, den ander zouden afschrikken. Voor ontwikkeling van eigen aard blijft geen plaats in dit stelsel. Dit gemis nu deed zich in hooge mate gevoelen bij het stadswoonhuis uit het laatste kwartaal der 19e eeuw. Het draagt in ieder opzicht de sporen van die hartelooze behandeling. Zijn bouw was een bedrijf, een industrie, geworden, die uitging naar andere resultaten dan schoonheid. De kunst was er vrijwel geheel bij uitgeschakeld.

Doch ook als zulks anders geweest ware, worden zijn ontwerper toch reeds de handen gebonden door verschillende faktoren, die zijn scheppingskracht in hare vrije ontplooiïng belemmeren. Aan alle zijden is zijn vrijheid besnoeid. In de afmetingen van het beschikbare terrein is slechts bij uitzondering eenige speling mogelijk gebleven door de verkavelingsplannen, die gebaseerd zijn op normale eischen en beurzen. Meestal echter is de ontwerper absoluut gebonden. Op de ingebouwde stadsterreinen is zijn vrijheid trouwens geheel geknot. Dit leidt noodzakelijk in de eerste plaats tot eene gelijkvormigheid van indeeling, waarbij

de fantasie weinig gelegenheid heeft zich te uiten. Dit moet een terugslag hebben op het architectonisch aanzien. Bovendien wordt de gebruikmaking van het terrein, dat op zich zelf reeds zoo weinige mogelijkheden biedt, beheerscht door strenge voorschriften. De rigoureuze, tot in onderdeelen afdalende bepalingen van wet en verordening, die veelal zeer hooge eischen stellen, zijn bovendien oorzaak dat de ontwerpen gebaseerd worden op de minimum eischen en het maximaal toelaatbare, hetgeen eene zekere mate van monotone eenzijdigheid in de hand werkt.

De bepalingen der bouwverordeningen beoogen in hoofdzaak weliswaar slechts de belangen van de veiligheid en de hygiëne te dienen. Zij zijn van oudsher voornamelijk technisch van aard en betreffen hoogten, afmetingen van voorsprongen, lichtoppervlakte. Zelfs onderdeelen als de breedte van voordeuren, worden er in geregeld. Afzonderlijk en in hun samenstel beperken zij echter den ontwerper ook gevoelig in zijn aesthetische bewegingsvrijheid.

Vele van deze bezwarende omstandigheden doen zich òf niet, òf in veel minder klemmende mate gelden bij het landhuis. Dit, rondom vrijstaand, stelt den architect ook voor het veel dankbaarder vraagstuk om plastisch, drie-dimensionaal scheppend en een in zich compleet, op zichzelf staand gebouw te ontwerpen. Het stadswoonhuis, welks aesthetische beteekenis is saamgetrokken op den smallen voorgevel — een coulisse — hangt bovendien, in zijn indruk voor een niet gering deel af van de genade zijner buren.

De woning placht weleer de trots te wezen van haar bewoner, die veelal trouwens tevens haar eigenaar was. Zij speelde eertijds een veel grooter rol in het bestaan. In vroeger dagen, toen, door gemis aan verkeersmiddelen en geringer aanleiding tot uithuizig vermaak, men wel gedwongen was in haar zijn leven te concentreeren, moest de woning aan beteekenis winnen. Bovendien werd oudtijds door de geringere mogelijkheid van geldbelegging vaak een groot deel van het bezit vastgelegd in onroerend goed en vooral ook in het woonhuis. Dit had aldus mede tot taak om te getuigen van den welstand van zijn bezitter, van diens rang en stand in de samenleving. In de versiering herinnerde het aan zijn werkkring en dikwijls, in zinnebeeldigen vorm, ook aan zijne geestelijke voorliefde of wijsgeerige beschouwing. Het werd aldus niet alleen de weerspiegeling eener persoonlijkheid, doch ook een blijvend gedenkteeken van den stichter en diens geslacht, waarin het familiehuis, van vader op zoon overgaand, soms eeuwen achtereen bleef.

Menigeen ging zelfs verder en stelde zich op hooger plan dan zulke, in den grond egoïstische overwegingen. De overlevering immers heeft de herinnering vastgelegd aan verschillende gevallen waarin verheven burgerzin het belang der gemeenschap als hooger doelwit nastreefde en hij bij den bouw van een huis den wensch op den voorgrond bracht, dat het zou strekken tot sieraad der stad.

Het moest naar buitenaf haar glorie verhoogen door de faam van zijne schoonheid en zijn rijkdom. In gene dagen, waarin de burgerij zich weinig verplaatste, was de stad het engere, ja het eigenlijke vaderland en alles wat haar roem kon verbreiden, was eerezaak harer bewoners.

In de 19de eeuw was de woonhuisbouw vrijwel geheel gevallen in handen van een groep ondernemers, de speculatiebouwers. Zij joegen slechts commerciëele bedoelingen na. Een huis was voor hen uitsluitend een geldswaardig object en, zooals de omstandigheden nu eenmaal waren, werd de waarde daarvan in de oogen van het publiek niet of weinig beïnvloed door het architectonisch gehalte. Veeleer scheen het tegendeel het geval. Architectonisch schoon werd vereenzelvigd met noodelooze kosten. De woning werd een voorwerp van speculatie, een massa-artikel. In het gunstigste geval werd een architekt belast als het ware een „emballage" te ontwerpen, in den vorm van een meer of minder fraaien gevel. Om de aantrekkelijkheid van zijn waar te verhoogen, was de ondernemer soms tot zekere hoogte vrijgevig voor zoover zulks aan den uiterlijken schijn kon ten goede komen en den eersten indruk voordeelig maken.

Het publiek heeft zich neergelegd bij deze ontwikkeling der dingen. Het kunstgevoel scheen bijkans verlamd, of, ten nadeele van de bouwkunst, althans eenzijdig georiënteerd. Kunst werd vaak geheel vereenzelvigd met schilder- of beeldhouwkunst, met tooneel of muziek. De bouwkunst kwam eerst op het laatste plan terwijl haar daarentegen — althans met betrekking tot de woning — een beheerschende rol had moeten zijn toebedeeld.

De speculatiebouw voorzag in de woningbehoefte der zich snel uitbreidende steden met hare vlottende bevolking. Wie er zich vestigen moest, vond door zijne bemiddeling een huis kant en klaar. Hij was aldus bij zijn haastig en gejaagd bestaan, niet alleen ontslagen van alle beslommeringen waartoe het zelf-bouwen zou hebben geleid, doch kon ook aanstonds zijn nieuwen werkkring aanvaarden. Bovendien werd door den speculatiebouw voorzien in de vraag naar huurwoningen, die paste bij het beweeglijk karakter der moderne stadsbevolking.

Die beweeglijkheid is een factor ten ongunste in de ontwikkeling van het stadswoonhuis. Men hecht zich niet aan zijn woning en heeft daarvoor in de voortdurende gedachte aan nieuwe verhuizing, geen bijzondere kosten noch zorgen over. Den tijdelijken bewoner blijft geene ruimte voor eigen initiatief bij bouw en indeeling zijner behuizing. Hij heeft te aanvaarden wat voor hem is uitgedacht. Omgekeerd is de ondernemer ook zijnerzijds wel gedwongen om rekening te houden met de voortdurende wisseling van bewoners. Hij deed dit door een type à tout usage, een normaal-indeeling in het leven te roepen, die het meest nabijkomt aan de gemiddelde wenschen der elkander opvolgende huurders. Zoo ontstond een gangbare huisvorm, die zich met geringe plaatselijke afwijkingen over ons geheele land verbreidde.

Het resultaat was, dat de gebruiker, wetende dat hij toch geen invloed kan uitoefenen, vrijwel onverschillig kwam te staan tegenover het vraagstuk van den woningbouw. Voor indeeling noch uiterlijk had hij eenige moreele verantwoordelijkheid op zich te nemen. Hij aanvaardde ook vol berusting het normaal-type en hoopte in het gunstigst geval door de inrichting en meubileering, nog een persoonlijke noot in het interieur aan te brengen.

Dit alles heeft een algemeenen kant gehad voor de waardeering der bouwkunst. Het is waarlijk geen wonder dat zij, die dagelijks aan den lijve bespeurden hoe deerlijk de bouwkunst — of wat zij dan als zoodanig beschouwden — faalde waar het gold de voorziening in hunne persoonlijke belangen, al generaliseerend hunne onverschilligheid uitbreidden en sceptisch kwamen te staan tegenover de beweringen omtrent hare roeping en hare beteekenis voor de samenleving.

Dat als regel de huizen niet voor eigen gebruik gesticht werden en de bewoner er zich los van voelde, moest ook een noodlottigen invloed uitoefenen op de afwerking.

Vroeger was dat anders. Er bestond een blijvende, innige verhouding tusschen het huis en zijn bewoners. Deze kwam ook tot uiting in eene zorgvuldig doorwerkte behandeling der interieurs. Enkelen slechts echter zijn bereid zich de hooge kosten daarvan te getroosten in een tijdelijk verblijf.

Thans gaat de belangstelling uit naar het verplaatsbare huisraad, dat het bric-à-brac den bewoner bij zijn herhaalde verhuizingen kan volgen. Wie had eertijds ooit gedacht aan meeneembare betimmeringen, als thans niet zelden worden aangebracht? De ruimten zelf zijn doorgaans onverzorgd in architectonisch-decoratieven zin. Het is uitzondering geworden eene architectonisch doorwerkte binnenruimte aan te treffen.

De in de 19e eeuw hier te lande in zwang gekomen normale plattegrond is het suite-type. Met wijzigingen van ondergeschikte beteekenis vond het ingang voor huizen van alle klassen. Als algemeen ideaal werd het pasklaar gemaakt voor de arbeiderswoning zoo goed als voor het heerenhuis.

Deze meest karakterlooze en ongezellige planvorm die denkbaar is, herhaalt zich uit en treure. Een voorkamer, voorzien van balkon of erker, is door schuifdeuren — die buiten verhouding staan tot de grootte der vertrekken en het verkeer — verbonden met een achterkamer annex veranda of serre. Ter zijde: vóór een kabinet, achter de keuken en, tusschen de beide laatste vertrekken in, de trap en de W.C. Dit is de geijkte plattegrond, die in duizenden en nogmaals duizenden gevallen onveranderde toepassing vond. Blijkens de ervaring is een huistype conservatief. Heeft het zich eens vastgezet, dan komt er niet gemakkelijk wijziging in. Deze stelling wordt een keer te meer bevestigd door de hardnekkigheid waarmede het suitetype zich, ongeacht zijne nadeelen en bezwaren kon handhaven.

De beide in elkander loopende vertrekken der suite, maken door hunne gelijkwaardigheid in grootte, vorm en indeeling een monotonen indruk. Deze kan niet licht worden opgeheven door de inrichting, welke trouwens toch moeilijk en niet dankbaar is. De doorbreking van alle vier de korte wanden met groote deur- en vensteropeningen of kasten, dwingt n.l. tot plaatsing der voornaamste meubels tegen de lange wanden, waardoor de toch reeds in de lengte ontwikkelde suite geheel den indruk te weeg brengt van een korridor.

Onder de Engelsche en vooral ook Amerikaansche plattegronden, beantwoordend aan de bij ons in zwang zijnde drievenster-huizen op smalle en wederzijds ingebouwde terreinen, worden afwijkende oplossingen aangetroffen, die treffen door oorspronkelijkheid van opzet. Zij vertoonen vaak een uit aesthetisch opzicht, veel gunstiger ruimte-verdeeling en vereenigen deze met grooter gerief in de bewoning. Door het ontwerpen van een hall wordt daarbij ook in een klein huis eene ruimte in het leven geroepen, die zich in verband met het aangrenzende trappenhuis leent tot eene gelukkige architectonische behandeling. In tegenstelling hiermede zijn juist de steile trappen en half, zoo niet geheel duistere portalen doorgaans de zwakke punten onzer gebruikelijke plattegronden. Opvallend bij deze is over het algemeen ook dat de ruimte voor dienstvertrekken zoo zuinig bemeten wordt. Dit is vooral het geval bij het, voor twee gezinnen bestaande huis-bovenhuistype, dat als woning der meer gegoede burgerklasse, het vrije één-gezinshuis verdrong. Vooral dit huis-type pleegt het euvel van bekrompen entree en trappenhuis te vertoonen, evenals ook de overige geijkte fouten: te kleine keuken, het ontbreken van bijvertrekken voor huiselijke doeleinden, voor berging van provisie en brandstof. Is het niet ook merkwaardig dat in ons land, hoewel het wellicht het grootste percentage fietsrijders heeft, zoo zelden wordt voorzien in de gelegenheid tot rijwielberging? In het algemeen wettigt de bestudeering onzer plattegronden de opmerking, dat doorgaans weinig zorg besteed wordt aan een eenigszins verfijnde opvatting van huiselijk gerief, zelfs indien zulks zonder kosten van beteekenis bereikbaar geweest was.

Vertoont de indeeling in hare groote trekken weinig afwisseling, het stadswoonhuis biedt daarentegen naar het uitwendige beoordeeld, een beeld van bonte verscheidenheid. De verschillende stroomingen komen er in tot uiting; zoowel de historische, of althans meer of minder trouw op de overlevering gebaseerde richtingen, als de moderne opvatting van uiteenloopende schakeering. Zeer dikwijls echter zijn, doordien de speculatiebouwer zich uit onverstand of zuinigheid richtte tot onbekwame aesthetische adviseurs, de resultaten verregaand droevig en ontbreekt ten eenenmale het juist begrip van den als voorbeeld gekozen stijl, en — wat erger is — van architectonische schoonheid in het algemeen. De onmiddellijke nabuurschap van die, uiteenloopende en zelfs lijnrecht tegenover elkander staande opvattingen vertolkende gevels,

leidt in het stadsgezicht dikwijls tot hinderlijke onrust. Ook al ware elke gevel op zichzelf beschouwd goed, dan toch ontbreekt in de groep, die zij samen vormen, als geheel beoordeeld, het harmonisch verband. Elke staat op zichzelf wat betreft beginsel, vorm en kleur. Deze verdragen elkander niet. Er heerscht geen evenwicht noch verband. Elk huis is ontworpen los van zijn omgeving, zonder er rekening mede te houden dat het toch trachten moest te worden een deel van het geheel en zich daarin te schikken als een dienend onderdeel. Men zou integendeel vaak geneigd zijn aan te nemen dat veeleer, opzettelijk en bewust gestreefd is naar eene tegenovergestelde uitwerking. De voorgevels, want alleen daarin heeft de ontwerper gelegenheid zich te uiten — en hij viert er zijn fantasie naar vermogen bot! — maken vaak den indruk als trachtten zij elkander te overtroeven. Ontbraken de noodige middelen voor het wezen, dan werd ook doorgaans genoegen genomen met een meestal misplaatsten schijn-rijkdom en met bedrieglijken tooi. Op groote schaal werd daarbij gebruik gemaakt van surrogaten om een zoo rijk mogelijk effect in het leven te roepen. Dit streven strekte zich ook uit tot de volkswoningen en leidde vooral dáár tot wrakken opschik en tot onoprechtheid van artistieke middelen. De droeve vruchten van het stelsel plukken wij thans reeds ook in dien zin, dat de ondeugdelijke materialen en constructies ontijdig vergingen en zelfs tot menig ongeval leidden.

Het in aesthetischen zin zeer onbevredigende aanzien van de nieuwe stadswijken heeft, nadat Amsterdam in 1898 voorging, in verschillende gemeenten de overheid er toe geleid om privaatrechtelijk bij de uitgifte van hare terreinen of in het algemeen, publiekrechtelijk, voor elken bouw zonder onderscheid, het voldoen aan welstandseischen als voorwaarde aan het verleenen der bouwvergunning te verbinden. Dit bleek een maatregel die bevredigend werkte en veel kwaad verhoedde, al mag men natuurlijk niet te hooge verwachtingen aan dien overheidsmaatregel vastknoopen.

Het feit dat juist in het eind der 19e eeuw de steden zich voortdurend en snel bleven uitbreiden, had tot gevolg, dat de aesthetische tekortkomingen van den woonhuisbouw zich in bijzonder sterke mate deden gevoelen. De nieuwe wijken der steden groeiden niet alleen door den aanwas der bevolking, maar ook door de city-vorming, welke de bewoners der stadskernen naar de buitenbuurten verplaatste. Dit is een internationaal verschijnsel. Het gevolg is hier te lande bijzonder noodlottig omdat onze oudere stadsgedeelten er hun fraai karakter en eigenaardige schoonheid door verliezen, zonder dat de nieuwe wijken gelijkwaardig zijn aan de oude, noch in kunst- noch in gebruikswaarde.

De degelijke, stevig gebouwde, vertrouwen inboezemende huizen van ons voorgeslacht immers zijn als woning veelal nog verkieselijker dan de gehoorige, licht- en dicht in elkander gezette massa-huizen der nuchter en ongezellig aangelegde nieuwe stadsgedeelten.

De uitbreiding der steden, die in omvang en tempo alle verwachtingen overtrof, had de overheid overvallen. En dit niet alleen hier te lande, doch overal. Technisch noch aesthetisch bleek zij opgewassen tegen haar nieuwe taak. Onvoorbereid, moest zij overijld het vraagstuk onder de oogen zien om de aangroeiende bevolking onder dak te brengen. Ook het wettelijke apparaat was nog niet in overeenstemming gebracht met de nieuwe toestanden. Eerst langzamerhand, nadat men door schade en schande tot wijsheid was gekomen, werd het uiterst ingewikkelde en veelzijdige vraagstuk doorgrond. Als een zijner belangrijkste onderdeelen werd toen ook allengs de stedenbouw ontwikkeld tot een nieuwe tak van sociaal-technisch-aesthetische studie. Deze moest den grondslag leggen voor een bevredigende oplossing van het algemeene vraagstuk: hoe onze bevolking in al hare lagen het best te huisvesten in practisch en economisch opzicht, met inachtneming van de lessen der gezondheidsleer en de eischen der schoonheid. Wat dit laatste betreft, is een harer nieuwste inzichten het streven naar meer artistieke eenheid, naar samenvatting van indrukken inplaats van de verbrokkeling die het voorafgaande tijdperk kenmerkte. Dit streven is belichaamd in den zoogenaamden „blokbouw". Hierbij worden onder overheidsdwang geheele stadsgedeelten behandeld als één samenhangend geheel. De individualiteit, die hoogtij had gevierd en ieder in staat stelde op zijn huis als zinspreuk het Duitsche kreupelrijmpje te herhalen:

„Ich habe gebaut nach meinem Sinn
Und wohne recht vergnügt darin",

is bij dat stelsel uitgesloten. Voor bijzondere verlangens, hoe rationeel en gerechtvaardigd deze ook mochten zijn, is bij blokbouw geen plaats. Voor zoover zij het uiterlijk betreffen, moeten zij opgeofferd worden aan het artistiek aspect.

Dit eenheids-streven, dat begrijpelijk is als reactie tegen de ongebreidelde individualiteit van voorheen, werd overgenomen uit de moderne Duitsche stedenbouwkunst. Daarin herleeft een stelsel, dat in vroegere eeuwen bij voorkeur werd toegepast ter verhooging van de monumentaliteit der vorstelijke stadsstichtingen. Als zoodanig is het eene treffende aesthethische weerspiegeling van het meer of minder verlichte despotisme der 17e en 18e eeuw. Over het algemeen trouwens, is een dergelijke afgedwongen eenheidskunst de uiting van een tijdperk ook van politieke onvrijheid, waarin de persoonlijkheid zich niet kan ontplooien.

Ongetwijfeld heeft het stelsel in sommige gevallen geleid tot verrassende, ja soms indrukwekkende uitkomsten als het bijv. gold in eene residentiestad door een zorgvuldig overwogen, fijn gevoelde climax den indruk van het paleis zooveel mogelijk op te voeren. Men lokte echter bijna altijd ook coulisse-bouw uit,

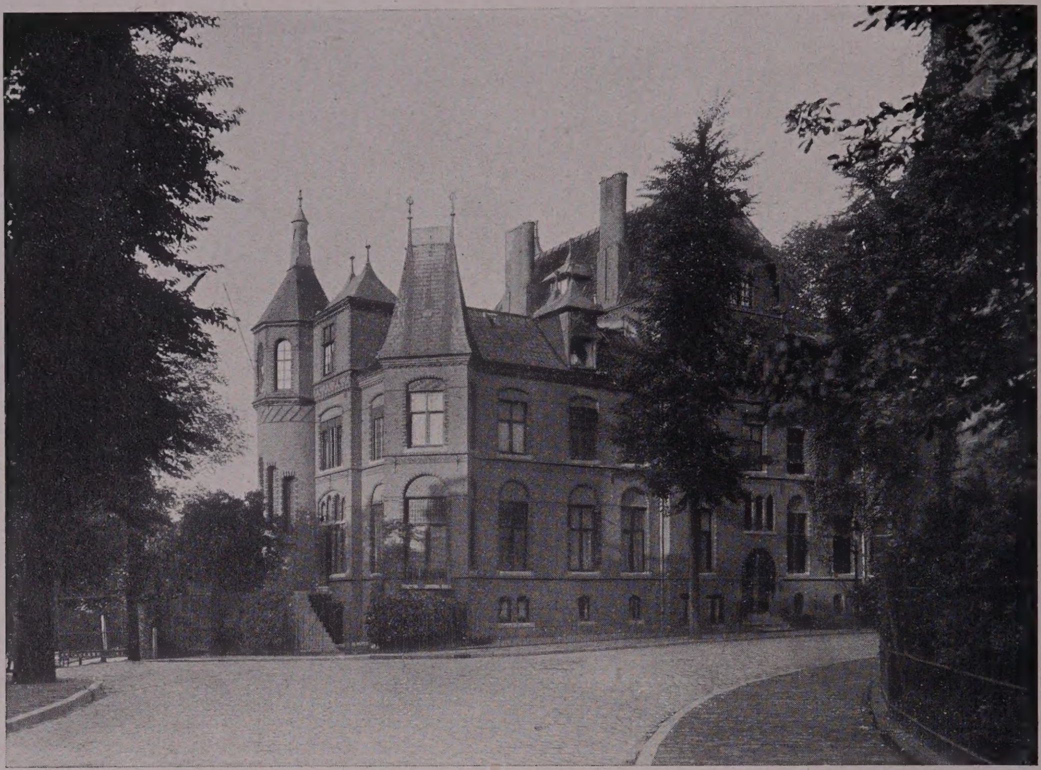

AMSTERDAM. WOONHUISGROEP IN DE VONDELSTRAAT. ARCHITECT Dr. P. J. H. CUYPERS.

waarbij het verband verloren ging dat bij een gezonde, levenskrachtige architectuur bestaat tusschen het uiterlijk en de bestemming. De monumentaliteit en eenheid zijn dientengevolge vaak kunstmatig en onnatuurlijk, op schijn berekend en in strijd met de wezenlijke voorwaarden waaraan voldaan moet worden. Die innerlijke schaduwzijde van een geforceerd streven mag niet onopgemerkt blijven.

Het spreekt vanzelf dat ook in het geschetste tijdperk onze bekwame of — volgens de thans in de mode zijnde qualificatie — „bevoegde" bouwmeesters niet geheel waren uitgeschakeld bij den bouw der stadswoonhuizen. Het ontbreekt geenszins aan gelukkige uitzonderingen op het onbevredigende beeld, doch het was toch betrekkelijk zeldzaam dat de naam van bekende architecten aan stadswoonhuizen verbonden werd in verhouding tot de alles overweldigende productiviteit van den speculatie-bouwer.

Tot de meest geslaagde dier uitzonderingen behooren de karakteristieke huizen welke dr. P. J. H. Cuypers te Amsterdam bouwde in de Vondelstraat. Deze straat, aangelegd volgens zijn, evenwel niet ten volle verwezenlijkten opzet, is geworden een der voorloopers van stedenbouw naar nieuweren zin en tevens een uiterst gelukkig voorbeeld van een intieme woonstraat.

Allengs drong het besef door dat de woning is de belangrijkste faktor voor

de hygiënische en economische omstandigheden van het individu en, kombineerende, daardoor ook van het gezin en de gemeenschap, dat zij ook heeft een idiëele funktie wier belang niet kan worden overschat. De groote sociale en ethische beteekenis die de huisvesting bezit door haar diepgaanden invloed op alle kringen der samenleving zonder onderscheid, werd ingezien. Op grond van studie en ervaring vestigde zich de overtuiging dat levensgeluk en -kracht der natie voor een niet gering deel worden beheerscht door de wijze waarop zij gehuisvest is.

De reaktie tegen den woningbouw van het ons voorafgaande tijdperk kon dan ook niet uitblijven. Zij stond niet stil bij de verbetering van onbevredigende hygiënische toestanden. Deze vallen buiten het terrein dezer beschouwing. Ook het bewustzijn van de aesthetische woningellende werd in steeds ruimeren kring gevoeld, naarmate het algemeen begrip voor de bouwkunst steeg, zij het ook langzaam en zonder door vaste, wel omlijnde beginsels te zijn georiënteerd.

AMSTERDAM. WONING v/d HOOFDDIRECTEUR v/h RIJKSMUSEUM
ARCHITECT Dr. P. J. H. CUYPERS.

De omstandigheden werden voor den architect gunstiger. De wijze waarop hij als landhuisbouwer aan degenen, die de stad ontvloden een artistieke woonstede wist te bieden, prikkelde de verlangens der achterblijvenden.

Het was een gelukkige omstandigheid dat bij den aanleg der nieuwste stadsuitbreidingen onder den invloed van den, het eerst in Duitschland herleefden stedenbouw, oplossingen werden gevonden die ook bij de bebouwing aanleiding konden geven tot interessante architectonische scheppingen.

Men mag aannemen dat de daardoor geboden gelegenheid bij menigeen ook de lust heeft aangewakkerd eene eigen woning te stichten, zulks vooral in de nieuwe villawijken der groote steden, waar de vrijstaande huizen den overgang vormen tot het landhuis.

Tal van aanwijzingen duidden sinds eenige jaren op eene kentering der opvattingen. Het peil van den algemeenen smaak was stijgende, de kunstzin toe-

AMSTERDAM. HEERENHUIS a/h WETERINGPLANTSOEN. ARCHITECT A. L. VAN GENDT. †

nemende. De meerdere waardeering voor de bouwkunst deed bij velen ook den wensch ontstaan naar een aan hooger schoonheidseisch beantwoordend huis.

In de laatste jaren zagen talrijke bewoners van huurwoningen zich door de omstandigheden en hun huiseigenaar genoopt om huizen te koopen, of noodgedwongen te laten bouwen. Wellicht kan dit tot heilzaam gevolg hebben, dat in ruimen kring het gevoel voor de eigen woning versterkt wordt en velen zich huns ondanks iets nader gebracht zien tot de bouwkunst in hare voornaamste functie. Deze zal niet eerder hare oude plaats in de maatschappij hernemen, eer zij hare beteekenis voor het dagelijksch leven van den enkeling kan in het licht stellen.

In het tijdperk van toenemenden materiëelen welstand vóór den oorlog, werd de woningkultuur ook hier te landen verfijnder, weelderiger dan zij ooit te voren geweest was. Uitheemsche, met name Engelsche en vooral Duitsche invloeden deden zich daarbij gelden. Deze werden verspreid door populaire tijdschriften als Studio, House and Garden, Innen-Dekoration, Dekorative kunst, Deutsche Kunst und Dekoration, door uitgaven als het Studio Yearbook, Houses for moderate incomes, — een titel die niet doet vermoeden dat bijv. ook het buitenverblijf van een Kaapschen diamantmagnaat er onder valt — The British house of to day, e tutti quanti, die door hun prijs binnen ieders bereik vielen. De daarin

gegeven voorbeelden wekten verlangens op naar iets anders en beters. Zij hebben wel is waar veel kwaad gebrouwen door eigenwijze ondeskundigen te verleiden zelf architectje te spelen, doch daarnaast ook veel goeds gesticht wijl zij menig oog openden door hunne aantrekkelijke afbeeldingen.

Het meest en eerst heeft wel de landhuisbouw profijt getrokken van die nieuwe strooming. Hoewel de speculatiebouw nog overwegend bleef, vond echter ook het stadswoonhuis er baat bij doordien meer dan in het voorgaand tijdperk architecten van naam bij zijn ontwerp werden betrokken. Ook de speculatiebouw heeft zich niet geheel kunnen onttrekken aan de kentering. Hij wendde zich, althans wat de gevel-ontwerpen betreft, eveneens tot hoogerstaande architectonische krachten dan waarmede hij vroeger volstond. Dàt dit geschiedde was hoofdzaak, al ging het niet steeds geheel vrijwillig en als gevolg van beter eigen inzicht. Een drang in die richting oefenden de van overheidswege gestelde welstandseischen. Deze prikkelden aldus het toegeschroeide aesthetische verantwoordelijkheidsgevoel der bouwers. In steden, die zulke bepalingen invoerden, vertoonen de nieuwe buurten dan ook over het algemeen een veel bevredigender aspect, al mag natuurlijk niet verwacht worden dat aldus in weinige jaren een ideaal-toestand bereikt zou worden.

In de laatste jaren doen zich ook andere faktoren gelden, die waarschijnlijk in de toekomst de huisindeeling zullen beïnvloeden en haar in de richting van vereenvoudiging dringen. De wensch, ja de noodzaak, dringt zich op om de indeeling en inrichting zich te doen aanpassen bij de gewijzigde levensomstandigheden. Van de wijze, waarop de architekt er in slaagt tegemoet te komen aan het verlangen naar arbeid-besparende woonhuizen, kan in de naaste toekomst voor een goed deel afhangen of hij zijne positie in de samenleving zal versterken. De kostbaarder levenswijze wil geneutraliseerd worden door eenvoudiger huishouding. In die richting is veel te bereiken. Het zijn niet alleen de moeilijkheden om personeel te vinden en de daaraan verbonden kosten, die doen zinnen op maatregelen om de persoonlijke hulp te verminderen en te vervangen door werktuigelijke. In een toenemend aantal gezinnen speelt ook de, vroeger schier onbekende omstandigheid een rol, dat de huisvrouw uit roeping of voor levensonderhoud een beroep of ambt vervult of wel andere belangen heeft, die haar tijd deels buitenshuis in beslag nemen.

In de richting van arbeidsbesparing bij de huishouding zijn ook de indeeling en afwerking der woning belangrijke en fundamenteele faktoren. Schijnbaar onbeteekende kleinigheden kunnen door hun samenwerking van grooten invloed zijn.

Men wil voorts, mede, doch niet uitsluitend onder den drang van het dienstboden-vraagstuk partij trekken van de vele arbeid- en tijdbesparende gemakken, die de hedendaagsche techniek ter beschikking stelt. En als dit niet door ieder

gezin afzonderlijk kan geschieden, is men zelfs bereid om door centralisatie zich de mogelijkheid te openen, er toch profijt van te trekken.

Dit streven kan tot een ingrijpende wijziging in ons woningwezen leiden. Het beteekent n.l. het opgeven van de ingeboren, oud-vaderlandsche voorliefde voor algeheele zelfstandigheid. Een woonzede van eeuwen her wordt ermede opgeofferd. De leuze „my house is my castle" had ook bij onze voorouders kunnen zijn ontstaan. Zij immers vertolkt eene gedachte, die ook in de sterkste mate bij hen leefde, en die trouwens nog leeft. Hare weerspiegeling vindt zij ook in onze woonwijze. Het individualisme dat den Hollander ingeboren is, verloochende hij natuurlijk niet bij de keuze van zijn woningtype.

Van oudsher was hier te lande in zwang het kleine en bij voorkeur ook vrije huis dat bestemd was voor de huisvesting van één of hoogstens van een beperkt aantal gezinnen. Geheel heeft dit zich weliswaar niet kunnen handhaven. Doch, na Engeland, is ten onzent toch het gemiddeld aantal bewoners per perceel het laagste gebleven van alle Europeesche landen. Menschenpakhuizen gelijk die voorkomen over een groot deel van Europa, en zij daar in de steden zelfs regel zijn, bleven ons bespaard, zelfs bij de volkshuisvesting in engeren zin. Het kleine en vrije huis bleef in een groot deel des lands in zwang. Voor de woningen van hoogere huurklassen ging de splitsing niet verder dan het boven- en benedenhuis. Welke voordeelen het op individueele bewoning berekende kleine huistype zooals het zich hier ontwikkelde, ook bezit, onafscheidelijk ervan is het nadeel dat het met zijne, over verschillende verdiepingen verdeelde vertrekken relatief onoverzichtelijk en bewerkelijk is.

Zwaardere offers waren niet aan de individualiteit gebracht toen, enkele jaren geleden, de flats of etage-huizen naar uitheemschen trant hun intrede deden. Zij waren het eerste uitvloeisel van het streven naar centralisatie, dat de bewoners gekombineerd laat gebruik maken van gemeenschappelijke installaties die voor elk klein huis afzonderlijk onbereikbaar zouden zijn: lift, centrale verwarming en warmwatervoorziening, koelinrichting van provisiekamers, stofzuiginstallaties, enz. Deze bouwwijze beoogt tevens hen, bij minder moeite meer gerief te bieden. De tot dusver tot stand gekomen flats bevatten echter uitsluitend woningen van hooge huurwaarde en zijn niet zonder meer vergelijkbaar met het terecht gewantrouwde begrip der „huurkazerne".

Verreweg de belangrijkste vooruitgang in ieder opzicht valt echter in de eigenlijke volkshuisvesting waar te nemen, sinds de Woningwet van 1902 haar in geheel andere banen leidde. Een volkomen ommekeer heeft plaats gevonden en zij, die te voren de asschepoester was, vestigt thans de algemeene aandacht op zich.

In de woningbehoefte der arbeidende klasse was te voren eveneens, bijkans uitsluitend, voorzien door den speculatiebouw. Mede onder den drang der finan-

tiëele omstandigheden, heeft deze zich vrijwel geheel teruggetrokken van dit arbeidsveld. Roemvol was zijne werkzaamheid niet geweest. Deze ging uit op winstbejag, en leidde er toe dat thans een groot deel der stedelijke bevolking gehuisvest is in ongeriefelijke woningen, die, slecht gebouwd en onpractisch ingedeeld, eene bespotting zijn van het begrip „tehuis". Krachtens den aard van zijn bedrijf heeft de speculatiebouw doorgaans getracht zoo min mogelijk te leveren, èn wat ruimte èn wat constructie betreft, terwijl de aesthetische verwildering, het architectonisch verval bij dezen bouw wel het toppunt bereiken. De uitgestrekte volkswijken die in het laatst der 19e eeuw aan onze steden werden toegevoegd, zijn dan ook van stuitende leelijkheid en dorheid, als gevolg van een samengaan van liefdeloozen aanleg en bebouwing.

AMSTERDAM. HEERENHUIS a. d. HEERENGRACHT.
ARCHITECT A. SALM G. Bzn. †

De Woningwet nu, heeft het zwaartepunt van de voorziening in de volkshuisvesting overgebracht van den particulieren speculatie-bouwer naar de woningbouwvereeniging. De winstfactor werd aldus uitgeschakeld. Een geheel ander beginsel beheerschte den bouw. De met rijksvoorschotten werkende vereenigingen vatten hare taak op een groote schaal aan. Hare blokken werden toevertrouwd aan architecten. Te voren werden deze bij de volkshuisvesting feitelijk nooit betrokken, doch hen wachtte nu weer een grootsche taak. Ongekende aesthetische mogelijkheden werden in het leven geroepen, welke de in kleine verhoudingen werkende particuliere bouwer nooit kon bieden. De samenhangende architectonische behandeling der groote vereenigings-complexen kwam bovendien tegemoet aan de bestaande

neiging naar meerdere rust en eenheid in het stadsbeeld. Vooral in die nieuwe buurten, welke van meet af aan werden aangelegd met het oog op deze woningkomplexen, werden resultaten bereikt, die tot het boeiendste en beste behooren wat de hedendaagsche bouwkunst op dit gebied tot stand bracht.

Wanneer dan ook de ontwikkeling van het stadswoonhuis in den loop der laatste jaren wordt nagegaan, zal de werkzaamheid der woningbouw-vereenigingen daarbij op een leidende plaats de aandacht trekken. Niet alleen echter werd naar het uiterlijke oordeelend bij hun bouw zulk een belangrijken vooruitgang in architectonisch opzicht bereikt. Ook het inwendige der nieuwere huizen wijst op eene niet minder belangrijke verhooging van het woningpeil.

Voor een deel is die te weeg gebracht door de voorwaarden welke aan het verleenen der regeeringsvoorschotten verbonden werden. Doch ook de gewijzigde opvatting omtrent de strekking der bouwverordening deed zich gelden. De verordening naar vroegeren trant bepaalde zich vrijwel uitsluitend tot voorschriften betreffende de veiligheid der bewoners, de rechten en verplichtingen der buren, het eerbiedigen van den openbaren weg en dergelijke onderwerpen. Zij betrof het huis en was technisch, terwijl de modern opgezette verordening zich mede eene ethische en sociale taak stelt. Haar invloed strekt zich ook uit tot het „tehuis.'' De vroegere politieverordening groeide tot eene regeling van algemeen maatschappelijk belang. Een duidelijk voorbeeld van die verruimde opvatting over de roeping der bouwverordening is o. a. de Amsterdamsche.

Hare herziening in 1905 heeft onder meer geleid tot het ontstaan van een geheel nieuw type volkswoning. Het „self contained tenement'' d.w.z., de in zich afgeronde woning, die door een eigen voordeur en portaal gescheiden is van het gemeenschappelijke portaal, verving de gebruikelijke huisindeeling, waarbij de verschillende vertrekken van ééne woning communiceerden over het voor drie of meer gezinnen dienende trappenhuis. Eene dergelijke indeeling doodde elke intimiteit der woning.

In tegenstelling tot de centralisatie welke bij de woningen van hoogere huurklassen tot den flat-bouw leidde, bestaat bij de arbeiderswoning juist algemeen het streven naar decentralisatie, naar vrijmaking door zooveel mogelijk het ééngezinshuis in eere te herstellen, en, is dit buitengesloten, dan toch althans het aantal verdiepingen te beperken en de woning zelfstandig te maken. De ontwikkeling speciaal van deze groep stadswoonhuizen is zeker nog geenszins afgesloten.

Wanneer wij in het algemeen de ontwikkeling overzien die het stadswoonhuis gedurende de laatste jaren onderging, dan blijft, alles samengenomen, een indruk achter van herleving en vooruitgang, van toenemende belangstelling die, in weerwil van vele belemmerende omstandigheden, stemt tot bevrediging en vertrouwen in de toekomst.

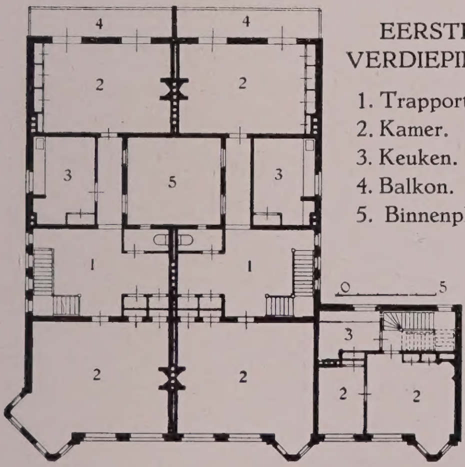

EERSTE VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Kamer.
3. Keuken.
4. Balkon.
5. Binnenplaats.

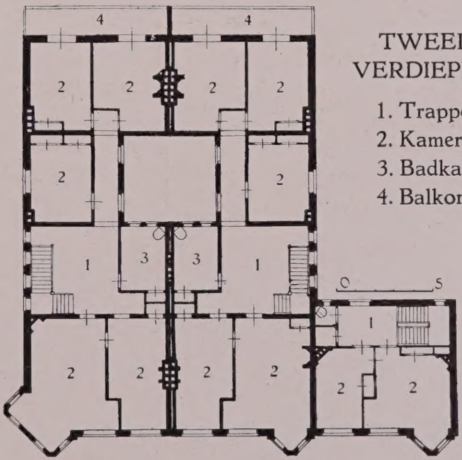

TWEEDE VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Kamer.
3. Badkamer.
4. Balkon.

AMSTERDAM. WOON- EN WINKELHUIZEN IN DE HOBBEMASTRAAT. ARCHITECT: Dr. H. P. BERLAGE Nzn.

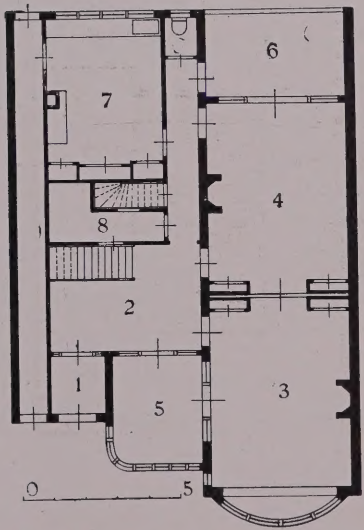

BEGANE GROND.

1. Ingang. 2 Hall. 3. Salon.
4. Eetkamer. 5 Serre. 6. Terras.
7. Keuken. 8. Provisiekamer.

VERDIEPING.

1. Trapportaal. 2. Kantoor.
3. Slaapkamer. 4. Badkamer.
5. Speelkamer. 6. Balkon.

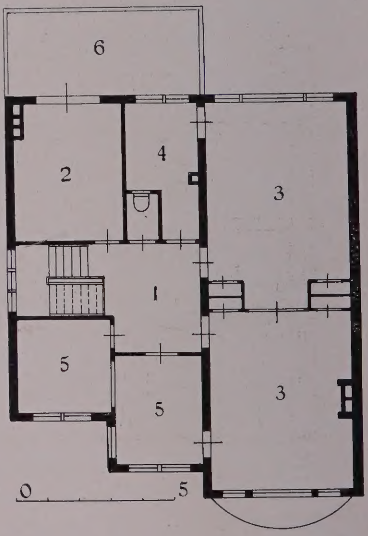

S-GRAVENHAGE. HEERENHUIS IN DE JAVASTRAAT. ARCHITECT: Ir. A. BROESE VAN GROENOU, Bouwk. Ing.

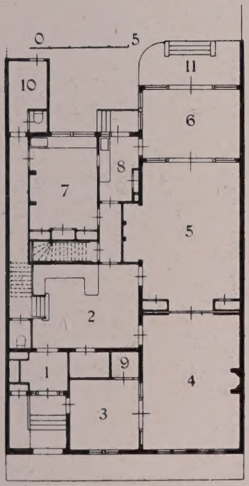

BEGANE GROND.

1. Ingang. 2. Hall. 3. Spreekkamer. 4. Salon. 5. Eetkamer. 6. Serre. 7. Keuken. 8. Bijkeuken. 9. Kluis. 10. Rijwielbergplaats. 11. Terras.

VERDIEPING.

1. Trapportaal. 2. Studeerkamer. 3. Slaapkamer. 4. Slaapkamer. 5. Badkamer. 6. Boudoir. 7. Balkon.

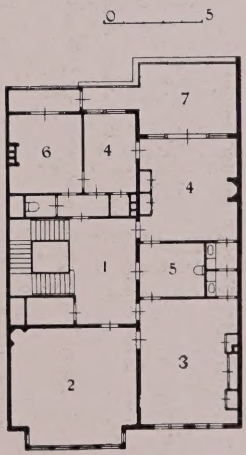

'S-GRAVENHAGE. HEERENHUIS a/d KONINGINNEGRACHT. ARCHITECT: Ir. A. BROESE VAN GROENOU, Bouwk. Ing.

ROTTERDAM. HEERENHUIZEN IN DE ROZENBURGLAAN 56 en 58. ARCHITECT: M. E. BRUYNZEEL.

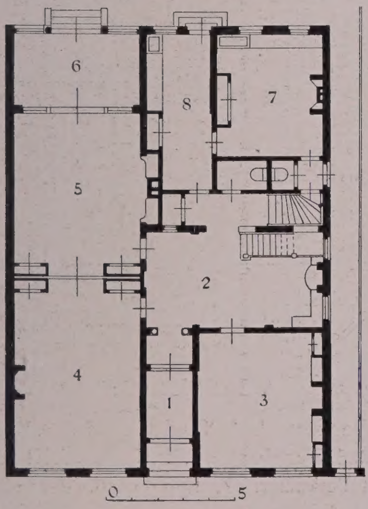

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Eetkamer. 4. Salon. 5. Huiskamer. 6. Serre. 7. Keuken. 8. Bijkeuken.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Garderobe. 5. Balkon.

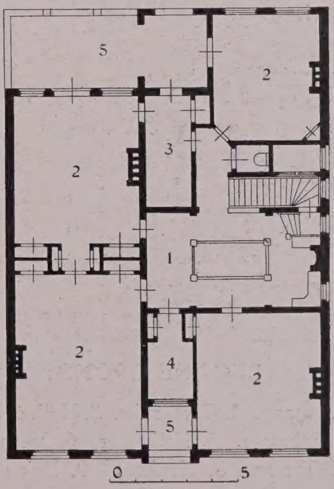

TIEL. HEERENHUIS AAN DE STATIONSSTRAAT. ARCHITECT: P. G. BUSKENS.

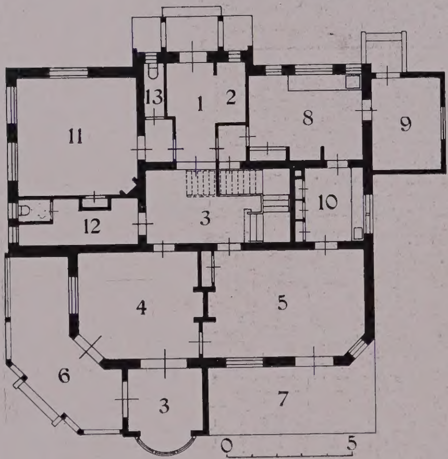

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Garderobe. 3. Hall. 4. Ontvangkamer. 5. Eetkamer. 6. Veranda. 7. Terras. 8. Keuken. 9. Bijkeuken. 10. Dienkamer. 11. Zitkamer personeel. 12. Toiletkamer.

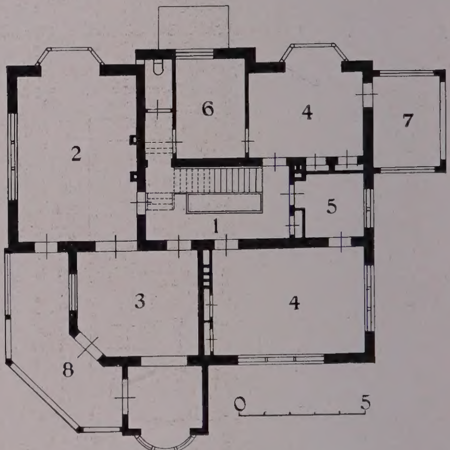

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Studeerkamer. 3. Boekerij. 4. Slaapkamer. 5. Badkamer. 6. Kleed- en toiletkamer. 7. Loggia. 8. Veranda.

'S GRAVENHAGE. WOONHUIS AAN DEN KLATTEWEG. ARCHITECT: S. DE CLERCQ.

ENSCHEDE. HEERENHUIS IN DE LANGESTRAAT. ARCHITECT S. DE CLERCQ.

Eetkamer.

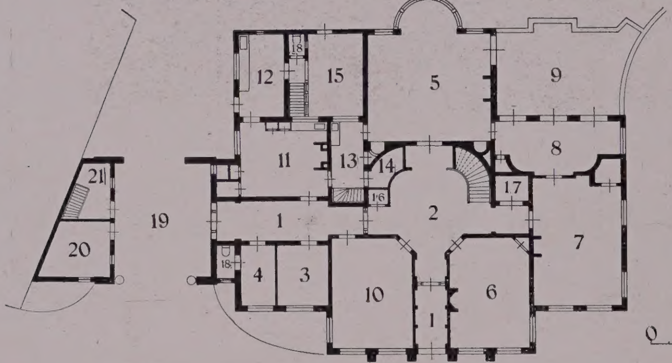

BEGANE GROND.

1. Ingang. 2. Hall. 3. Spreekkamer. 4. Garderobe. 5. Eetkamer. 6. Woonkamer. 7. Heerenkamer. 8. Serre. 9. Terras. 10. Kinderkamer. 11. Keuken. 12. Bijkeuken. 13. Dienkamer. 14. Provisie. 15. Open plaats. 16. Telefooncel. 17. Lift. 18. W. C. 19. Doorrit. 20. Rijwielbergplaats. 21. Berging.

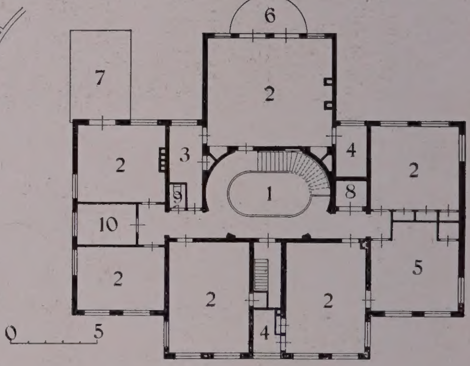

VERDIEPING.

1. Trappenhuis. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Garderobe. 5. Kamer. 6. Balkon. 7. Terras. 8. Lift. 9. W. C. 10. Lichtkoker.

ENSCHEDE. HEERENHUIS IN DE LANGESTRAAT. ARCHITECT: S. DE CLERCQ.

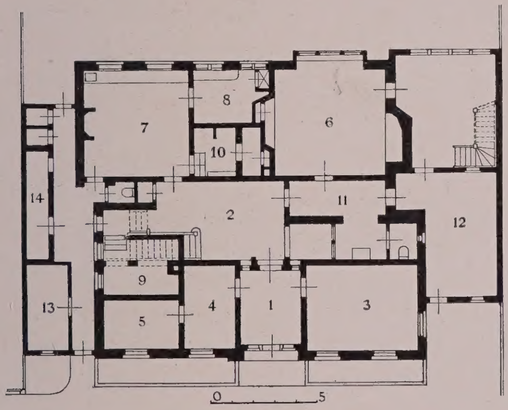

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Studeerkamer. 4. Spreekkamer. 5. Dienstbodenkamer. 6. Billardkamer. 7. Keuken. 8. Dienkamer. 9. Verwarming. 10. Kelder. 11 Gang. 12. Rijwielenbergplaats. 13. Poetskamer. 14. Brandstoffen.

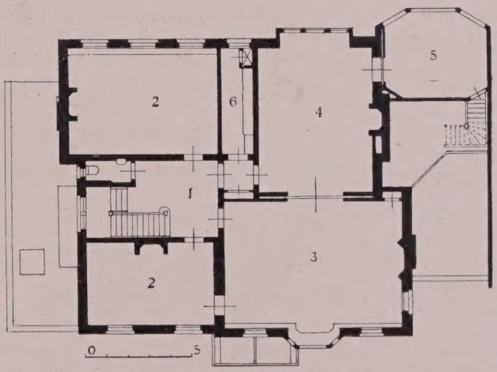

VERDIEPING;

1. Trappenhuis 2. Kamer. 3. Woonkamer. 4. Eetkamer. 5. Veranda. 6. Dienkamer.

DELFT. HEERENHUIS a/d NIEUWE PLANTAGE. ARCHITECTEN: Ir. JOS. TH. J. CUYPERS Bouwk. Ing. en JAN STUYT.

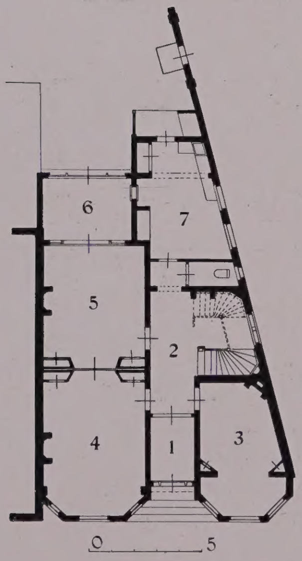

BEGANE GROND.

1. Ingang.
2. Hall.
3. Zitkamer.
4. Salon.
5. Woonkamer.
6. Veranda.
7. Keuken.

VERDIEPING.

1. Trapportaal.
2. Badkamer.
3. Slaapkamer.
4. Kamer.
5. Veranda.

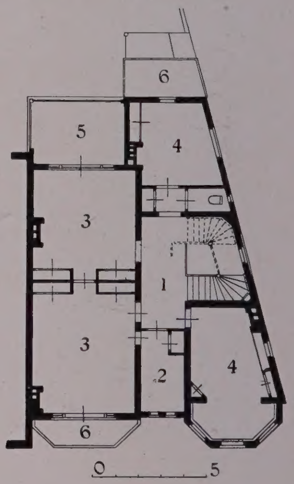

ROTTERDAM. HEERENHUIS AAN DEN HEEMRAADSINGEL. ARCHITECT: JAC. VAN GILS.

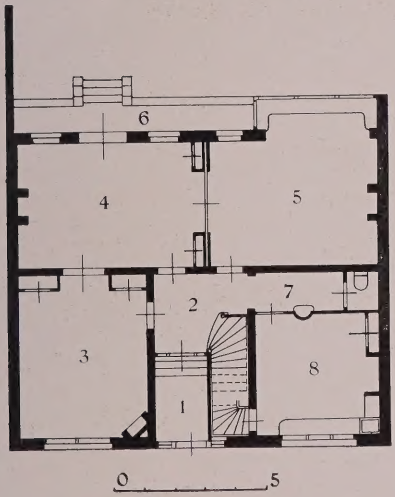

BEGANE GROND.

1. Ingang. 2. Hall. 3. Eetkamer. 4. Huiskamer. 5. Salon. 6. Terras. 7. Garderobe. 8. Keuken.

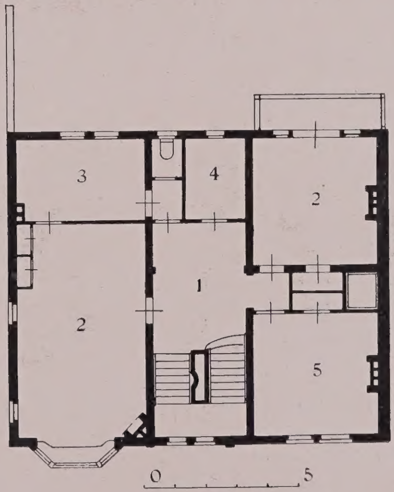

VERDIEPING.

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Kleerenkast. 5. Logeerkamer.

ROTTERDAM. HEERENHUIS IN DE CALANDSTRAAT.

ARCHITECT: JAC. VAN GILS.

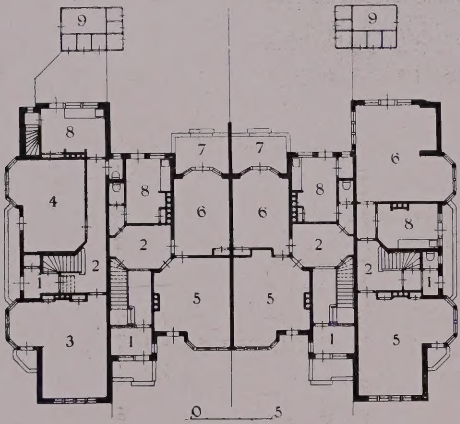

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Zit- en eetkamer. 4. Speelkamer. 5. Zitkamer. 6. Eetkamer. 7. Veranda. 8. Keuken. 9. Schuur.

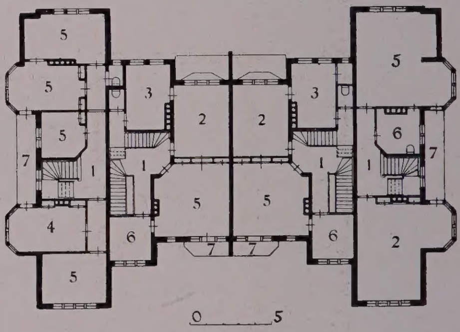

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Werkkamer. 3. Teekenkamer. 4. Zitkamer. 5. Slaapkamer. 6. Badkamer. 7. Balkon.

'S GRAVENHAGE. VIER WOONHUIZEN a/d BELVEDÈREWEG. ARCHITECTEN: J. J. GORT & Ir. JOH. G. ROBBERS, Bouwk. Ing.

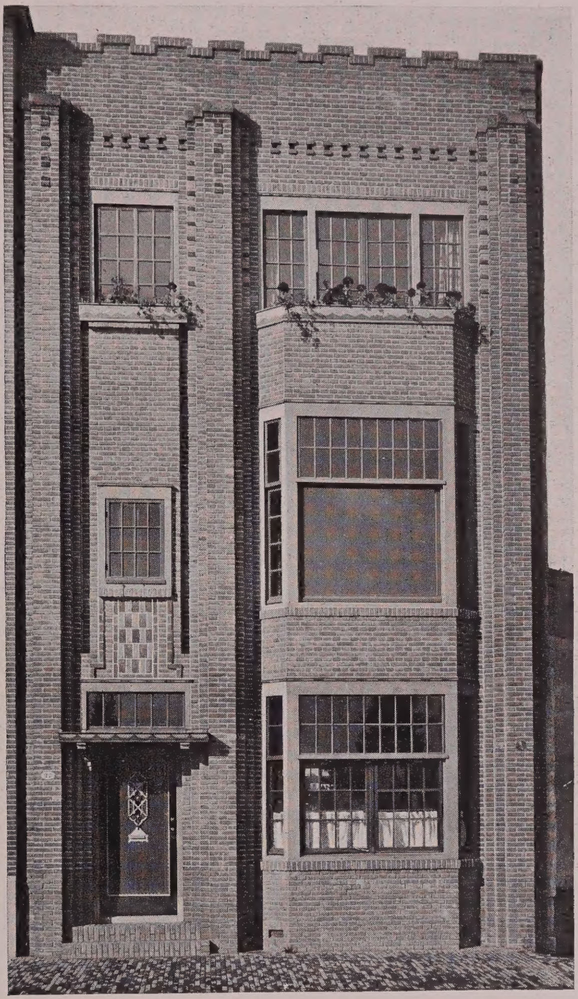

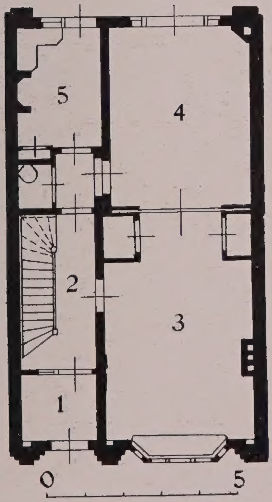

BEGANE GROND:

1. Vestibule. 2. Trapportaal.
3. Eetkamer. 4. Kinderkamer.
5. Keuken.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Salon.
3. Studeerkamer.

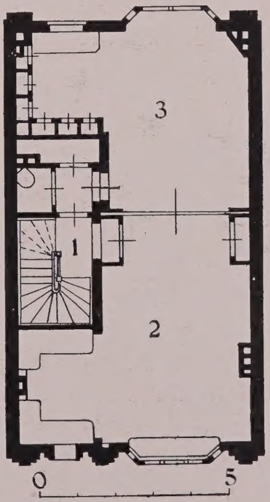

ROTTERDAM. WOONHUIS AAN DE KRALINGSCHE PLASLAAN. ARCHITECT: Ir. J. GRATAMA, Bouwk. Ing.

UTRECHT. CAFÉ MET WOONHUIS IN DE MARIASTRAAT. ARCHITECT: C. J. DE HAAS.

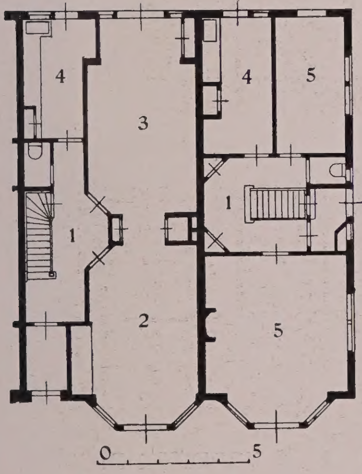

BEGANE GROND.

1. Trapportaal. 2. Zitkamer.
3. Woonkamer. 4. Keuken.
5. Kamer.

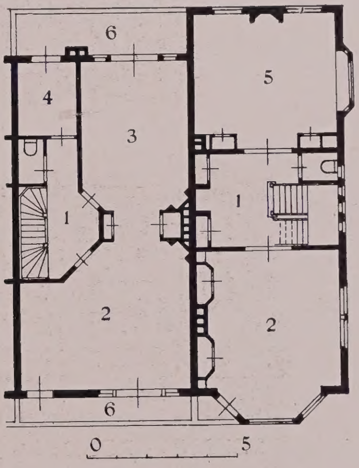

VERDIEPING.

1. Trapportaal. 2. Zitkamer.
3. Slaapkamer. 4. Badkamer.
5. Woonkamer. 6. Balkon.

'S-GRAVENHAGE. HUIZENGROEP IN DE JACOB MOSSELSTRAAT. ARCHITECT: J. J. HELLENDOORN.

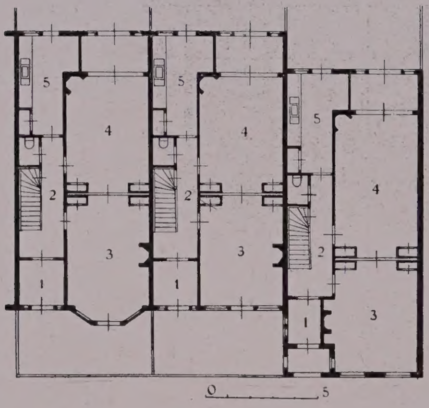

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trapportaal. 3. Ontvangkamer. 4. Woonkamer. 5. Keuken.

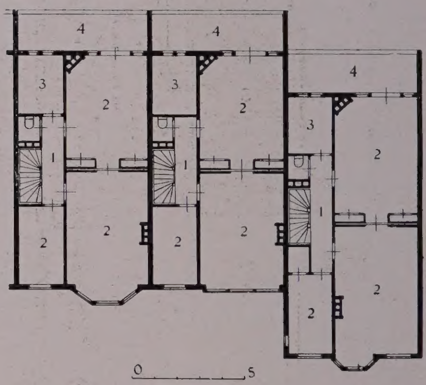

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Balkon.

'S GRAVENHAGE. HUIZENGROEP IN DE VAN BEUNINGENSTRAAT. ARCHITECT: J. J. HELLENDOORN.

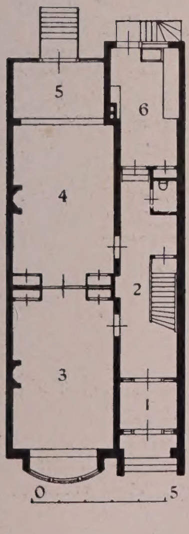

BEGANE GROND.

1. Ingang.
2. Trapportaal.
3. Salon.
4. Eetkamer.
5. Serre.
6. Keuken.

1e VERDIEPING.

1. Trapportaal.
2. Slaapkamer.
3. Balkon.
4. Badkamer.

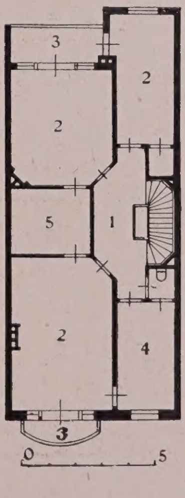

ROTTERDAM. HEERENHUIZEN IN DE ROZENBURGLAAN 60–62. ARCHITECTEN: HEYINK EN VAN VREESWIJK.

INGANG ROZENBURGLAAN 60—62.

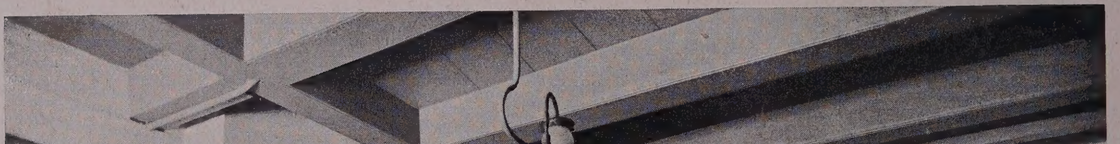

ROTTERDAM, INTERIEUR IN EEN SCHILDERSWONING AAN DE NIEUWE HAVEN 156.
ARCHITECTEN: HEYINK EN VAN VREESWIJK.

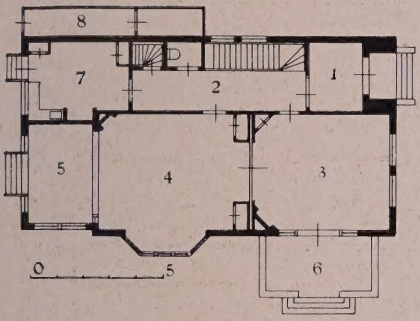

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trappenhuis. 3. Salon. 4. Huiskamer. 5. Serre. 6. Terras. 7. Keuken. 8. Bergplaats.

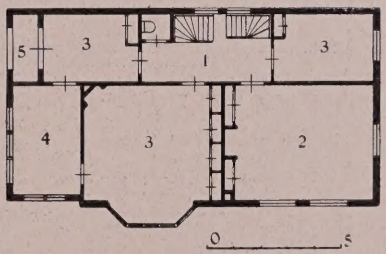

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Studeerkamer. 3. Slaapkamer. 4. Badkamer. 5. Loggia.

GRONINGEN. HEERENHUIS AAN DEN OOSTSINGEL. ARCHITECT: G. HOEKZEMA Kzn.

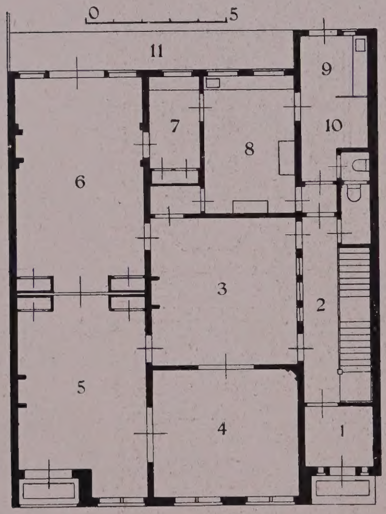

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Trappenhuis. 3. Hall. 4. Salon. 5. Billardkamer. 6. Eetkamer. 7. Dienkamer. 8. Keuken. 9. Bijkeuken. 10. Rijwielenbergplaats. 11. Terras.

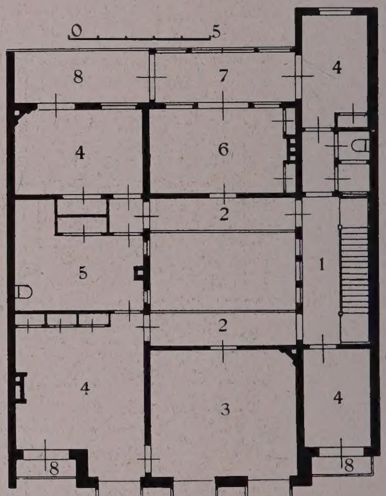

VERDIEPING:
1. Trappenhuis. 2. Galerij. 3. Studeerkamer. 4. Slaapkamer. 5. Badkamer. 6. Zitkamer. 7. Serre. 8. Balkon.

'S GRAVENHAGE. WOONHUIS IN DE STATENLAAN. ARCHITECTEN: A. R. HULSHOFF, Bouwk. Ing. en A. A. KOK.

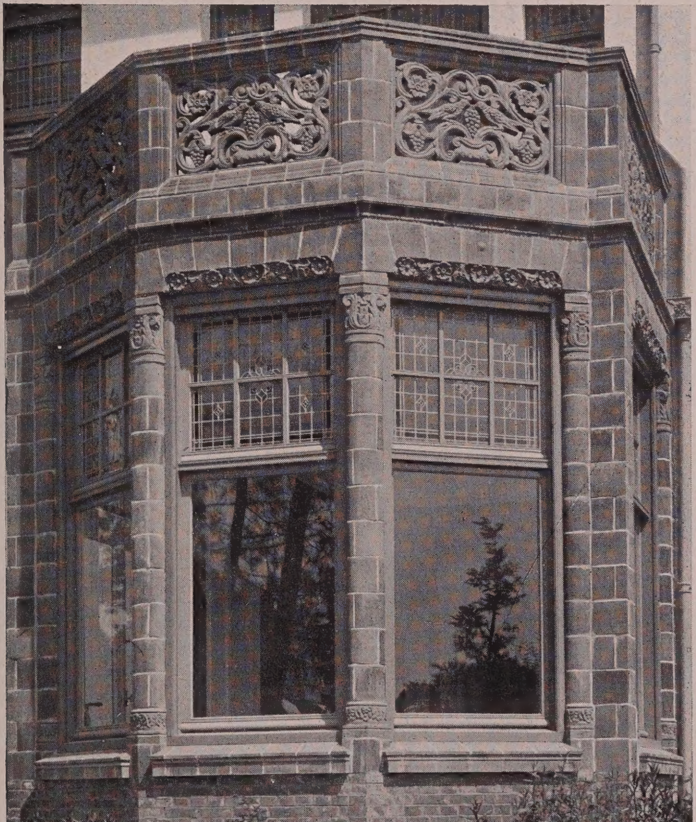

'S GRAVENHAGE. WOONHUISGROEP AAN DEN ANDRIES BICKERWEG.
ARCH.: J. D. GANTVOORT en Ir. W. P. C. KNUTTEL. Bouwk. Ing. Ontwerp: Ir. W. P. C. KNUTTEL.

R. J. SCHIMMELPENNINCKLAAN.

R. J. SCHIMMELPENNINCKLAAN.

'S GRAVENHAGE. TWEE WOONHUISGROEPEN. ARCH.: J. D. GANTVOORT en Ir. W. P. C. KNUTTEL, Bouwk. Ing.
Ontwerp: Ir. W. P. C. KNUTTEL.

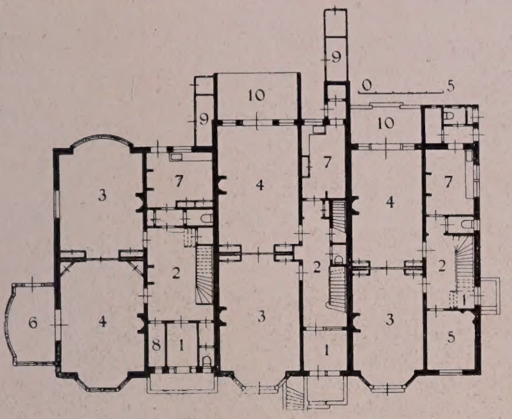

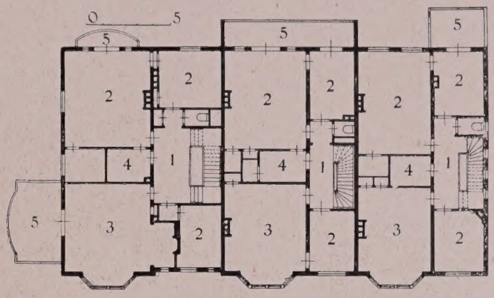

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Huiskamer.
5. Spreekkamer. 6. Serre. 7. Keuken. 8. Garderobe.
9. Bergplaats. 10. Terras.

VERDIEPING:
1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Studeerkamer. 4. Badkamer. 5. Balkon.

'S GRAVENHAGE. WOONHUISGROEP AAN DE R. J. SCHIMMELPENNINCKLAAN.

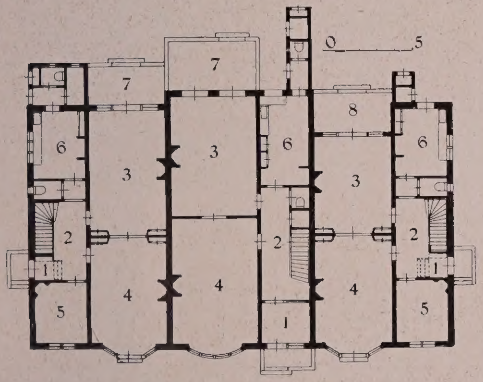

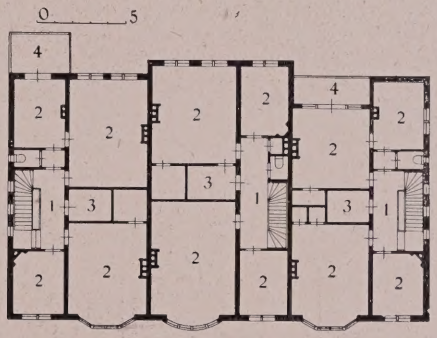

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Huiskamer.
5. Spreekkamer. 6. Keuken. 7. Terras. 8. Veranda.

VERDIEPING:
1. Trapportaal. 2. Slaapkamer.
3. Badkamer. 4. Balkon.

'S GRAVENHAGE. WOONHUISGROEP AAN DE R. J. SCHIMMELPENNINCKLAAN.

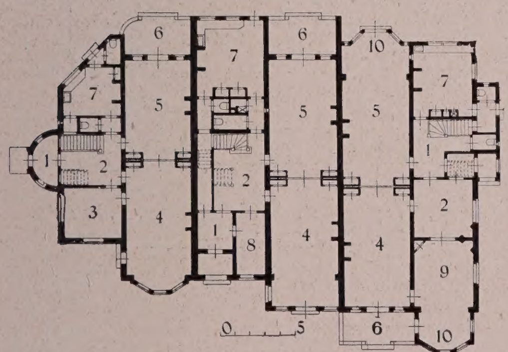

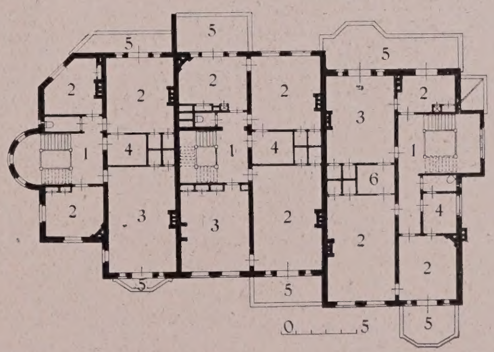

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Hall. 3. Spreekkamer. 4. Woonkamer.
5. Eetkamer. 6. Terras. 7. Keuken. 8. Garderobe.
9. Kinderkamer. 10. Serre.

VERDIEPING:
1. Portaal. 2. Slaapkamer. 3. Studeerkamer.
4. Badkamer. 5. Balkon. 6. Garderobe.

'S GRAVENHAGE. WOONHUISGROEP AAN DEN ANDRIES BICKERWEG.

ARCHITECTEN: J. D. GANTVOORT en Ir. W. P. C. KNUTTEL, Bouwk. Ing. Ontwerp: Ir. W. P. C. KNUTTEL.

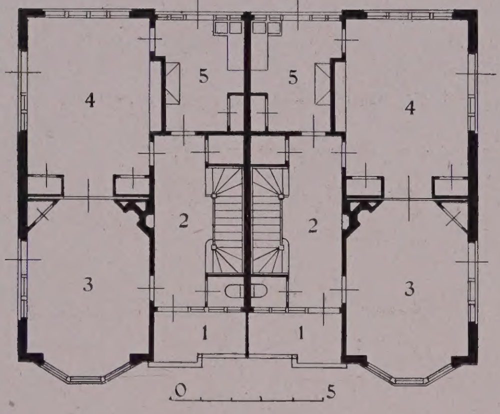

BEGANE GROND:

1. Portiek. 2. Hall. 3. Salon.
4. Woonkamer. 5. Keuken.

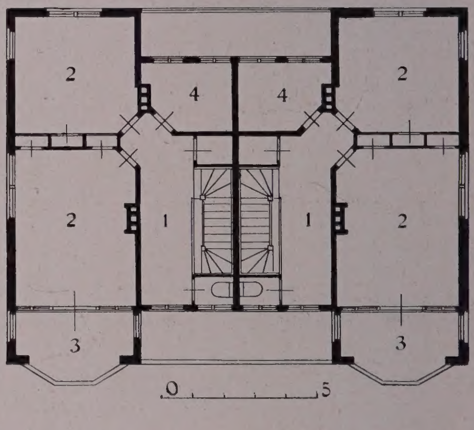

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Loggia.
4. Zolderkamertje.

HEEMSTEDE. DUBBEL WOONHUIS AAN DEN WAGENWEG. ARCHITECT: P. KUIPER.

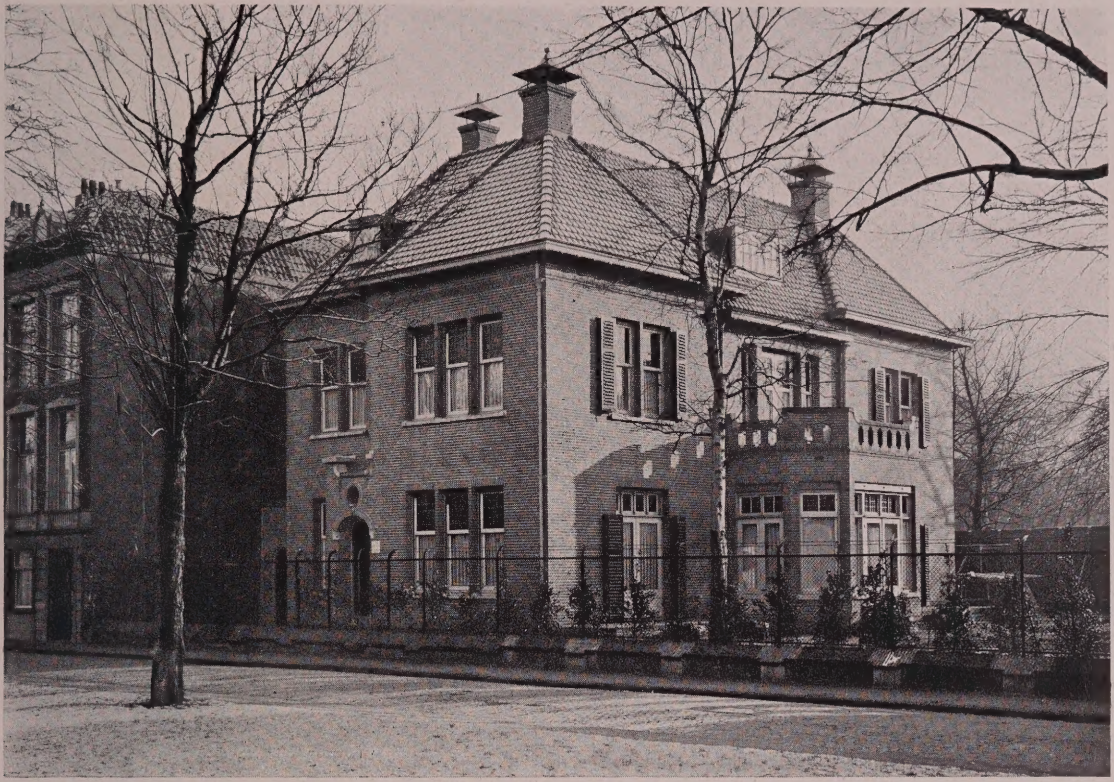

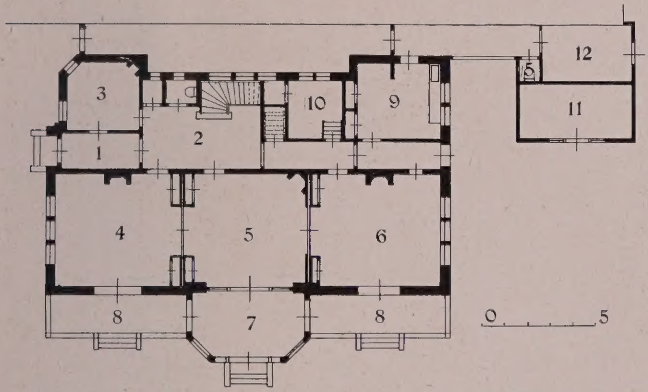

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Spreekkamer. 4. Salon. 5. Huiskamer. 6. Eetkamer. 7. Serre. 8 Terras. 9. Keuken. 10. Provisiekamer. 11. Rijwielenbergplaats. 12. Bergplaats.

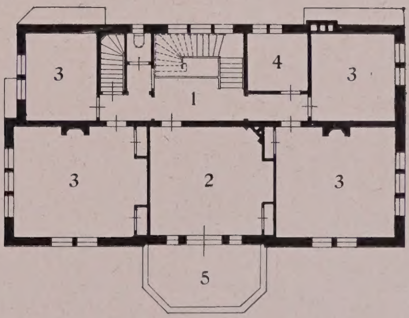

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Studeerkamer. 3. Slaapkamer. 4. Badkamer. 5. Balkon.

DELFT. DIRECTEURSWONING VAN HET BINNENGESTICHT VAN ST. JORIS. ARCHITECT: A. VAN DER LEE.

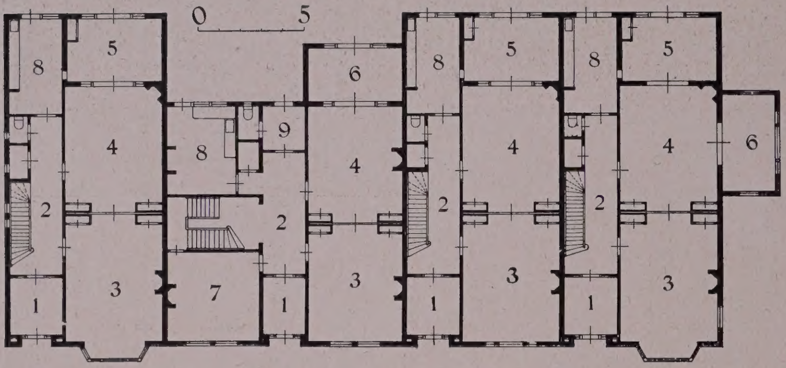

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Trapportaal.
3. Salon.
4. Huiskamer.
5. Eetkamer.
6. Serre.
7. Speelkamer.
8. Keuken.
9. Garderobe.

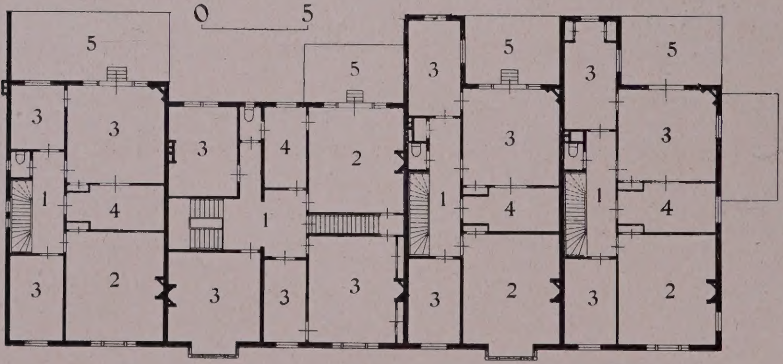

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Studeerkamer.
3. Slaapkamer.
4. Badkamer.
5. Balkon.

DELFT. WOONHUISGROEP AAN DEN ROTTERDAMSCHEN WEG. ARCHITECT: A. VAN DER LEE.

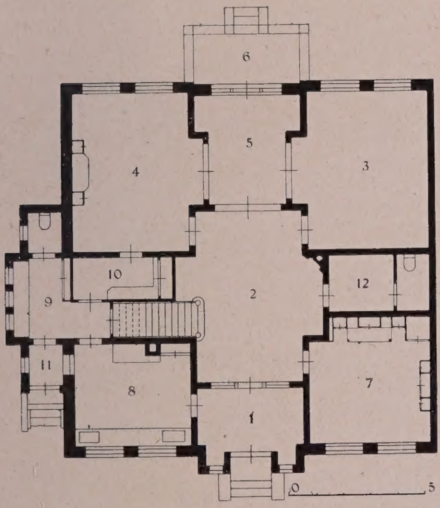

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Kamer. 4. Eetkamer.
5. Serre. 6. Terras. 7. Heerenkamer.
8. Keuken. 9. Bijkeuken. 10. Dienkamer.
11. Dienstingang. 12. Garderobe.

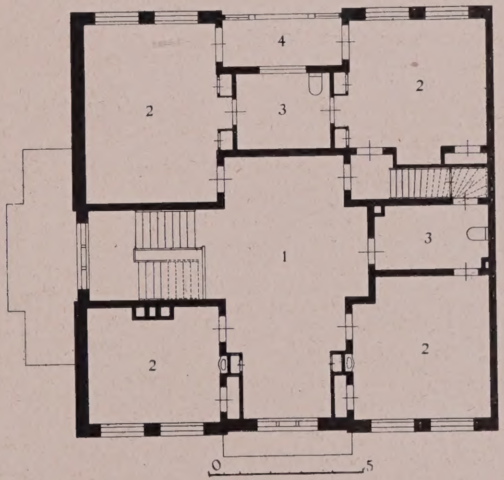

VERDIEPING:

1. Hal. 2 Slaapkamer 3. Badkamer.
4. Loggia.

AMSTERDAM. HEERENHUIS IN DE KONINGSLAAN. ARCHITECT: ADR. MOEN.

'S GRAVENHAGE. HEERENHUIZEN AAN HET LOUISE DE COLIGNYPLEIN. ARCHITECT: JOH. MUTTERS Jr.

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Hall.
3. Salon.
4. Huiskamer.
5. Eetkamer.
6. Keuken.
7. Garderobe.

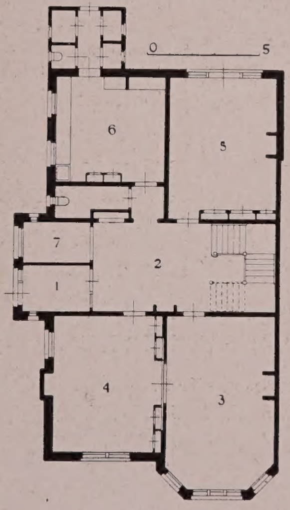

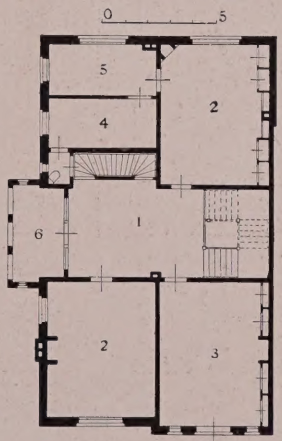

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Slaapkamer.
3. Studeerkamer.
4. Badkamer.
5. Toiletkamer.
6. Loggia.

'S-GRAVENHAGE. VILLA IN DE STADHOUDERSLAAN. ARCHITECTEN: GEBR. VAN NIEUKERKEN.

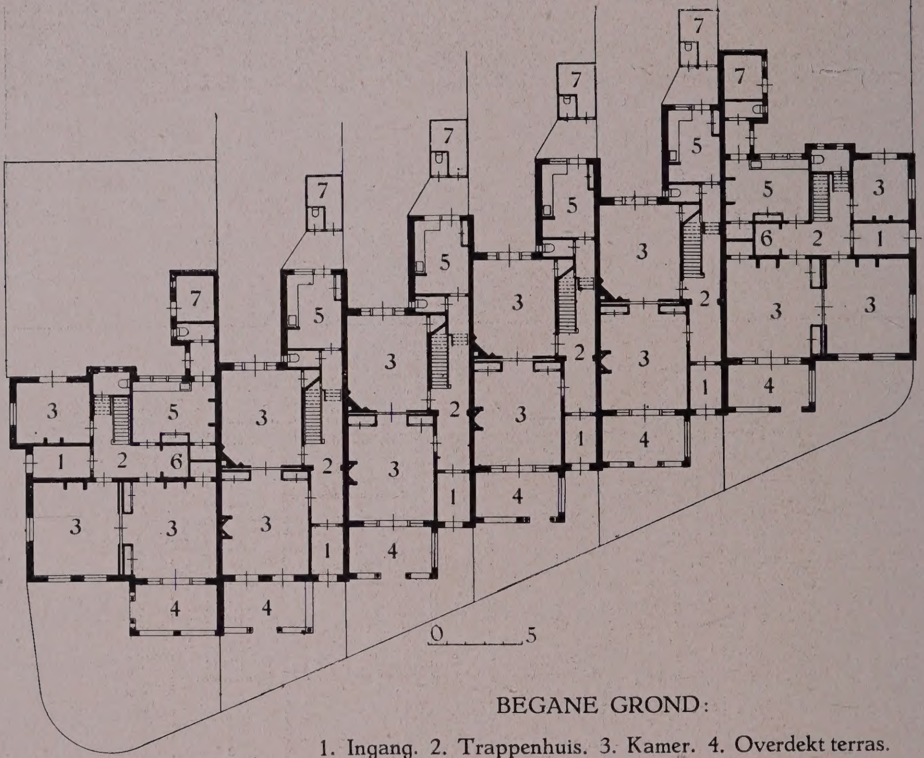

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trappenhuis. 3. Kamer. 4. Overdekt terras.
5. Keuken. 6. Garderobe. 7. Bergplaats.

HAARLEM. ZES HEERENHUIZEN AAN DEN SCHOTERSINGEL. ARCHITECT: J. J. VAN NOPPEN.

HAARLEM. GROEP VAN VIJF WOONHUIZEN AAN DEN SCHOTERSINGEL.

HAARLEM. GROEP VAN ZES WOONHUIZEN AAN DEN SCHOTERSINGEL. ARCHITECT: J. J. VAN NOPPEN.

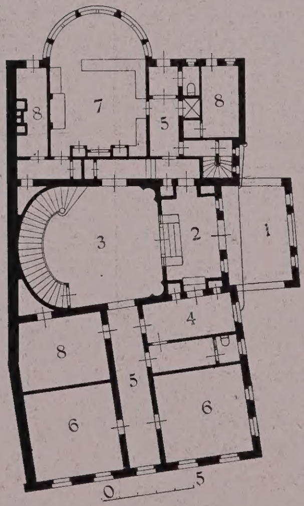

BEGANEGROND:
1. Doorrit. 2. Ingang. 3. Hall. 4. Spreekkamer. 5. Gang. 6. Kamer. 7. Keuken. 8. Bergplaatsen.

HOOFDVERDIEPING:
1. Hall. 2. Salon. 3. Huiskamer. 4. Eetkamer. 5. Serre. 6. Dienkamer. 7. Archief. 8. Toilet. 9. Bergplaats.

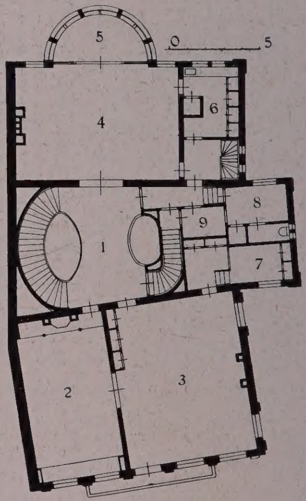

ROTTERDAM. HEERENHUIS AAN DEN WESTERSINGEL. ARCHITECTEN: OTTEN EN LOGEMAN.

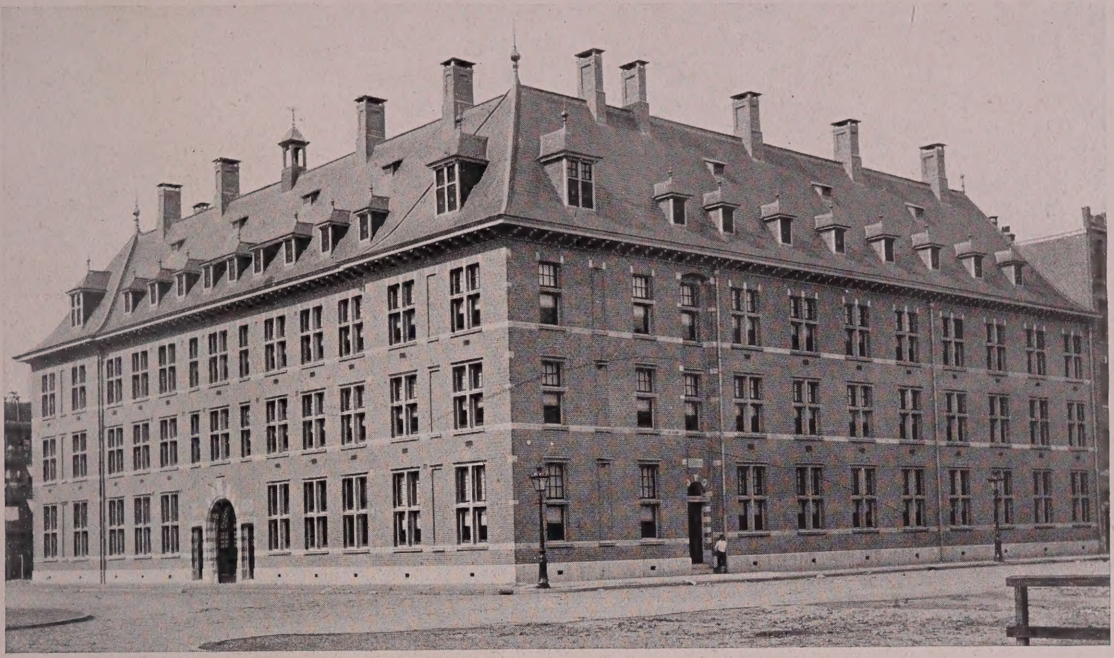

AMSTERDAM. EVANGELISCH LUTHERSCH DIACONIEHOF. ARCHITECT: D. VAN OORT

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Hal voor het publiek.
3. Spreekkamer.
4. Directiekamer.
5. Kas.
6. Bediendenkantoor.
7. Garderobe.
8. Toilet.

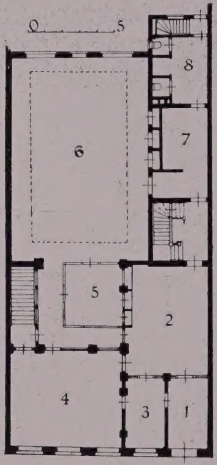

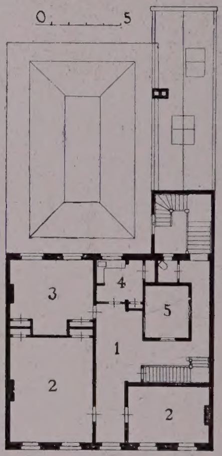

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Kamer.
3. Slaapkamer.
4. Keuken.
5. Lichtkoker.

TILBURG. BIJKANTOOR VAN DE AMSTERDAMSCHE BANK. ARCHITECT: B. J. OUËNDAG.

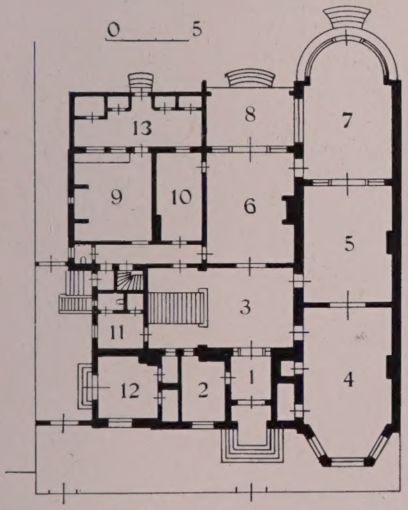

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Traphal. 4 Huiskamer. 5. Salon. 6. Eetkamer. 7. Serre. 8. Terras. 9. Keuken. 10. Provisiekamer. 11. Toiletkamer. 12. Linnenkamer. 13. Open plaats.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Groote studeerkamer. 3. Kleine studeerkamer. 4. Boekerij. 5. Slaapkamer. 6. Badkamer. 7. Balkon.

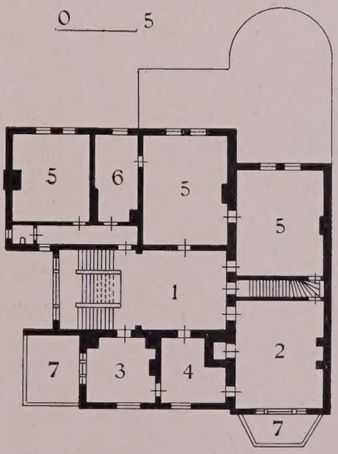

LEIDEN. WOONHUIS AAN DEN STATIONSWEG.

ARCHITECT: C. B. POSTHUMUS MEIJJES.

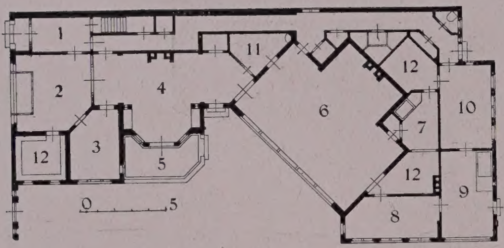

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Ontvangkamer. 3. Kantoor. 4. Wachtkamer. 5. Terras. 6. Atelier. 7. Donkere kamer. 8. Retoucheerkamer. 9. Drukkamer. 10. Plakkamer. 11. Garderobe. 12. Bergruimte.

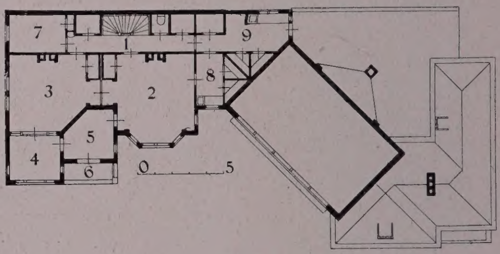

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Woonkamer. 3. Ontvangkamer. 4. Spreekkamer. 5. Werkkamer. 6. Balkon. 7. Slaapkamer. 8. Dienkamer. 9. Keuken.

DORDRECHT. PHOTOGRAPHISCH ATELIER TOLLENS.

ARCHITECT: H. A. REUS.

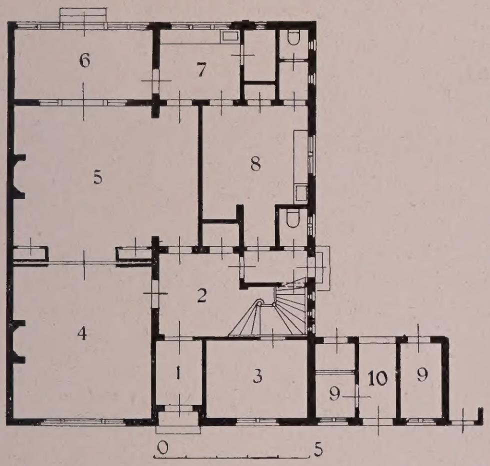

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Spreekkamer.
4. Ontvangkamer. 5. Woonkamer.
6. Serre. 7. Dienkamer. 8. Keuken.
9. Bergplaats. 10. Dienstingang.

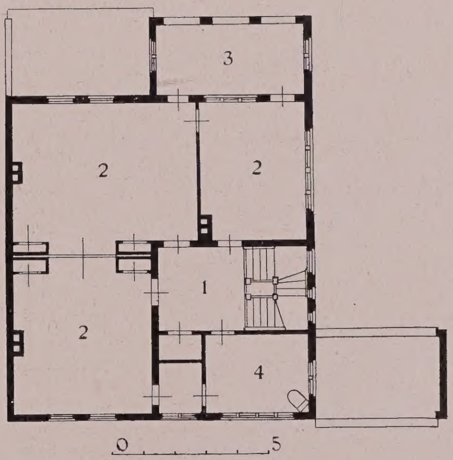

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Loggia,
4. Badkamer.

DORDRECHT. WOONHUIS AAN DEN SINGEL. ARCHITECT: H. A. REUS.

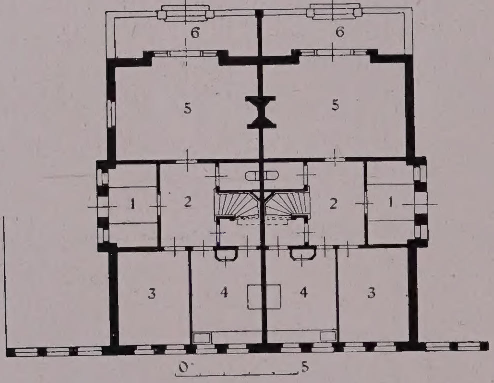

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Kamer. 4 Keuken.
5. Eetkamer.

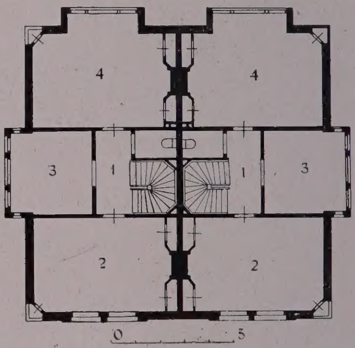

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Salon. 3. Ontvangkamer.
4. Woonkamer.

AMSTERDAM. DUBBEL HEERENHUIS a/d WALDECK PYRMONTLAAN. ARCHITECTEN: RUTGERS & ROOSING.

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Eetkamer. 4. Keuken. 5. Dienkamer. 6. Behandelingkamer. 7. Wachtkamer. 8 Gang. 9. Poetskamer.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Zitkamer. 3. Woonkamer. 4. Studeerkamer. 5. Kinderkamer. 6. Balkon.

LEIDEN. HEERENHUIS a/d RIJNSBURGERWEG HOEK OEGSTGEESTERLAAN.

ARCHITECT: D. F. SLOTHOUWER, Bouwk. Ing.

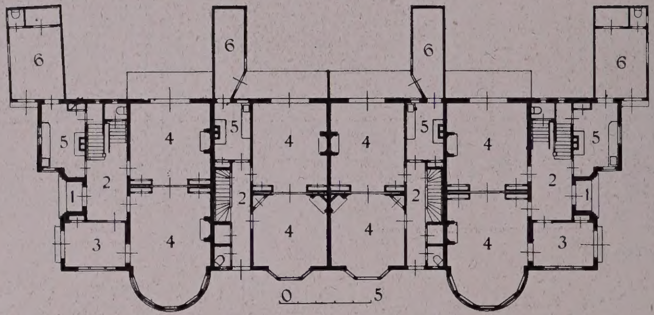

BEGANE GROND:

1. Portiek. 2. Trapportaal. 3. Serre.
4. Kamer. 5. Keuken. 6. Schuur.

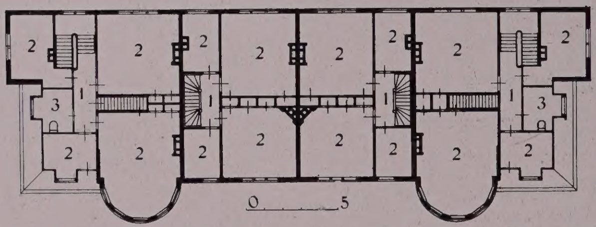

VERDIEPING:

1. Portaal 2. Slaapkamer. 3. Badkamer.

VEENDAM. WOONHUISGROEP. ARCHITECT: JAN STUIVINGA.

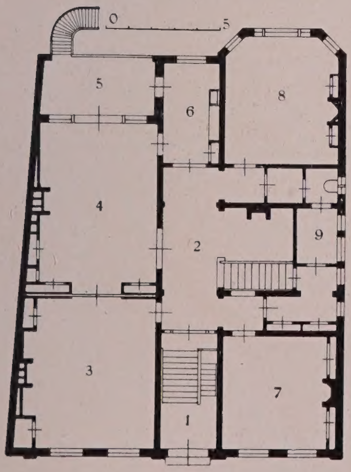

BEL-ETAGE.

1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Eetkamer. 5. Balkon. 6. Dienkamer. 7. Huiskamer. 8. Heerenkamer. 9. Garderobe.

VERDIEPING.

1. Trappenhuis. 2. Slaapkamer. 3. Balkon. 4. Badkamer. 5. Garderobe.

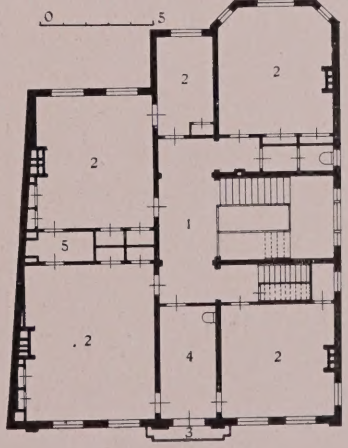

ROTTERDAM. HEERENHUIS AAN DE SCHIEKADE. ARCHITECT: J. VERHEUL, DZN.

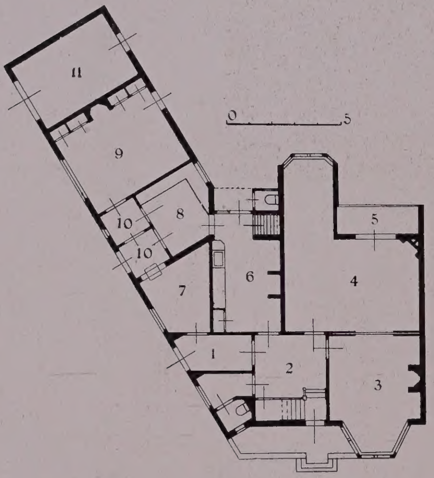

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Woonkamer. 5. Serre. 6. Keuken. 7. Apotheek. 8. Wachtkamer. 9. Spreekkamer. 10. Portaal. 11. Garage.

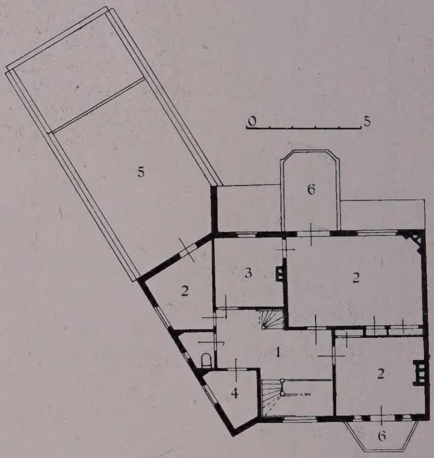

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Garderobe. 5. Zolder. 6. Balkon.

LEERDAM. WOONHUIS AAN DE SPOORSTRAAT.

ARCHITECT: W. VERSCHOOR.

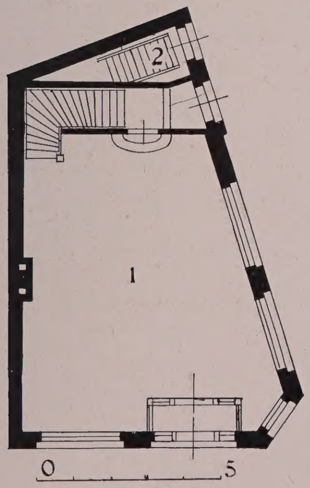

BEGANE GROND:

1. Winkel.
2. Ingang woonhuis.

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Woonkamer.
3. Kamer.
4. Keuken.
5. Kantoor.
6. Balkon.

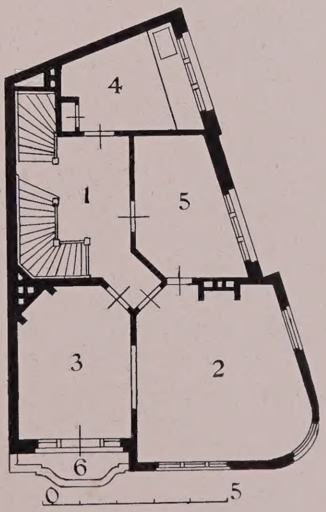

AMSTERDAM. WOON- EN WINKELHUIS AAN DE SPIEGELGRACHT. ARCHITECT F. A. WARNERS.

AMSTERDAM. ETAGEWONINGEN HUIZE ZUIDWIJK a/d LAIRESSESTRAAT. ARCHITECT: F. A. WARNERS.

AMSTERDAM. HEERENHUIS IN DE HOBBEMASTRAAT. ARCHITECT: A. W. WEISSMAN.

Voorgevel.

ALKMAAR. HEERENHUIS. WILHELMINALAAN. Tuingevel. ARCHITECT: JAN WILS.

Trapportaal.

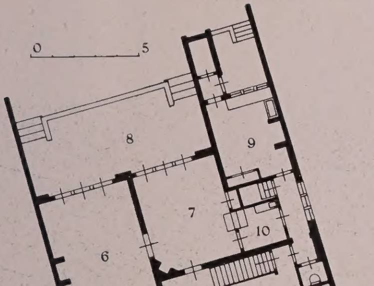

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Garderobe. 3. Trapportaal. 4. Spreekkamer. 5. Huiskamer. 6. Tuinkamer. 7. Eetkamer. 8. Terras. 9. Keuken. 10. Dienkamer. 11. Toilet.

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Studeerkamer. 3. Slaapkamer. 4. Badkamer. 5. Balkon.

ALKMAAR. HEERENHUIS. WILHELMINALAAN. ARCHITECT: JAN WILS.

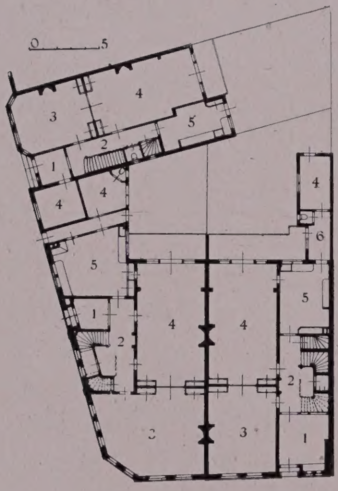

BEGANE GROND:

1. Vestibule.
2. Trapportaal.
3. Salon.
4. Kamer.
5. Keuken.
6. Portaal.

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Kamer.
3. Slaapkamer.
4. Balkon.
5. Plat.
6. Terras.

'S GRAVENHAGE. DRIE HEERENHUIZEN a/d JULIANA VAN STOLBERGLAAN. ARCHITECT: L. A. H. DE WOLF.

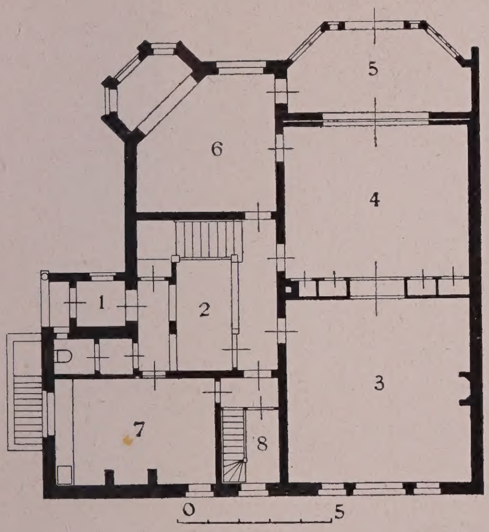

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Eetkamer. 5. Veranda. 6. Kamer. 7. Keuken. 8. Provisiekamer.

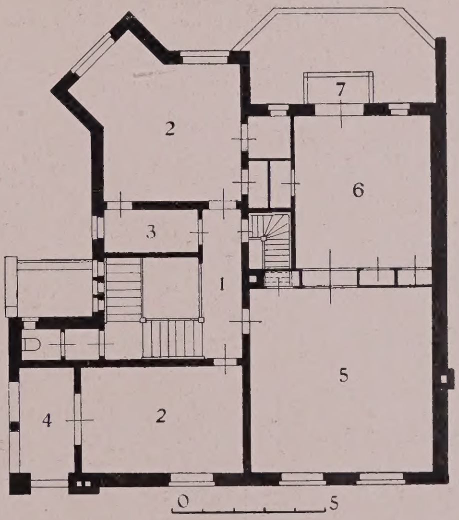

VERDIEPING;

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Loggia. 5. Studeerkamer. 6. Laboratorium. 7. Balkon.

GRONINGEN. HEERENHUIS a/d UBBO EMMIUSSINGEL. ARCHITECT: Dr. H. P. BERLAGE Nzn.

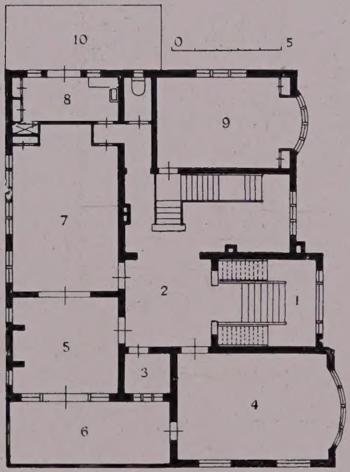

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Garderobe. 4. Salon. 5. Woonkamer. 6. Serre. 7. Eetkamer. 8. Aanrechtkamer. 9. Billardkamer. 10. Terras.

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Slaapkamer. 3. Zitkamer. 4. Boudoir. 5. Loggia. 6. Garderobe. 7. Balkon. 8. Badkamer.

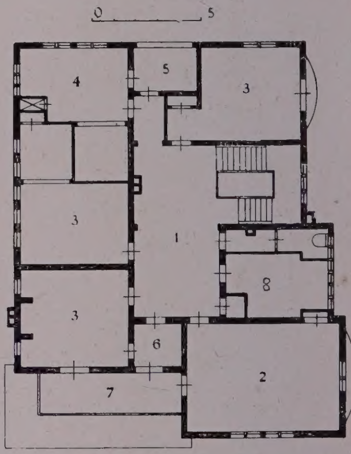

SCHEVENINGEN. HEERENHUIS a/d PARKWEG. ARCHITECT: Ir. A. BROESE VAN GROENOU. Bouwk. Ing.

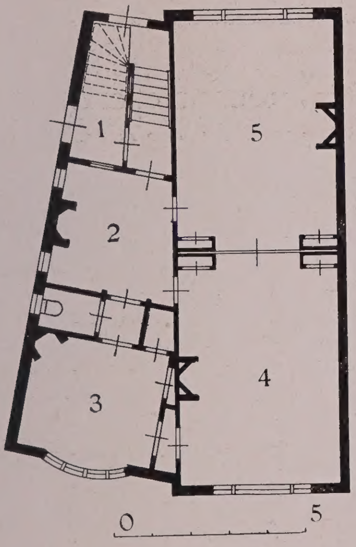

BEGANE GROND.

1. Ingang.. 2. Hall. 3. Kantoor. 4. Salon.
5. Eetkamer.

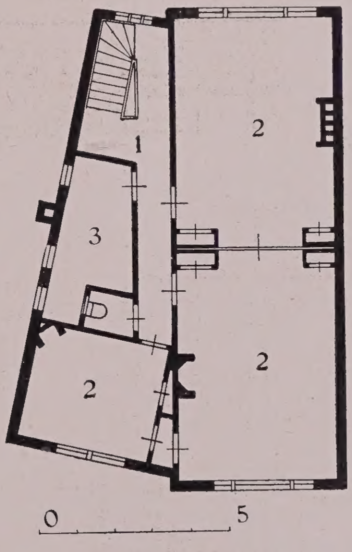

VERDIEPING.

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer.
3. Badkamer.

'S GRAVENHAGE. DUBBEL WOONHUIS a/d VAN LENNEPWEG. ARCHITECT: Ir. A. BROESE VAN GROENOU. Bouwk. Ing.

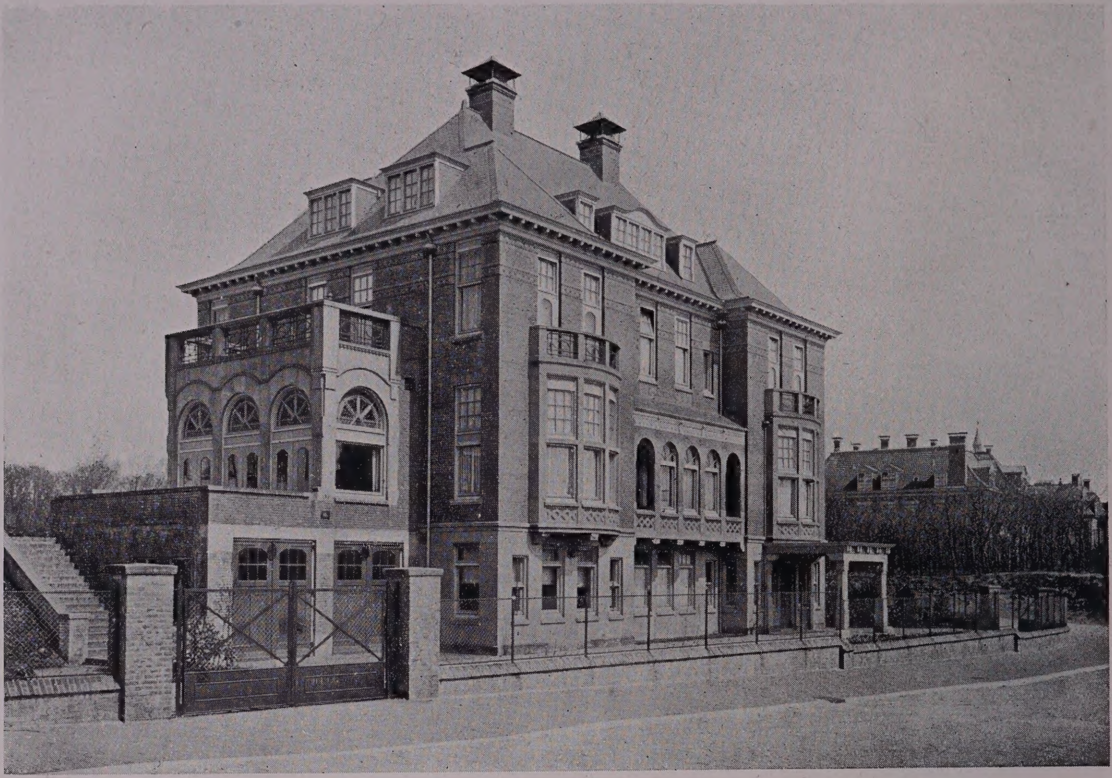

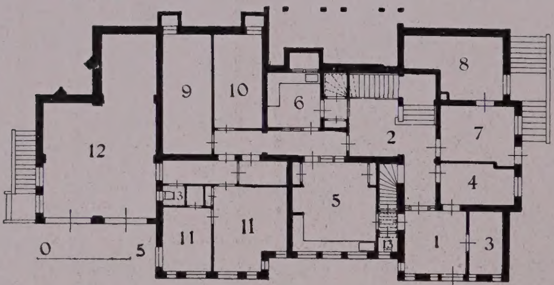

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trappenhuis. 3. Garderobe. 4. Spreekkamer. 5. Keuken. 6. Lift en kastenkamer. 7. Verwarming. 8. Brandstoffen. 9. Wijnkelder. 10. Provisiekelder. 11. Woning v. d. chauffeur. 12. Garage.

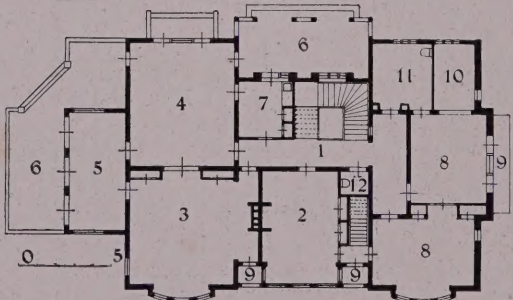

BEL-ÉTAGE.

1. Trappenhuis. 2. Heerenkamer. 3. Woonkamer. 4. Eetkamer. 5. Serre. 6. Terras. 7. Dienkamer. 8. Slaapkamer. 9. Balkon. 10. Garderobe. 11. Badkamer.

'S GRAVENHAGE. HEERENHUIS a/d ANDRIES BICKERWEG. ARCHITECT: S. DE CLERCQ.

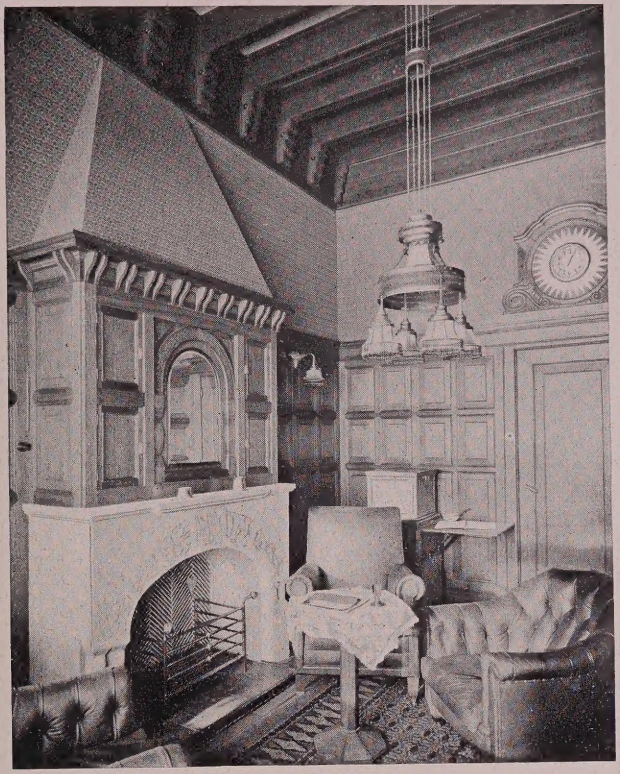

Heerenkamer.

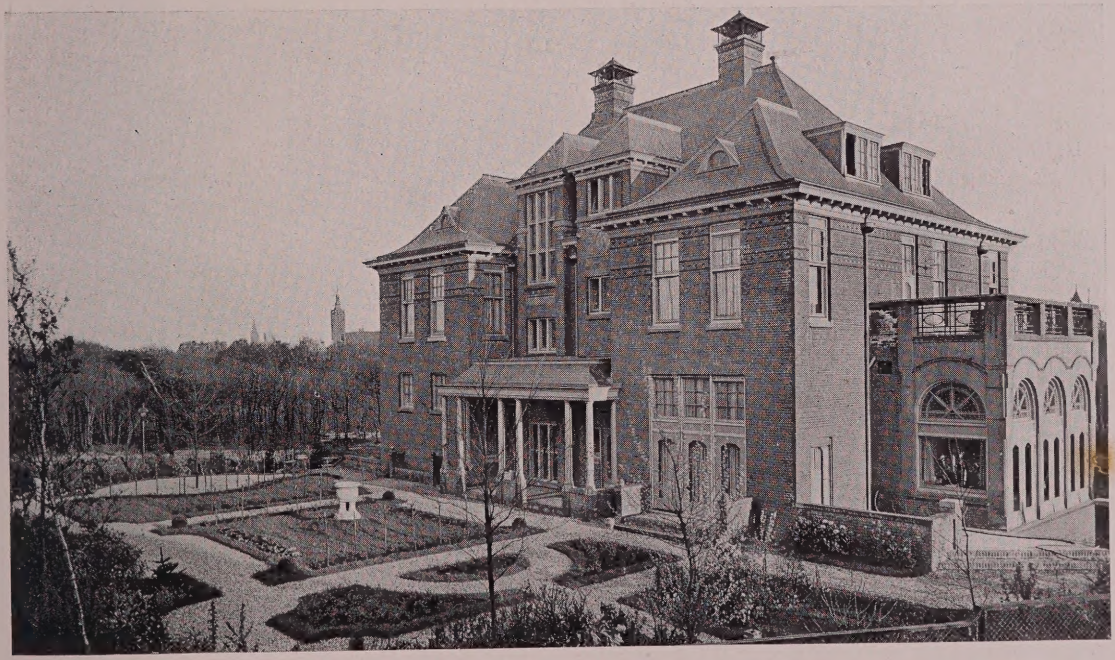

Tuingevel.

'S GRAVENHAGE. HEERENHUIS a/d ANDRIES BICKERWEG. ARCHITECT: S. DE CLERCQ.

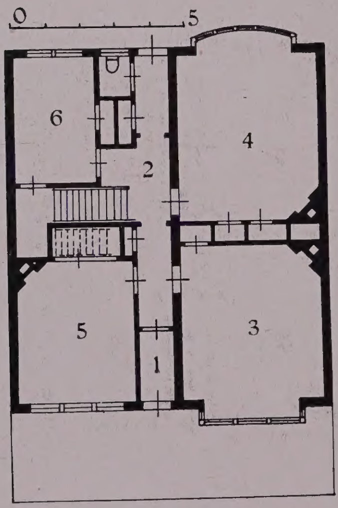

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Trapportaal.
3. Kamer.
4. Eetkamer.
5. Studeerkamer.
6. Keuken.

VERDIEPING.

1. Trapportaal.
2. Slaapkamer.
3. Logeerkamer.
4. Badkamer.

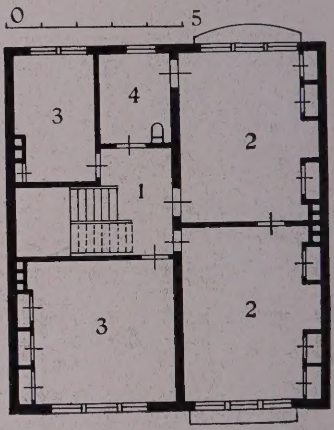

'S GRAVENHAGE. WOONHUIS EMMASTRAAT. ARCHITECT: S. DE CLERCQ.

Hall.

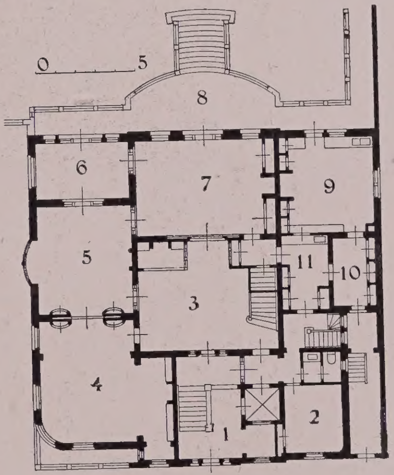

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Hall. 4. Woonkamer. 5. Salon. 6. Serre. 7. Eetkamer. 8. Terras. 9. Keuken. 10. Bijkeuken. 11. Dienkamer.

DORDRECHT. HEERENHUIS AAN DEN SINGEL.

ARCHITECT: ED. CUYPERS.

AMSTERDAM, HEERENHUIS AAN HET MUSEUMPLEIN. ARCHITECT: ED. CUYPERS

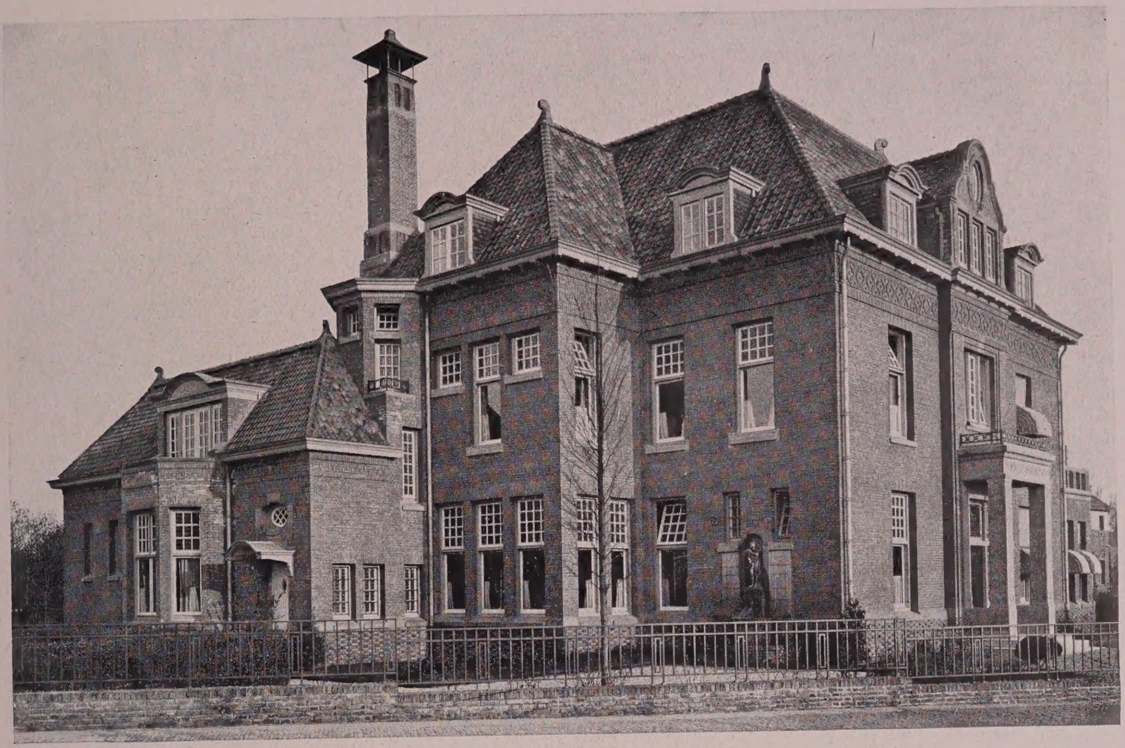

'S GRAVENHAGE. HEERENHUIS AAN DEN GOGELWEG. ARCHITECT: ED. CUYPERS.

Hall.

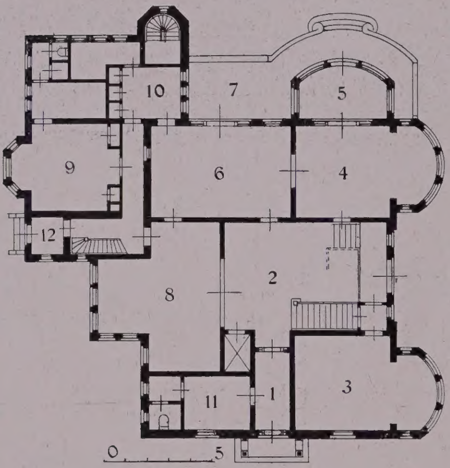

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Heerenkamer. 4. Salon. 5. Serre. 6. Eetkamer. 7. Terras. 8. Woonkamer. 9. Keuken. 10. Servies. 11. Garderobe. 12. Dienstingang.

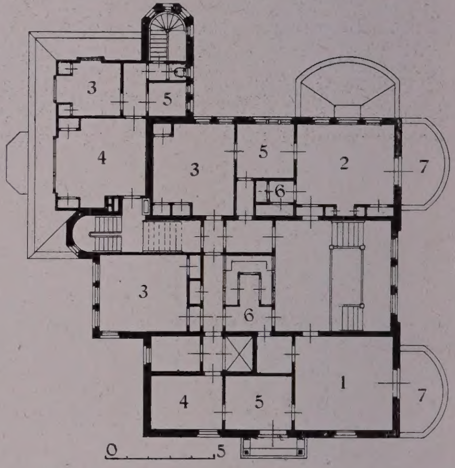

VERDIEPING:

1. Slaapkamer. 2. Slaapkamer. 3. Slaapkamer. 4. Kamer. 5. Badkamer. 6. Garderobe. 7. Balkon.

'S GRAVENHAGE. HEERENHUIS AAN DEN GOGELWEG. ARCHITECT: ED. CUYPERS.

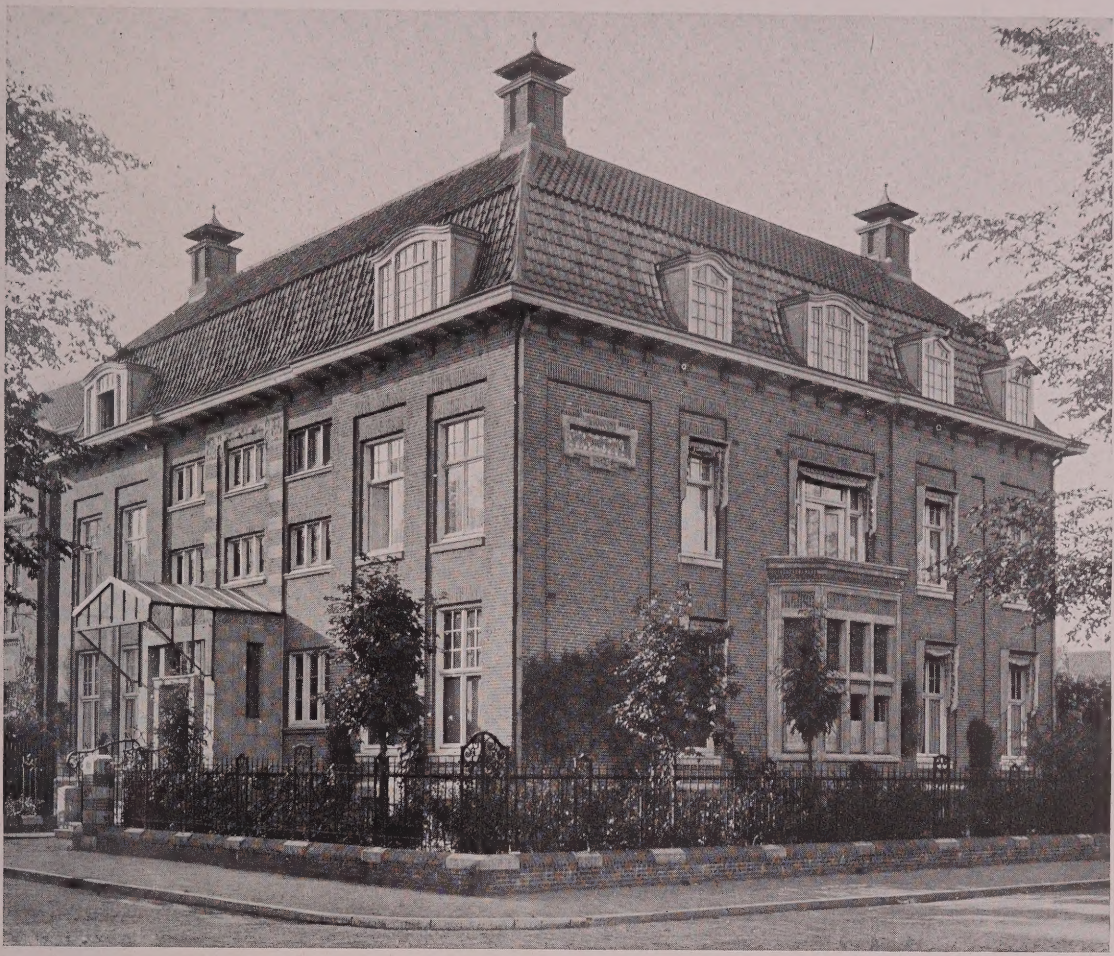

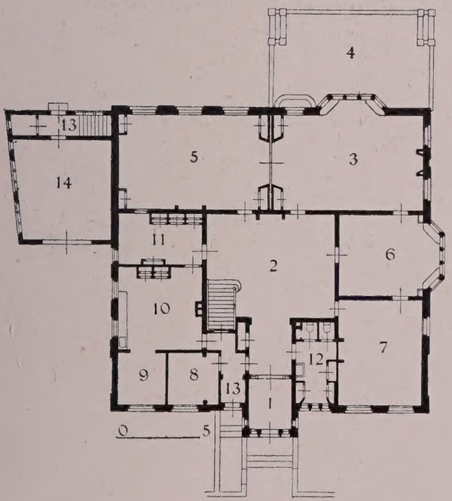

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Hall. 3. Huisk. 4. Terras. 5. Eetk. 6. Heerenk. 7. Zaal. 8. Spreekk. 9. Zitk. 10. Keuken. 11. Dienk. 12. Garderobe. 13. Diensting. 14. Garage.

VERDIEPING:
1. Trapport. 2. Slaapk. 3. Zitk. 4. Badk. 5. Werkk. 6. Balkon.

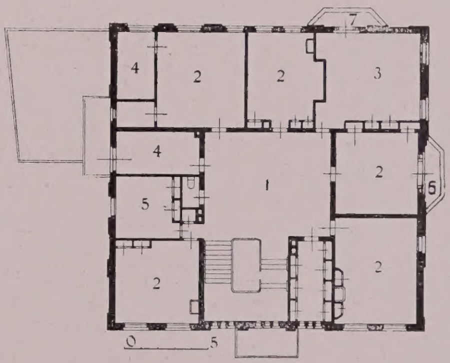

AMSTERDAM. HEERENHUIS i/d HOBBEMASTRAAT. ARCHITECT: Ir. JOS. TH. J. CUYPERS. Bouwk. Ing.

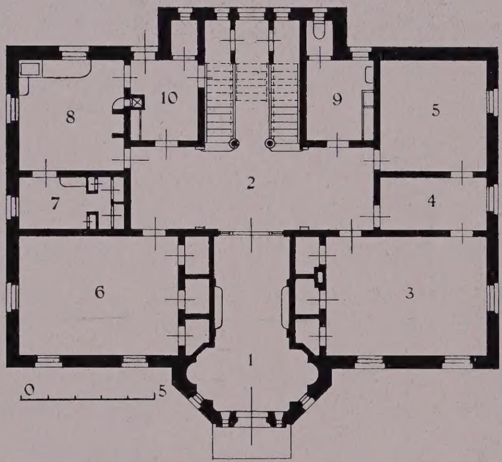

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Consult. 4. Kleedkamer. 5. Wachtkamer. 6. Kinderkamer. 7. Dienkamer. 8. Keuken. 9. Garderobe. 10. Poetskamer.

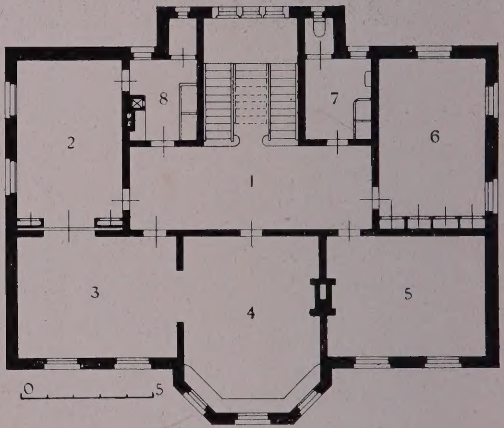

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Eetkamer. 3. Salon. 4. Kamer van mevrouw 5. Kamer van mijnheer 6. Kinderkamer. 7. Garderobe. 8. Dienkamer.

AMSTERDAM. HEERENHUIS a/h MUSEUMPLEIN. ARCHITECTEN: Ir. JOS. TH. J. CUYPERS. Bouwk. Ing. en JAN STUYT.

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Trapportaal.
3. Salon.
4. Huiskamer.
5. Serre.
6. Keuken.
7. Bergplaats.

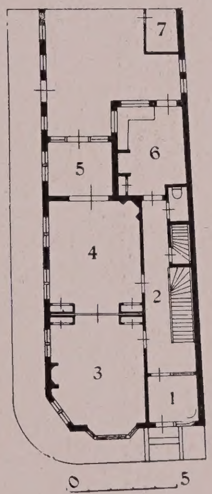

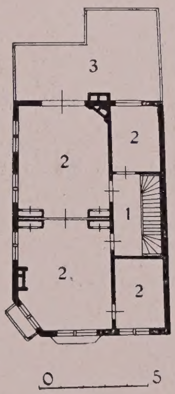

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Slaapkamer.
3. Balkon.

GRONINGEN. WOONHUIS AAN DEN HEERENWEG. ARCHITECT: L. DREWES.

BEGANE GROND:

1. Trapportaal.
2. Portaal.
3. Woonkamer.
4. Slaapkamer.
5. Keuken.
6. Veranda.

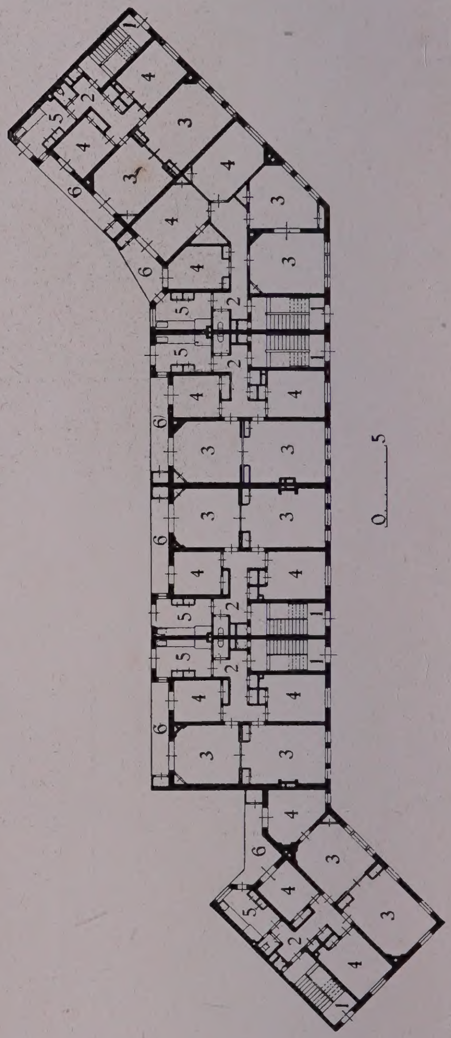

AMSTERDAM. WONINGBLOK DER AMSTERDAMSCHE COÖPERATIEVE ONDERWIJZERS BOUWVEREENIGING a/h PRETORIUSPLEIN.
ARCHITECT: J. C. VAN EPEN.

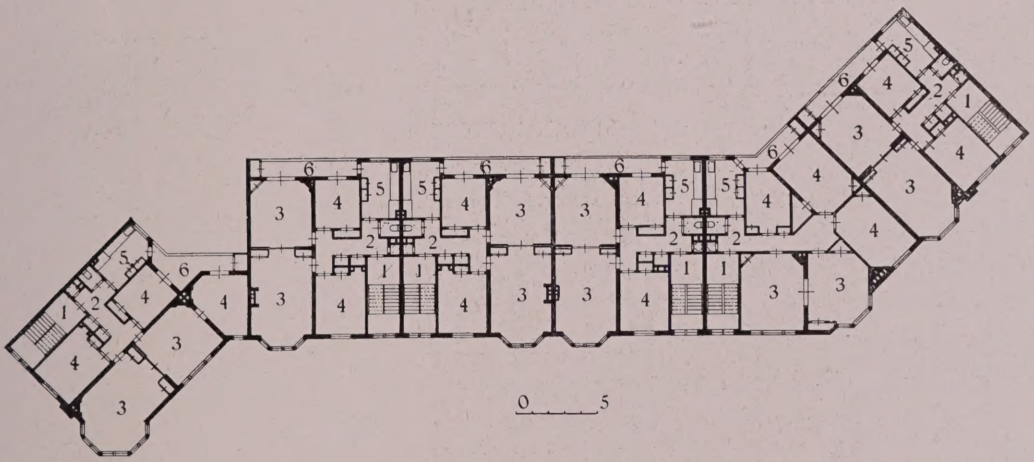

EERSTE VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Portaal. 3. Woonkamer. 4. Slaapkamer. 5. Keuken. 6. Balkon.

AMSTERDAM. WONINGBLOK DER AMSTERDAMSCHE COÖPERATIEVE ONDERWIJZERS BOUWVEREENIGING a/h PRETORIUSPLEIN.
ARCHITECT: J. C. VAN EPEN.

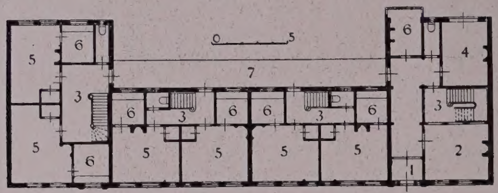

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Trappenhuis.
4. Woonkamer. 5. Kamer. 6. Keuken.
7. Overdekte gang.

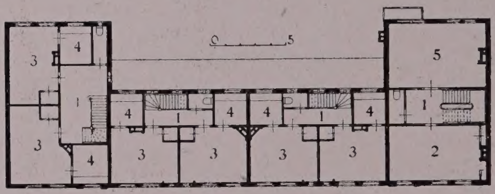

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Huiskamer. 3. Kamer.
4. Keuken. 5. Regentenkamer.

AMSTERDAM. FONTAINE HOFJE IN DE VALERIUSSTRAAT. ARCHITECT: GEBR. VAN GENDT A.L.zn.

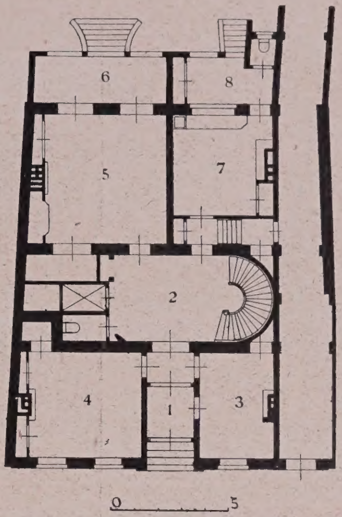

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Hall.
3. Spreekkamer.
4. Werkkamer.
5. Eetkamer.
6 Balkon.
7. Keuken.
8. Terras.

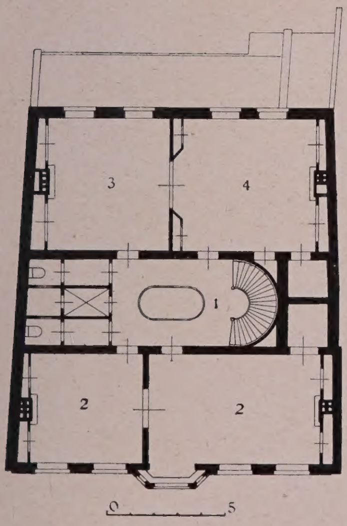

1e VERDIEPING:

1. Hall.
2. Conversatiekamer.
3. Ontvangkamer.
4. Directiekamer.

2e VERDIEPING:

1. Hall.
2. Kamer.

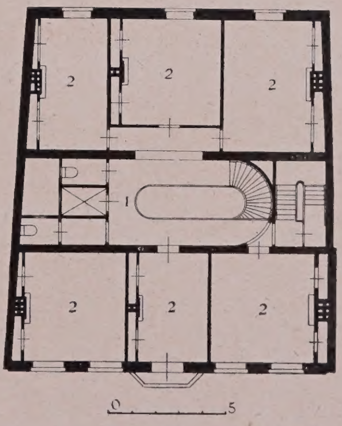

ROTTERDAM. MARIA CATH. VAN DOOREN'S GESTICHT a/d COOLSINGEL. ARCHITECT: JAC. VAN GILS.

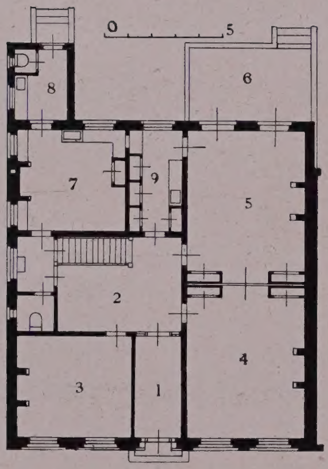

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Kamer. 4. Huiskamer. 5. Eetkamer. 6. Terras. 7. Keuken. 8. Bijkeuken. 9. Dienkamer.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Speelkamer. 3. Kamer Juffrouw. 4. Slaapkamer. 5. Badkamer. 6. Kleedkamer. 7. Balkon.

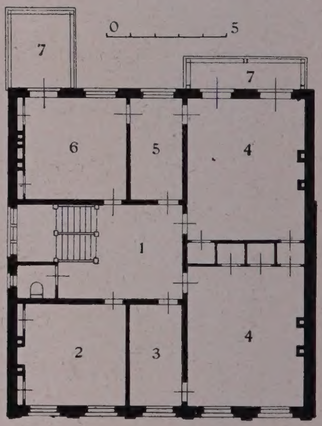

EINDHOVEN. HEERENHUIS i/d WILLEMSTRAAT. ARCHITECT: J. W. HANRATH.

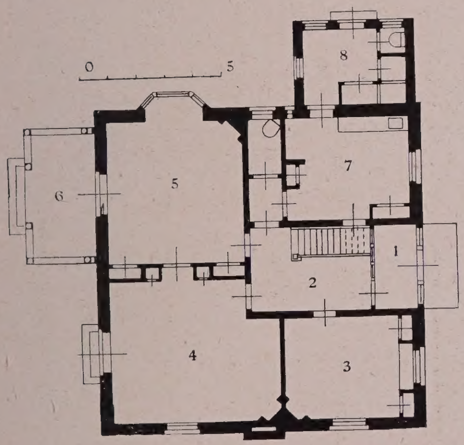

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Hall. 3. Kamer. 4. Woonkamer.
5. Eetkamer. 6. Verande. 7. Keuken. 8. Bijkeuken.

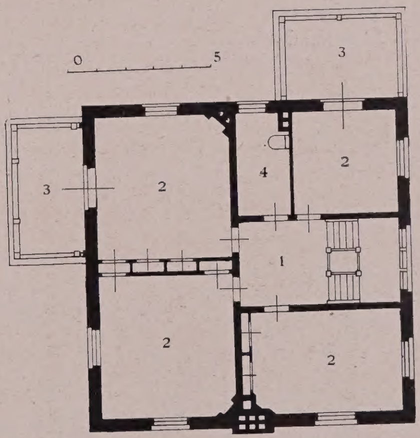

VERDIEPING:
1. Portaal. 2. Slaapkamer. 3. Balkon.
4. Badkamer.

HILVERSUM. WOONHUIS a/d STEYNLAAN.

ARCHITECT: J. W. HANRATH.

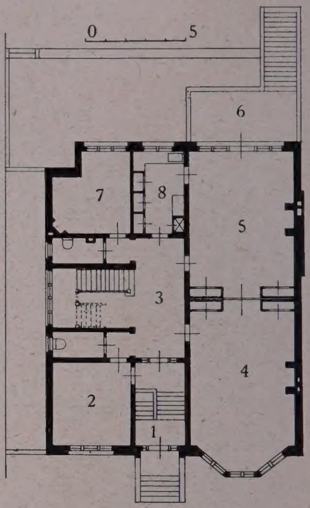

BEL-ÉTAGE:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Hall. 4. Woonkamer. 5. Eetkamer. 6. Terras. 7. Kamer. 8. Dienkamer.

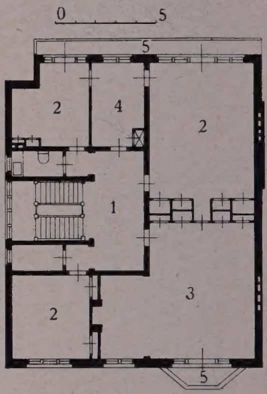

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Slaapkamer. 3. Kamer Mijnheer. 4. Badkamer. 5. Balkon.

ROTTERDAM. HEERENHUIS a/d PARKLAAN.
ARCHITECT: J. W. HANRATH

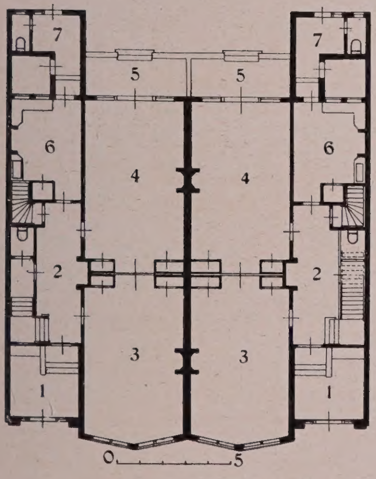

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trapportaal. 3. Salon. 4. Eetkamer. 5. Terras. 6. Keuken. 7. Bijkeuken.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Badkamer. 3. Kamer. 4. Balkon.

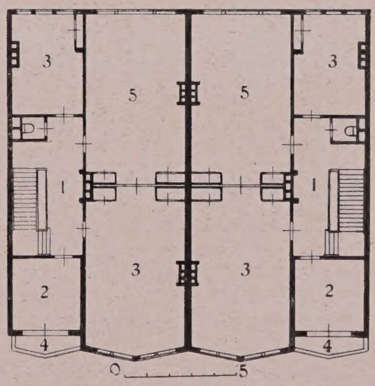

'S GRAVENHAGE. DUBBEL HEERENHUIS a/d JULIANA VAN STOLBERGLAAN. ARCHITECT: J. J. HELLENDOORN.

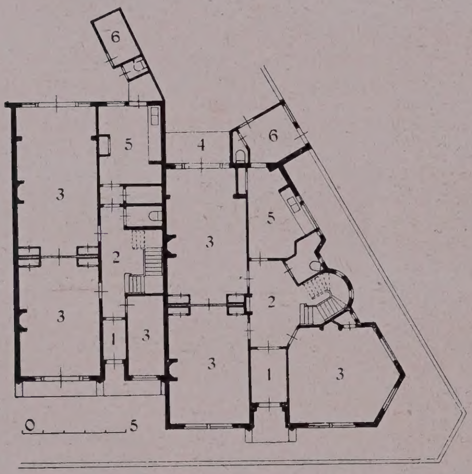

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Kamer. 4. Terras.
5. Keuken. 6. Bergplaats.

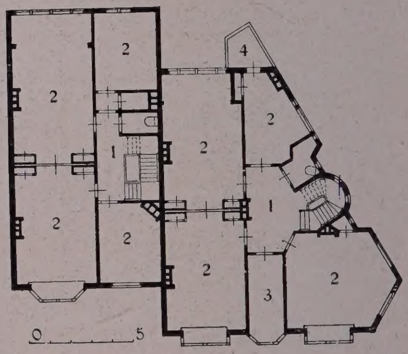

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Kamer. 3. Badkamer.
4. Balkon.

'S GRAVENHAGE. HUIZENGROEP a/d STATENLAAN. ARCHITECT: J. J. HELLENDOORN.

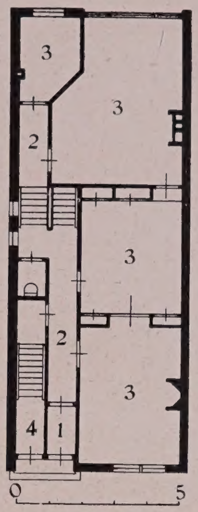

BEGANE GROND:

1. Ingang benedenhuis.
2. Gang.
3. Kamer.
4. Ingang bovenhuis.

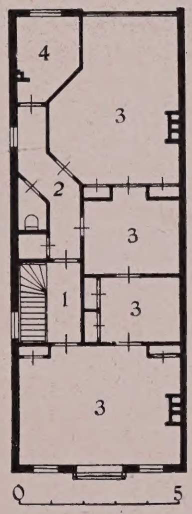

VERDIEPING:
(Bovenhuis.)

1. Trapportaal.
2. Gang.
3. Kamer.
4. Keuken.

ROTTERDAM. WOONHUIS i/d ROOVALKSTRAAT. ARCHITECTEN: HEIJINK EN VAN VREESWIJK.

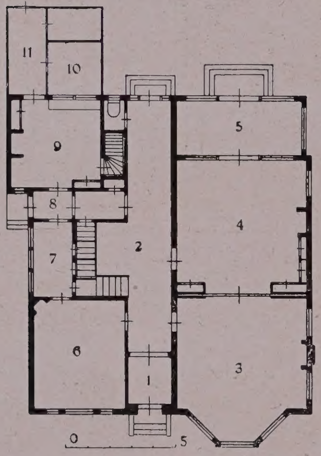

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Huiskamer. 5. Serre. 6. Spreekkamer 7. Wachtkamer. 8. Portaal. 9. Keuken. 10. Open plaats. 11. Bergplaats.

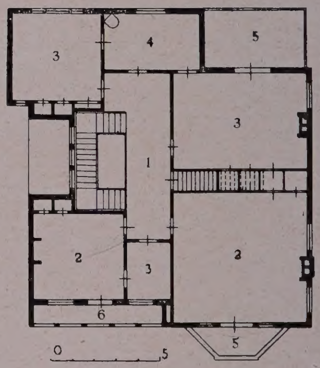

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Studeerkamer. 3. Slaapkamer. 4. Badkamer. 5. Balkon. 6. Loggia.

GRONINGEN. WOONHUIS a/h TACO MESDAGPLEIN.

ARCHITECT: G. HOEKZEMA Kzn.

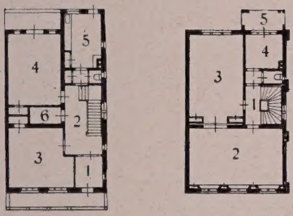

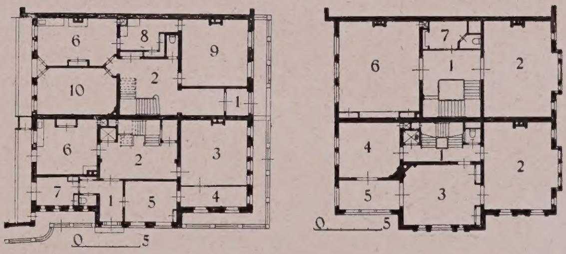

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Zitkamer. 4. Eetkamer. 5 Keuken. 6. Rijwielenbergplaats.

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2 Woonkamer. 3. Studeerkamer. 4. Spreekkamer. 5. Veranda.

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Studeerk. 4. Onderzoekk. 5. Wachtk. 6. Keuken. 7. Linnenk. 8. Provisiekamer. 9. Eetkamer. 10. Zitkamer.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Ontvangk. 3. Woonkamer. 4. Eetkamer. 5. Veranda. 6. Billardk. 7. Gard.

AMSTERDAM. WOONHUISGROEP a/d PIETER DE HOOGSTRAAT. ARCH.: Ir. A. R. HULSHOFF, Bouwk. Ing. en A. A. KOK.

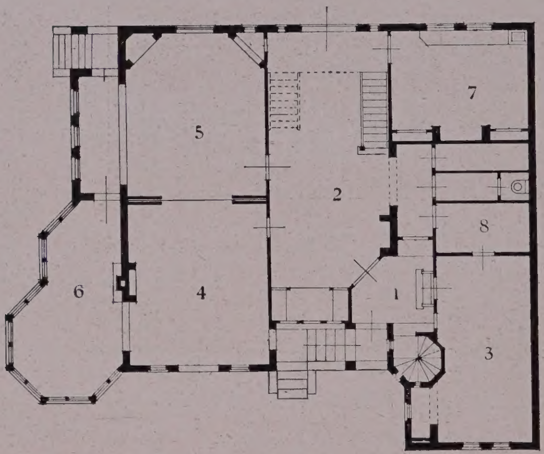

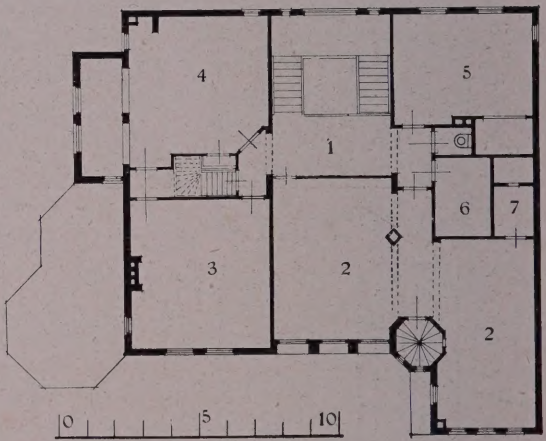

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Hal. 3. Eetkamer. 4. Huiskamer. 5. Ontvangkamer. 6. Serre. 7. Keuken. 8. Provisiekamer.

VERDIEPING:
1. Portaal. 2. Atelier. 3. Slaapkamer. 4. Logeerkamer. 5. Kinderkamer. 6. Badkamer. 7. Donkere kamer.

LANDHUIS „DE KEET" TE OEGSTGEEST. ARCHITECT: H. J. JESSE.

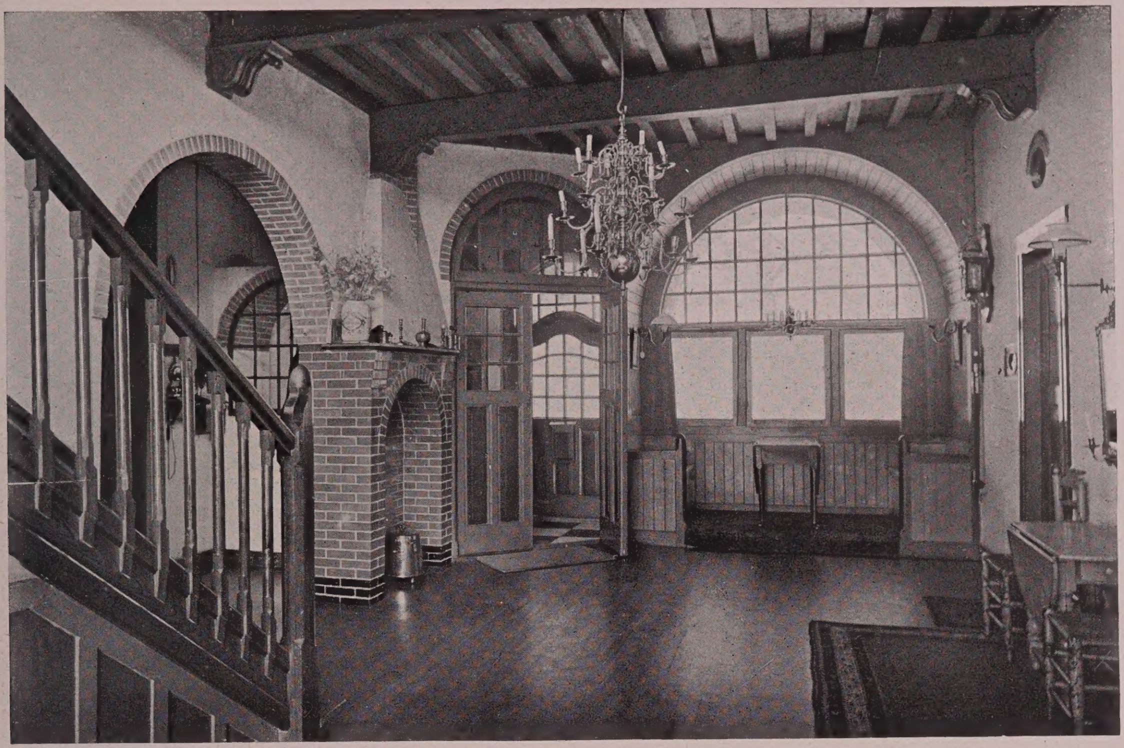

Hal.

LANDHUIS „DE KEET" TE OEGSTGEEST. Atelier. ARCHITECT: H. J. JESSE.

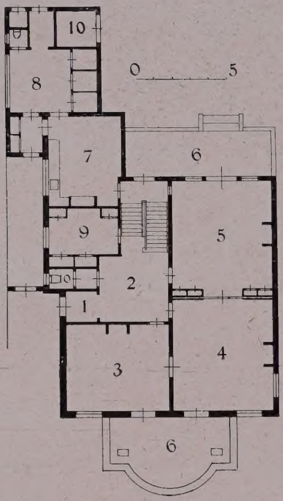

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Zitkamer. 5. Eetkamer. 6. Terras. 7. Keuken. 8. Bijkeuken. 9. Provisiekamer. 10. Rijwielen.

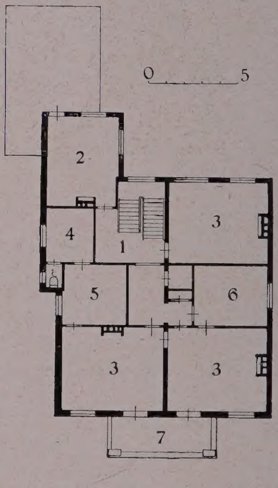

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Studeerkamer. 3. Slaapkamer. 4. Badkamer. 5. Kleedkamer. 6. Linnenkamer. 7. Balkon.

ASSEN. WOONHUIS a/d NASSAULAAN. ARCHITECT: Ir. G. KNUTTEL. Bouwk. Ing.

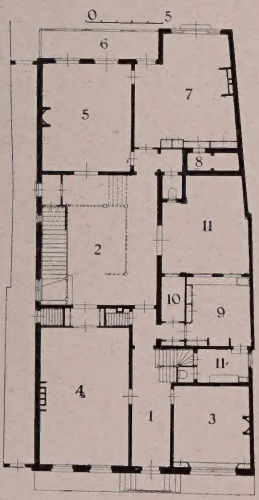

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Eetkamer. 4. Salon. 5. Tuinkamer. 6. Veranda. 7. Studeerkamer. 8. Brandkluis. 9. Keuken. 10. Provisie. 11. Plaats.

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Groote verzameling. 5. Kleine verzameling. 6. Atelier. 7. Boudoir.

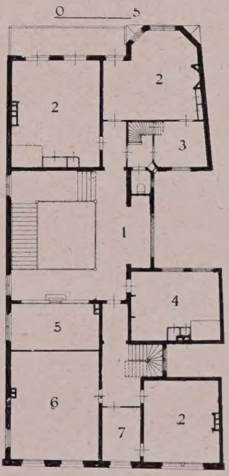

DELFT. HEERENHUIS AAN DE OUDE DELFT. ARCHITECTEN: A. LE COMTE & Ir. J. L. SCHOUTEN, Bouwk. Ing.

Studeerkamer.

Salon.

DELFT. HEERENHUIS AAN DE OUDE DELFT. ARCHITECTEN: A. LE COMTE & Ir. J. L. SCHOUTEN, Bouwk. Ing.

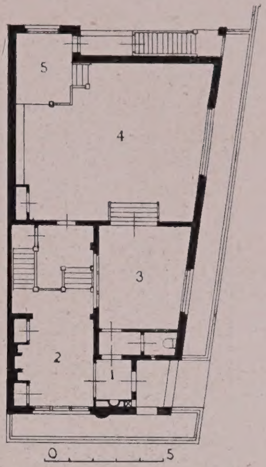

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Hall.
3. Klein atelier.
4. Groot atelier.
5. Zitje.

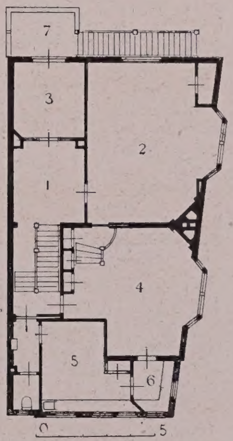

VERDIEPING:

1. Hall.
2. Woonkamer.
3. Boudoir.
4. Eetkamer.
5. Keuken.
6. Dienkamer.
7. Balkon.

AMSTERDAM. WOONHUIS MET ATELIER i/d TENIERSTRAAT. ARCHITECT: Ir. J. H. W. LELIMAN Bouwk. Ing.

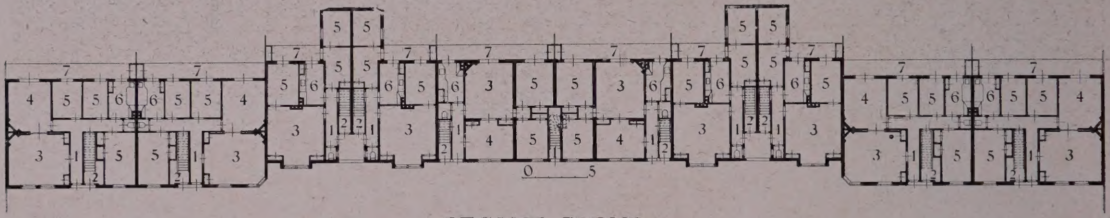

BEGANE GROND:

1. Ingang benedenwoning. 2. Ingang bovenwoning. 3. Woonkamer. 4. Salon. 5. Slaapkamer. 6. Keuken. 7. Veranda.

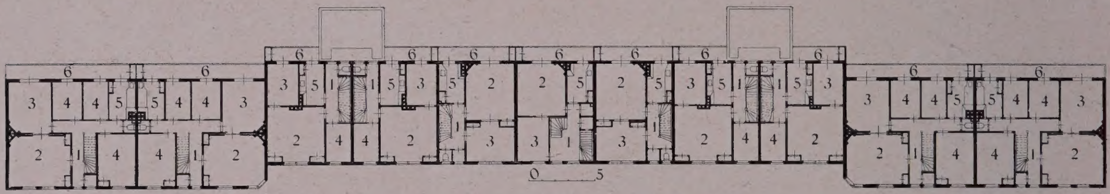

EERSTE VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Woonkamer. 3. Salon. 4. Slaapkamer. 5. Keuken. 6. Veranda.

TWEEDE VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Zolder.

AMSTERDAM. WOONHUISGROEP AAN DE HANDELSKADE. ARCHITECT: Ir. J. H. W. LELIMAN, Bouwk. Ing.

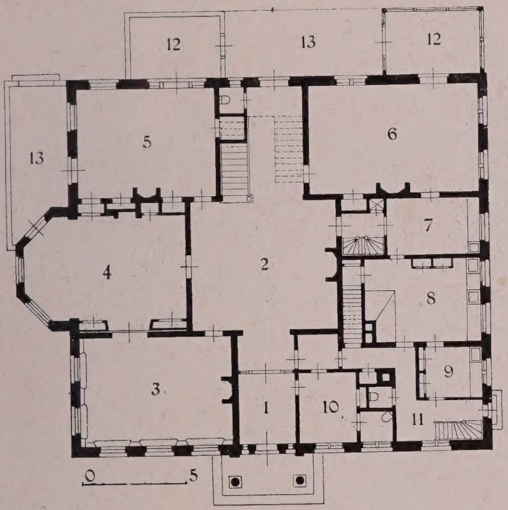

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Zitkamer.
5 Heerenkamer. 6. Eetkamer. 7. Dienkamer.
8. Keuken. 9 Bijkeuken. 10. Garderobe.
11. Dienstgang. 12. Serre. 13. Terras.

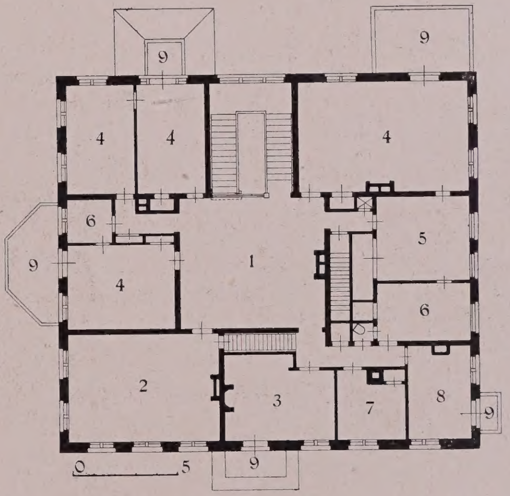

VERDIEPING:

1. Hall. 2 Billardkamer. 3. Studeerkamer.
4. Slaapkamer. 5. Kleedkamer. 6. Badkamer.
7. Linnenkamer. 8. Boudoir. 9. Balkon.

'S GRAVENHAGE. HEERENHUIS a/d JAC. CATSLAAN. ARCHITECT: A. MULDER J. Hzn.

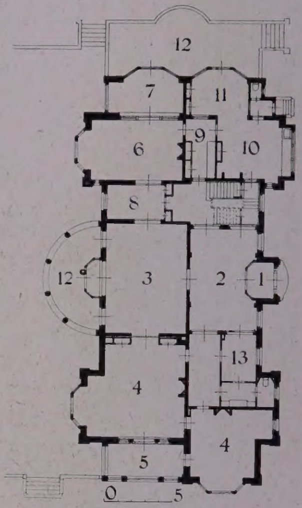

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Eetkamer. 4. Salon. 5. Veranda. 6. Zitkamer. 7. Serre. 8. Boudoir. 9. Dienkamer. 10. Keuken. 11. Bijkeuken. 12. Terras. 13. Garderobe.

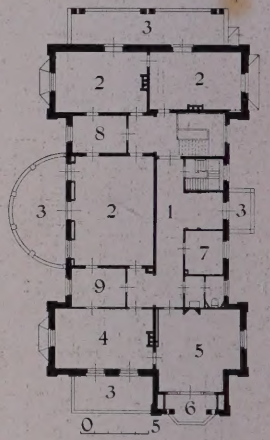

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Slaapkamer. 3. Balkon. 4. Kamer. 5. Studeerkamer. 6. Loggia. 7. Kamer. 8. Badkamer. 9. Garderobe.

'S GRAVENHAGE. HEERENHUIS a/d STADHOUDERSLAAN.

ARCHITECT: JOH. MUTTERS Jr.

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Eetkamer. 5. Dienkamer. 6. Keuken. 7. Garderobe. 8. Rijwielen.

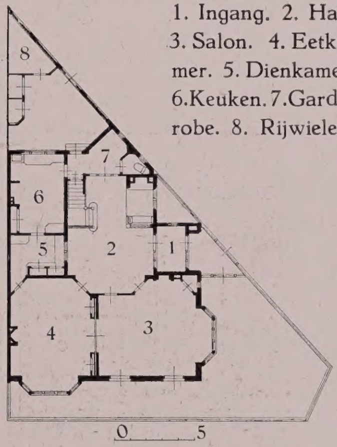

VERDIEPING:

1. Trapport.
2. Zitkamer.
3. Slaapk.
4. Badkamer.

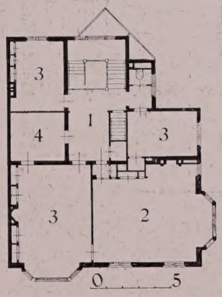

'S GRAVENHAGE. WOONHUIS HOEK LOUISE HENRIËTTE- EN AGNESSTR. ARCH.: JOH. MUTTERS Jr. & J. J. GORT.

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Hall. 4. Eetkamer. 5. Tuinkamer. 6. Knechtskamer. 7. Linnenkamer. 8. Keuken. 9. Bijkeuken. 10. Dienkamer. 11. Provisie.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Salon. 3. Huiskamer. 4. Heerenkamer. 5. Kinderkamer. 6. Terras. 7. Balkon.

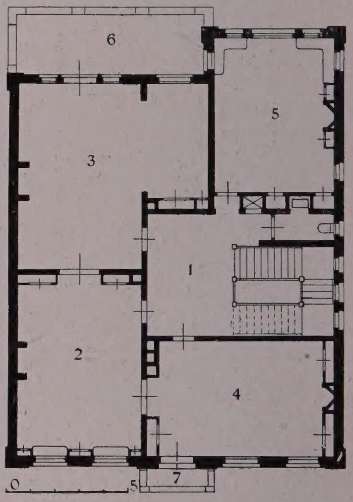

AMSTERDAM. HUIS AAN HET MUSEUMPLEIN. ARCHITECTEN: J. J., M. A. en J. VAN NIEUKERKEN.

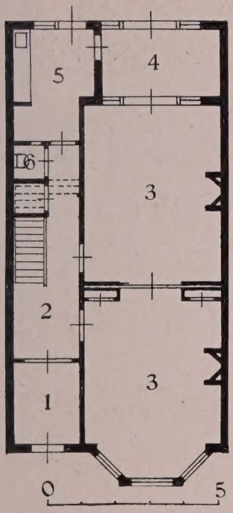

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trapportaal.
3. Kamer. 4. Serre.
5. Keuken.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Kamer.
3. Badkamer. 4. Balkon.

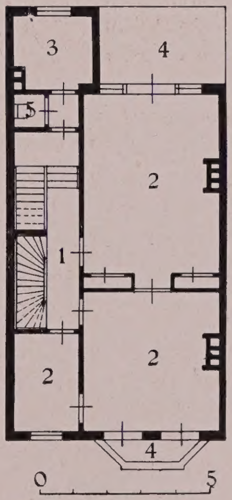

HAARLEM. WOONHUISGROEP AAN DEN KLEVERPARKWEG. ARCHITECT: J. J. VAN NOPPEN.

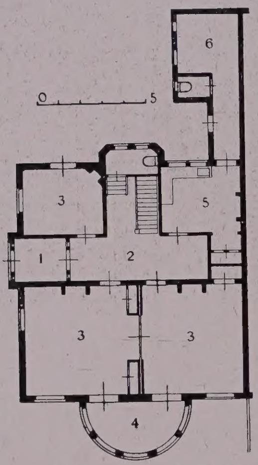

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trappenhuis.
3. Kamer. 4. Serre. 5. Keuken.
6. Bergplaats.

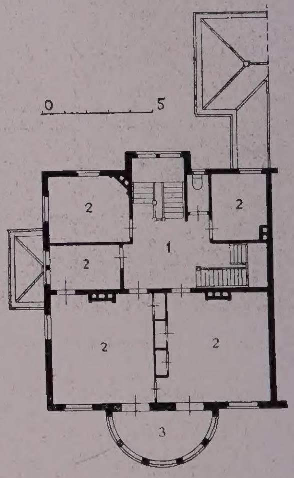

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Kamer.
3. Balkon.

HAARLEM. DUBBEL WOONHUIS i/d TEMPELIERSTRAAT.

ARCHITECT: J. J. VAN NOPPEN.

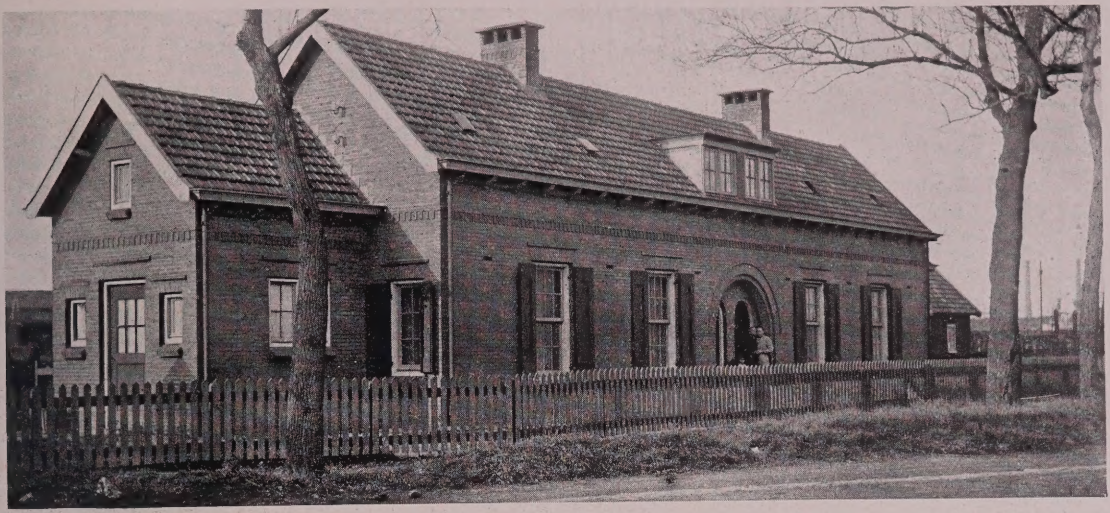

DIENSTWONINGEN a/d HEERLERWEG.

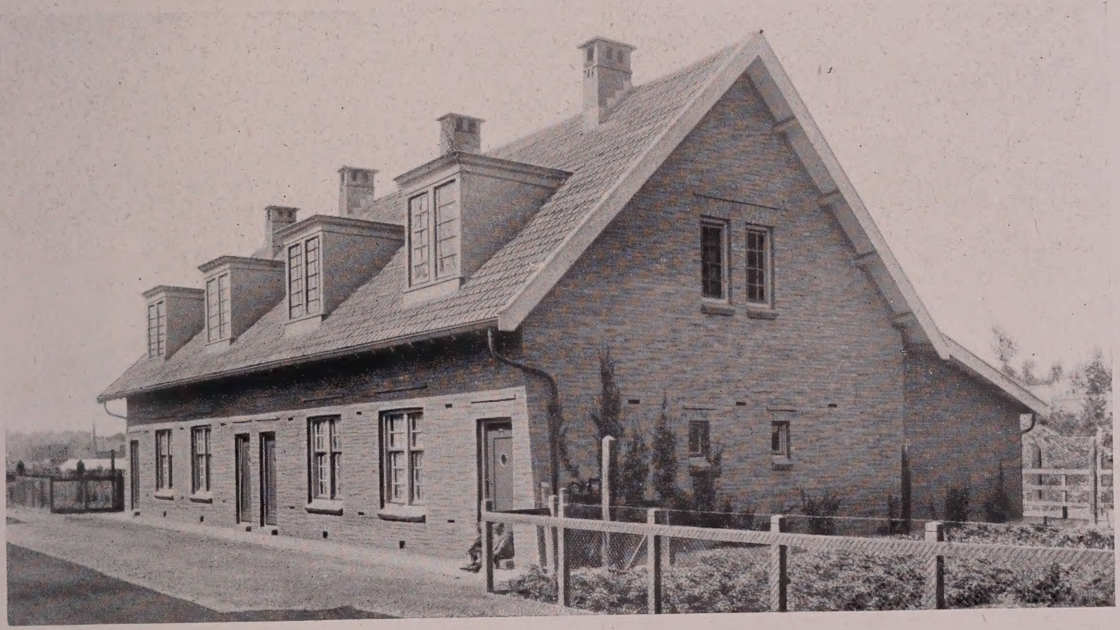

DIENSTWONINGEN a/d MEERSENERWEG.

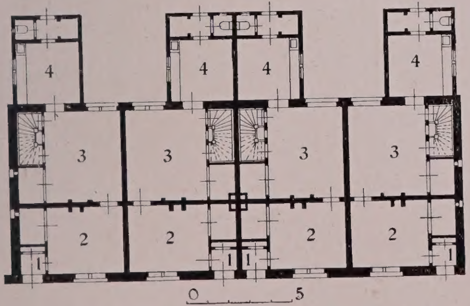

1. Ingang. 2. Voorkamer.
3. Huiskamer. 4. Werkhuis.

MAASTRICHT. DIENSTWONINGEN DER S.S.

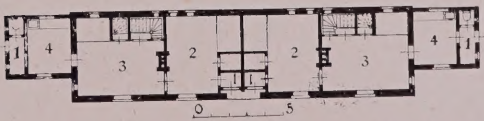

1. Ingang. 2. Voorkamer. 3. Huiskamer.
4. Keuken.

ARCHITECT: Ir. A. H. VAN ROOD, Bouwk. Ing.

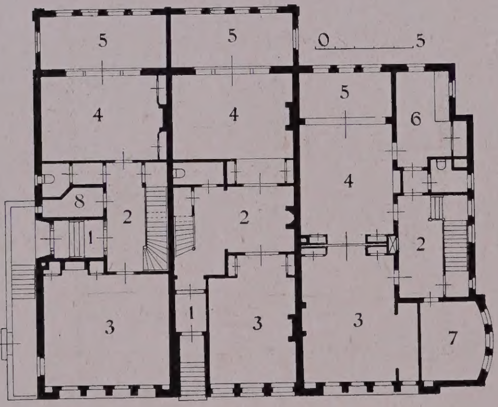

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Salon. 4. Eetkamer.
5. Serre. 6. Dienkamer. 7. Ontvangkamer.
8. Garderobe.

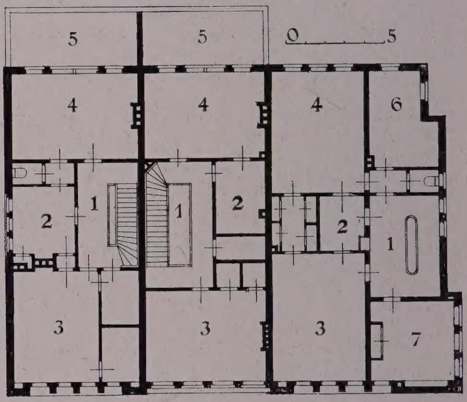

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Badkamer. 3. Slaapkamer.
4. Slaapkamer. 5. Terras. 6. Boudoir.
7. Kamer.

AMSTERDAM. HEERENHUIZEN i/d EMMALAAN.

ARCHITECTEN: G. J. RUTGERS & J. ROOSING Jr.

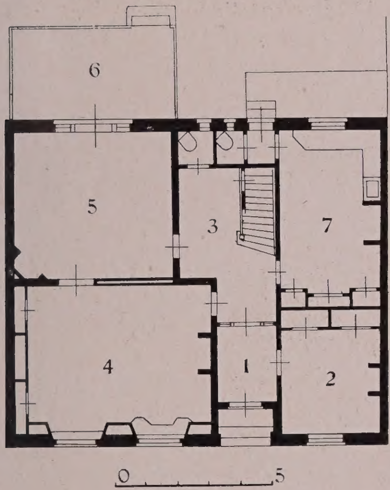

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Hall.
4. Woonkamer. 5. Salon. 6. Terras.
7. Keuken.

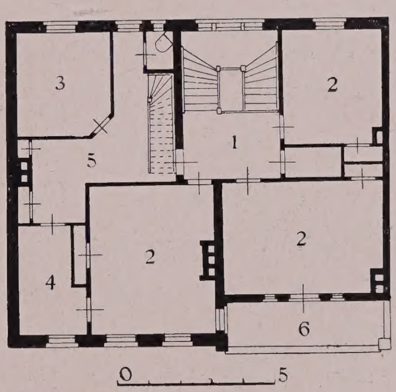

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Dienstbodenkamer. 4. Badkamer. 5. Bergplaats.
6. Balkon.

ZUTPHEN. HEERENHUIS AAN DE IJSELKADE. ARCHITECT: ANTON J. SANDERS.

AMSTERDAM. DUBBEL WOONHUIS a/d VAN EEGHENSTRAAT. ARCHITECT: TH. SANDERS.

AMSTERDAM. HEERENHUIS a/d VAN EEGHENSTRAAT. ARCHITECTEN: Ir. TH. G. SCHILL † en D. H. HAVERKAMP.

HAARLEM. WOONHUIZEN AAN DEN ZIJLWEG. ARCHITECT: Prof. Ir. J. A. G. VAN DER STEUR, Bouwk. Ing.

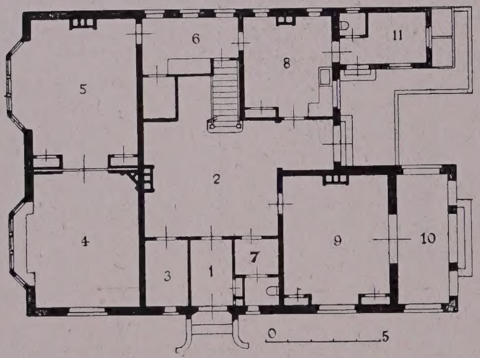

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Garderobe. 4. Salon. 5. Eetkamer. 6. Dienkamer. 7. Gard. 8. Keuken. 9. Studeerkamer. 10. Terras. 11. Schuur.

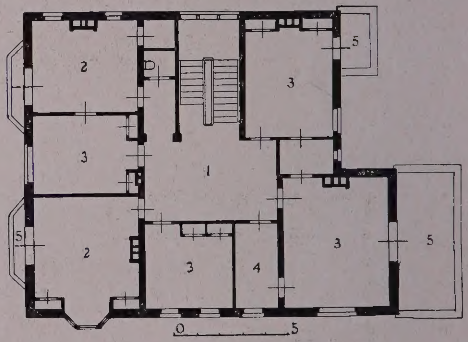

VERDIEPING:

1. Hall. 2. Zitkamer. 3. Slaapkamer. 4. Badkamer. 5. Balkon.

UTRECHT. HEERENHUIS AAN DE EMMALAAN. ARCHITECT: J. STUIVINGA.

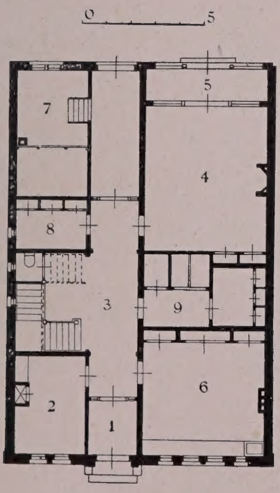

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Hall. 4. Zitkamer. 5 Verande. 6. Keuken. 7. Verwarming. 8 Provisie. 9. Bergplaats.

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Salon. 3. Zitkamer. 4. Eetkamer. 5. Dienkamer. 6. Balkon.

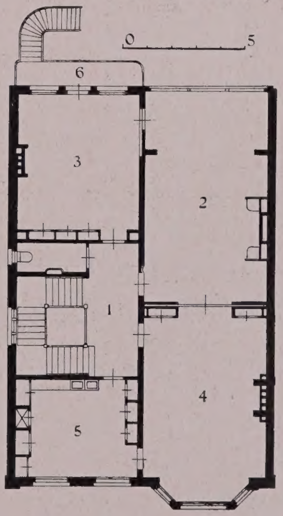

ROTTERDAM. HEERENHUIS AAN DEN WESTERSINGEL. ARCHITECT: J. VERHEUL Dzn.

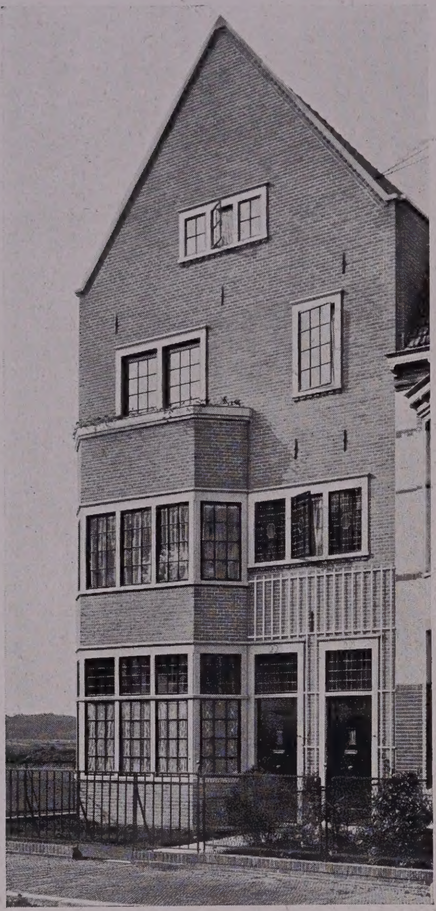

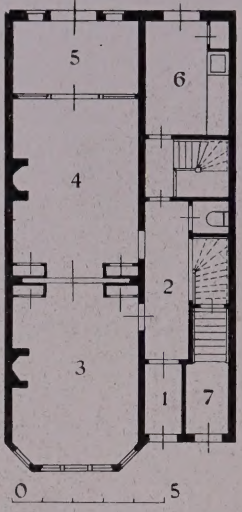

BEGANE GROND:

1. Ingang benedenhuis. 2. Gang. 3. Woonkamer. 4. Kamer. 5. Serre. 6. Keuken. 7. Ingang bovenhuis.

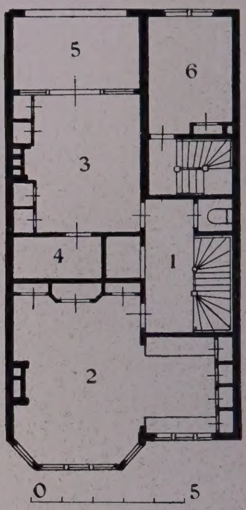

EERSTE VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Woonkamer. 3. Keuken. 4. Provisie. 5. Loggia. 6. Slaapkamer van het benedenhuis.

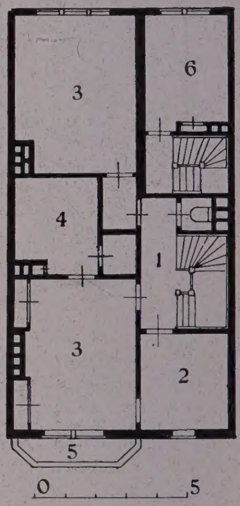

TWEEDE VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Linnenkamer. 3. Slaapkamer. 4. Badkamer. 5. Balkon. 6. Slaapkamer van het benedenhuis.

'S GRAVENHAGE. WOONHUIS AAN DEN RIJSWIJKSCHEN WEG. ARCHITECT: W. VERSCHOOR.

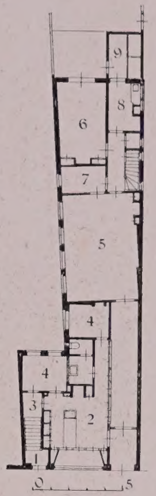

BEGANE GROND:

1. Ingang bovenh. 2. Winkel. 3. Kantoor. 4. Dames salon. 5. Heerensalon. 6. Woonkamer. 7. Werkkamer. 8. Keuken. 9. Bergplaats.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Woonkamer. 3. Slaapkamer. 4. Keuken. 5. Bergplaats.

APELDOORN. HET „KAPPERSHUIS". ARCHITECT: A. H. WEGERIF Gzn.

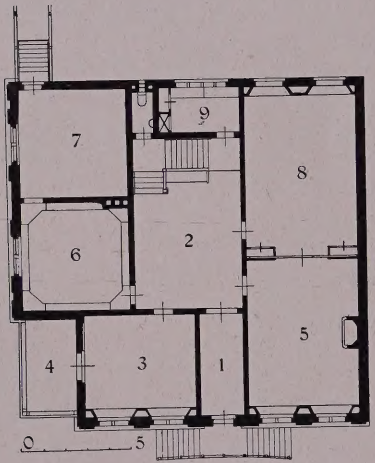

BEL-ETAGE.

1. Ingang. 2. Hall. 3. Mevrouws kamer 4. Serre 5. Salon. 6. Studeerkamer. 7. Boekenkamer. 8. Eetkamer. 9. Dienkamer.

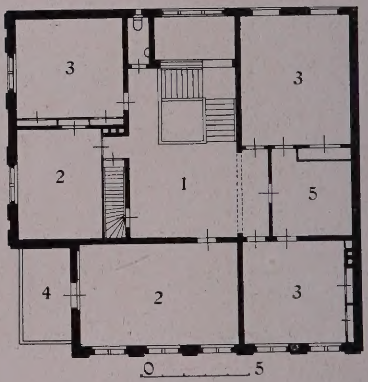

VERDIEPING:

1. Hall. 2. Zitkamer. 3. Slaapkamer. 4. Balkon. 5. Badkamer.

'S-GRAVENHAGE. HEERENHUIS a/d LAAN VAN MEERDERVOORT.

ARCHITECT: J. C. WENTINK.

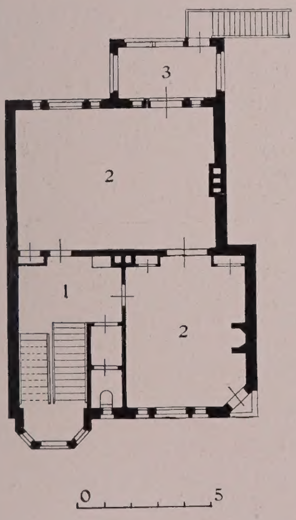

BEL-ÉTAGE:

1. Portaal. 2. Kamer.
3. Veranda.

1ste VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Slaapkamer.
3. Badkamer. 4. Balkon.

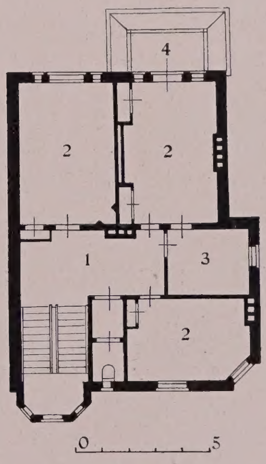

AMSTERDAM. WOONHUIS a/d KONINGINNEWEG. ARCHITECT: Dr. H. P. BERLAGE Nzn.

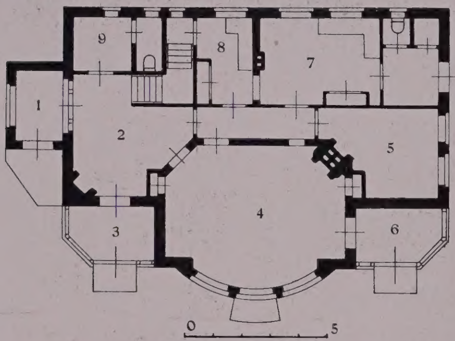

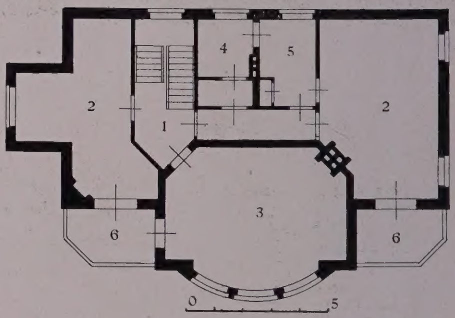

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Spreekkamer. 4. Eetkamer. 5. Linnenkamer. 6. Serre. 7. Keuken. 8. Bijkeuken. 9. Garderobe.

1e VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Salon. 4. Badkamer. 5. Kleedkamer. 6. Balkon.

S-GRAVENHAGE. HEERENHUIS a/h PRINSEVINKENPARK. ARCHITECT: Dr. H. P. BERLAGE Nzn.

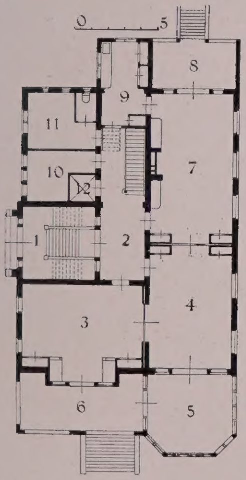

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Salon. 4. Huiskamer. 5. Serre. 6. Veranda. 7. Eetkamer. 8. Terras. 9. Dienkamer. 10. Spreekkamer. 11. Garderobe. 12. Lift.

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Kamer van mevrouw. 3 Kantoor. 4. Slaapkamer. 5. Badkamer. 6. Linnenkamer. 7. Balkon. 8. Lift.

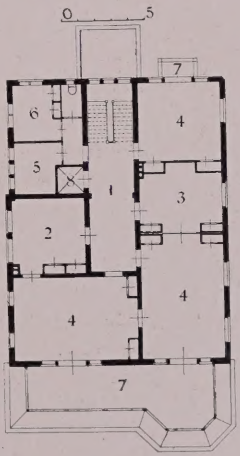

SCHEVENINGEN. HEERENHUIS a/d PARKWEG. ARCHITECT: Ir. A. BROESE VAN GROENOU. Bouwk. Ing.

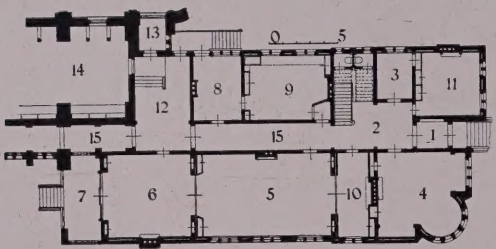

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Vestibule. 3. Spreekk. 4. Woonk. Pastoor. 5. Zaal. 6. Woonk. 7. Veranda. 8. Linnenk. 9. Keuken. 10. Dienk. 11. Kerke- en Armekamer. 12. Vestibule Sacristie. 13. Bidkapel. 14. Kathedrale Sacristie. 15. Gang.

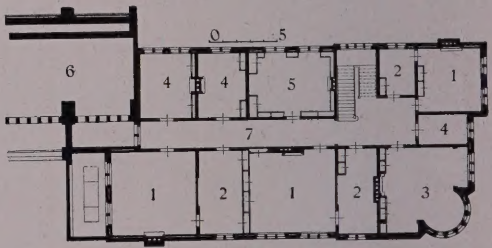

VERDIEPING:

1. Woonkamer Kapelaan. 2. Slaapkamer. Kapelaan. 3. Slaapkamer Pastoor. 4. Slaapkamer. 5. Bibliotheek. 6. Kathedrale Sacristie. 7. Gang.

HAARLEM. PASTORIE DER KATHEDRALE KERK VAN ST. BAVO. ARCHITECT: Ir. JOS. TH. J. CUYPERS, Bouwk. Ing.

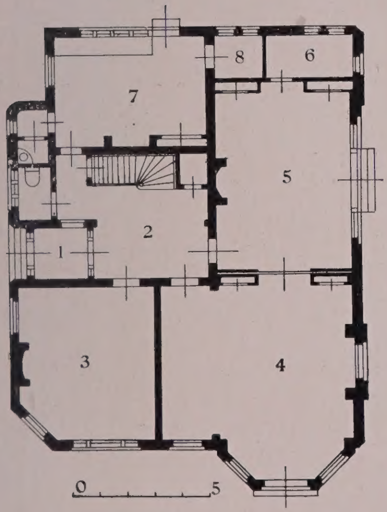

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Hal.
3. Salon.
4. Woonkamer.
5. Eetkamer.
6. Dienkamer.
7. Keuken.
8. Bergplaats.

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Slaapkamer.
3. Badkamer.
4. Garderobe.
5. Balkon.

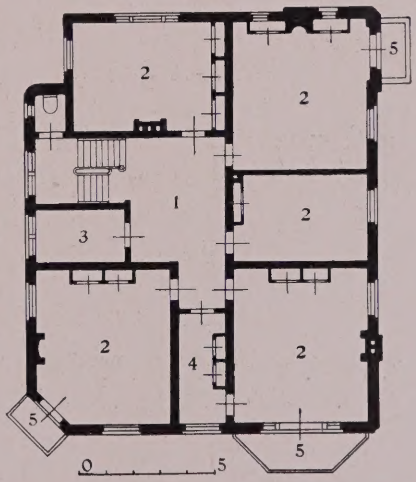

AMSTERDAM. HEERENHUIS OP HET MUSEUMPLEIN. ARCHITECTEN: A. L. VAN GENDT & Zn.

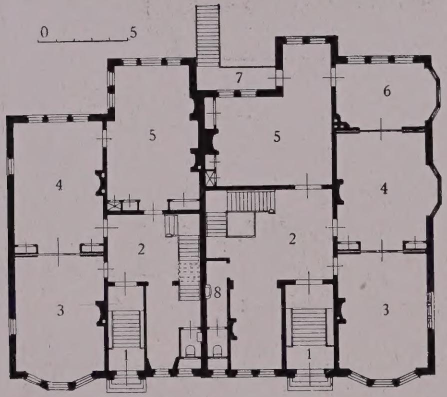

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Salon. 4. Huiskamer. 5. Eetkamer. 6. Serre. 7. Balkon.

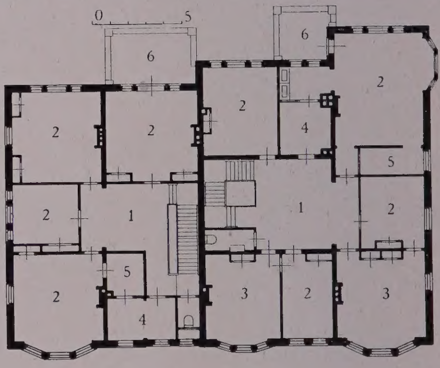

VERDIEPING:

1. Hal. 2. Slaapkamer. 3. Zitkamer. 4. Badkamer. 5. Garderobe. 6. Balkon.

AMSTERDAM. DUBBEL WOONHUIS a/d KONINGSLAAN. ARCHITECTEN: GEBR. VAN GENDT A.Lzn.

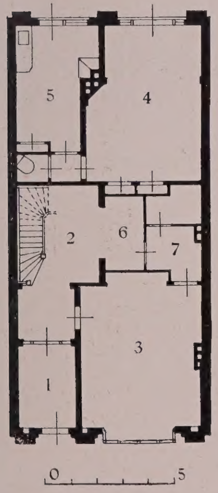

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2 Hal. 3. Eetk. 4. Kinderkamer. 5. Keuken. 6. Gard. 7. Rijwielen.

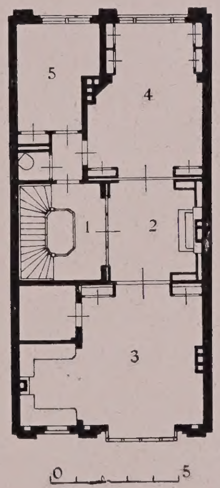

1ste VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Hal. 3. Salon. 4. Studeerkamer. 5. Slaapkamer.

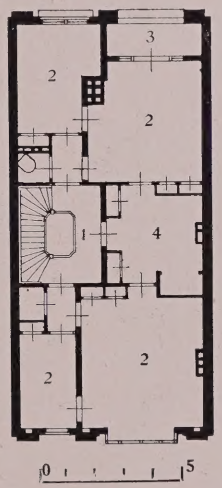

2de VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Loggia. 4. Badkamer.

PLATTEGRONDEN VAN HET LINKSCHE HUIS.

ROTTERDAM. WOONHUIZEN a/d PLASLAAN. ARCHITECT: Ir. J. GRATAMA. Bouwk. Ing.

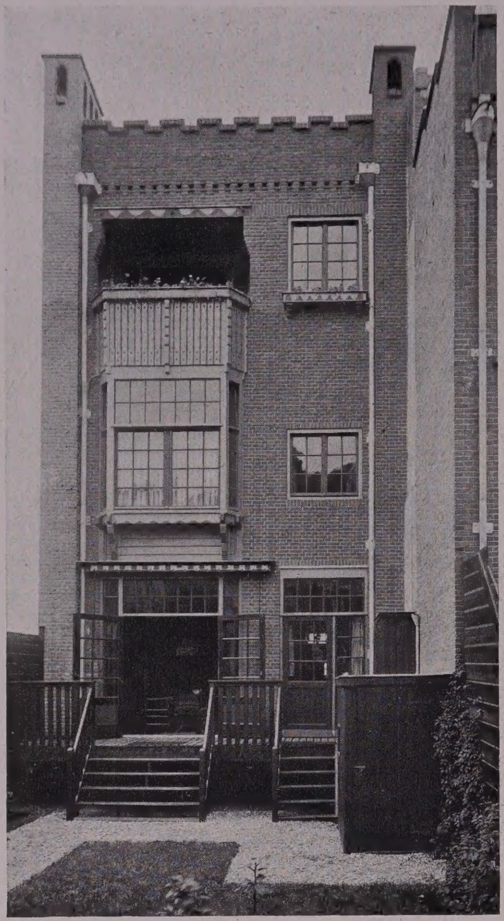

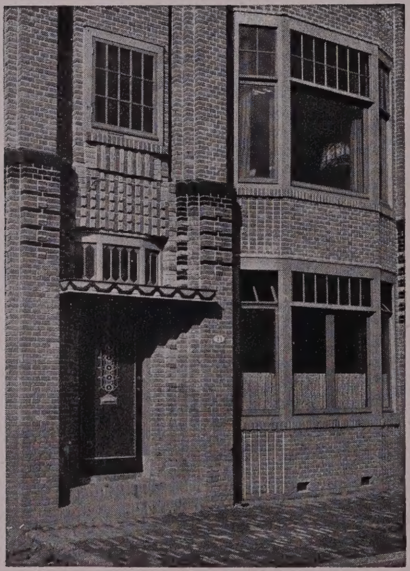

ROTTERDAM. WOONHUIZEN a/d PLASLAAN. ACHTERGEVELS EN DETAIL. ARCHITECT: Ir. J. GRATAMA, Bouwk. Ing.

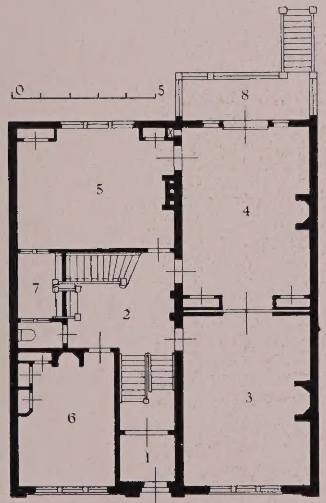

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Hal. 3. Huiskamer. 4. Eetkamer. 5. Heerenk. 6. Kinderkamer. 7. Garderobe. 8. Balkon.

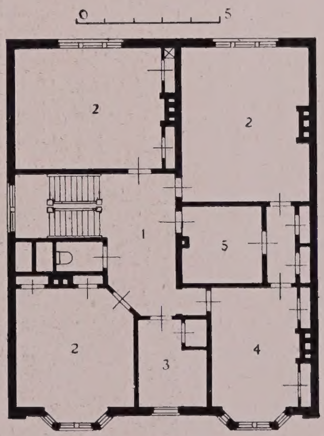

VERDIEPING:
1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Kabinet. 4. Kleedkamer. 5. Badkamer.

AMSTERDAM. HEERENHUIS IN DE TENIERSTRAAT.

ARCHITECT: C. DE GROOT.

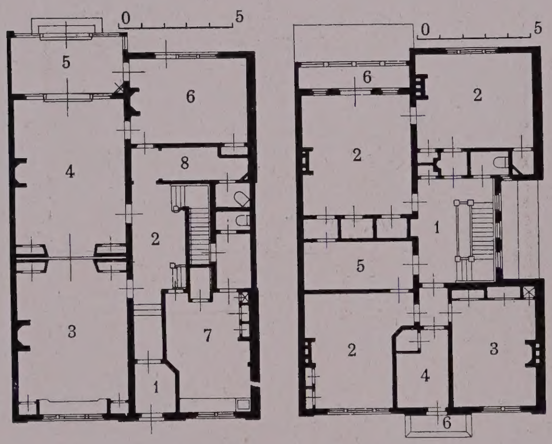

PLATTEGROND LINKS HUIS.

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Zitk. 4. Eet-Huisk. 5. Serre. 6. Studeerk. 7. Keuken. 8. Gard.

VERDIEPING:

1. Trapport. 2. Slaapk. 3. Kinderk. 4. Kabinet. 5. Badk. 6. Balkon.

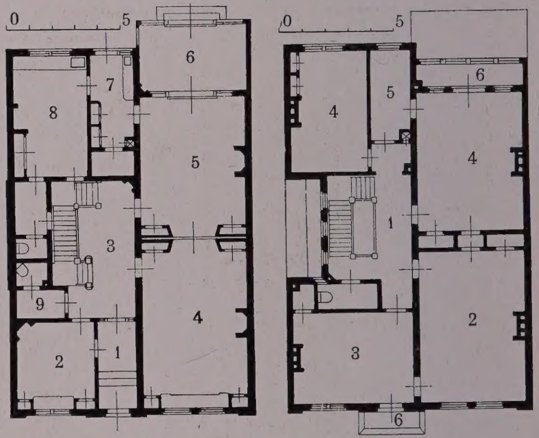

PLATTEGROND RECHTS HUIS.

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Spreekk. 3. Hal. 4. Zitk. 5. Huisk. 6. Serre. 7. Dienk. 8. Keuken. 9. Gard.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Heerenk. 3. Kinderk. 4. Slaapk. 5. Badk. 6. Balkon.

AMSTERDAM. HEERENHUIZEN a/d JOH. VERMEERSTRAAT. ARCHITECT: C. DE GROOT.

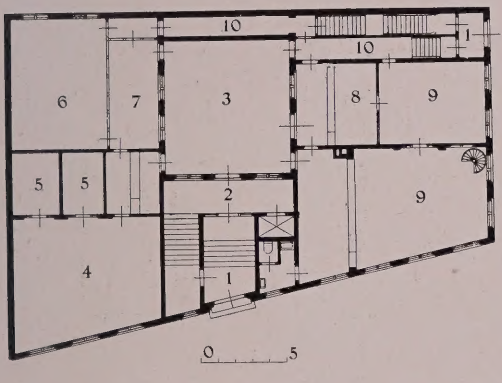

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Vestibule. 3. Hal. 4. Bezoekerskamer. 5. Spreekkamer. 6. Archief. 7. Aflossingskamer. 8. Ontvangkamer. 9. Kantoor. 10. Gang.

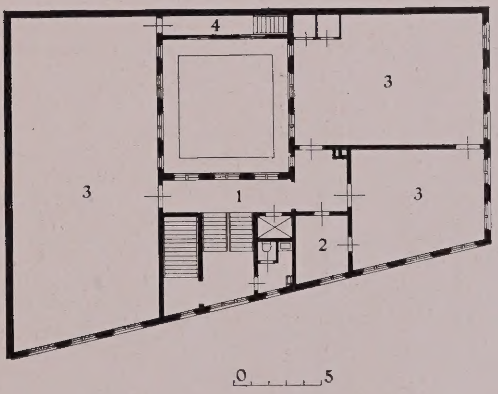

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Kamer. 3. Vergaderzaal. 4. Gang.

AMSTERDAM. GEBOUW v/h GENOOTSCHAP „LIEFDADIGHEID NAAR VERMOGEN". ARCHITECT; J. W. HANRATH.

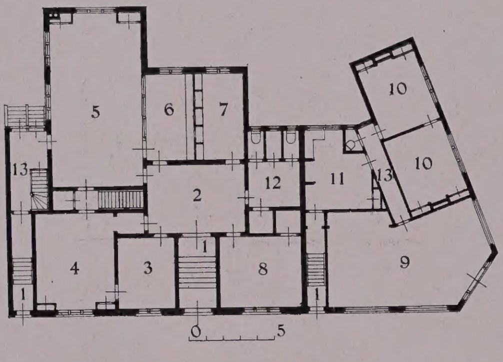

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Wachtkamer. 4. Privékantoor. 5. Bediendenkantoor. 6. Kassier. 7. Publiek 8. Bestuurskamer. 9. Winkel. 10. Kamer. 11. Keuken. 12. Garderobe. 13. Gang.

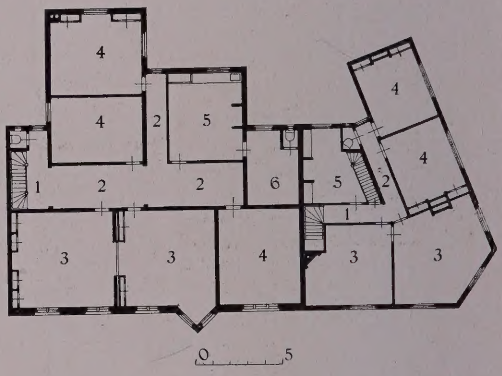

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Gang. 3. Woonkamer. 4. Slaapkamer. 5. Keuken. 6. Bijkeuken.

HILVERSUM. WOONHUIS EN KANTOOR a/d STATIONSSTRAAT. ARCHITECT: J. W. HANRATH.

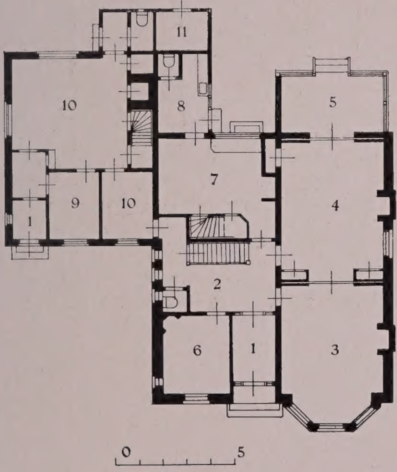

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Salon. 4. Eetkamer.
5. Serre. 6. Kamer. 7. Keuken. 8. Bijkeuken.
9. Wachtk. 10. Kantoor. 11. Bergplaats.

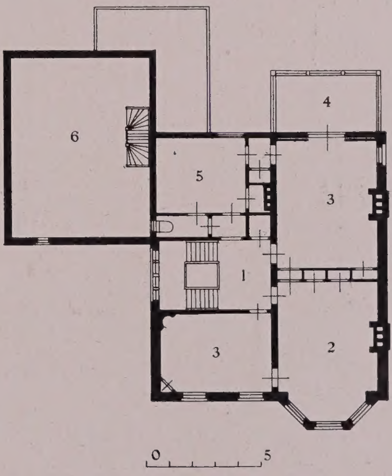

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Zitkamer. 3. Slaapkamer.
4. Balkon. 5. Badkamer. 6. Zolder.

HILVERSUM. WOONHUIS a/d GROEST.

ARCHITECT: J. W. HANRATH.

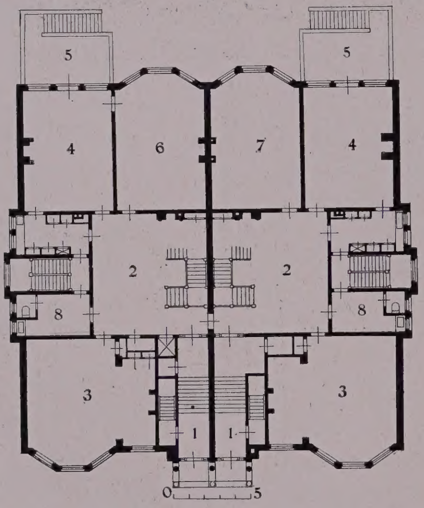

BEL-ETAGE.

1. Ingang. 2. Hal. 3. Huiskamer. 4. Eetkamer. 5. Terras. 6. Bibliotheek. 7. Heerenkamer. 8. Garderobe.

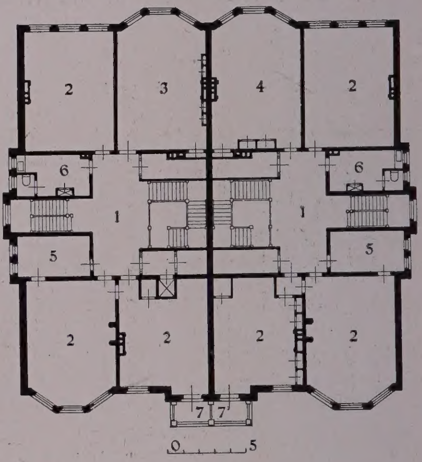

VERDIEPING;

1. Hal. 2. Slaapkamer. 3. Zitkamer. 4. Speelkamer. 5. Badkamer. 6. Dienkamer. 7. Balkon.

UTRECHT. DUBBEL WOONHUIS a/d MALIEBAAN. ARCHITECT: J. W. HANRATH.

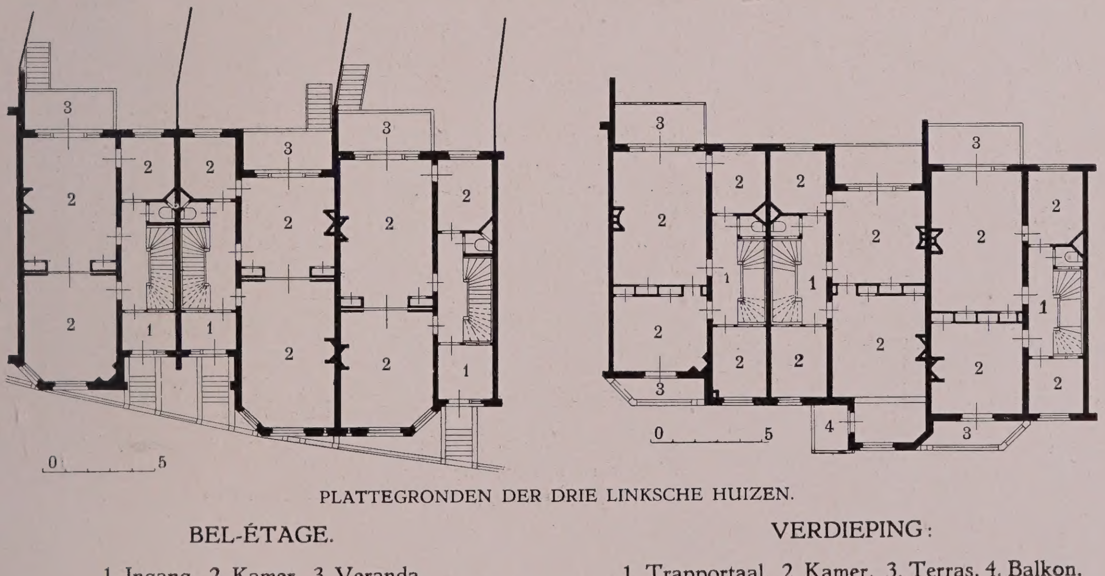

PLATTEGRONDEN DER DRIE LINKSCHE HUIZEN.

BEL-ÉTAGE.

1. Ingang. 2. Kamer. 3. Veranda.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Kamer. 3. Terras. 4. Balkon.

UTRECHT. WOONHUIZEN a/h WILHELMINAPARK.

ARCHITECT: P. J. HOUTZAGERS.

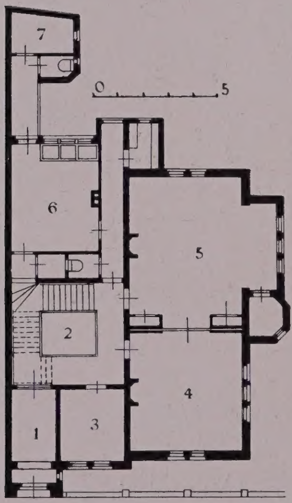

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Spreekkamer. 4. Salon. 5. Huiskamer. 6. Keuken. 7. Bergplaats.

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Slaapk. 3. Studeerkamer. 4. Terras. 5. Badkamer.

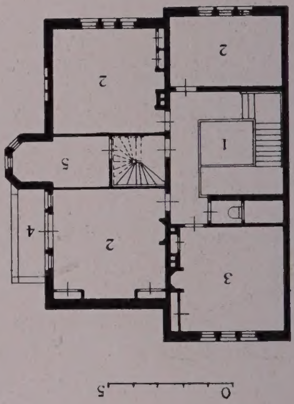

UTRECHT. PASTORIE DER ENGELSCHE KERK. ARCHITECT: P. J. HOUTZAGERS.

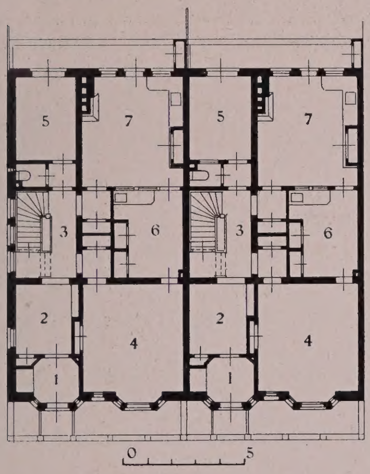

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Vestibule. 3. Trapport. 4. Eetk. 5. Spreekk. 6. Dienk. 7. Keuken.

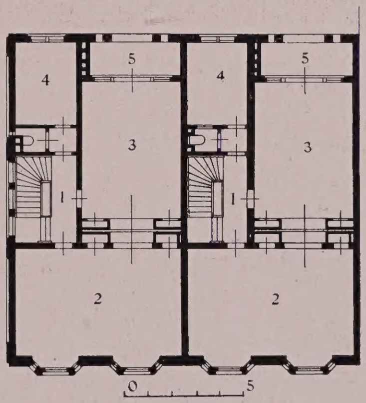

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Woonkamer. 3. Ontvangkamer. 4. Kamer. 5. Loggia.

AMSTERDAM. WOONHUIZEN a/d PIETER DE HOOGHSTR. ARCH.: Ir. A. R. HULSHOFF, Bouwk. Ing. & A. A. KOK.

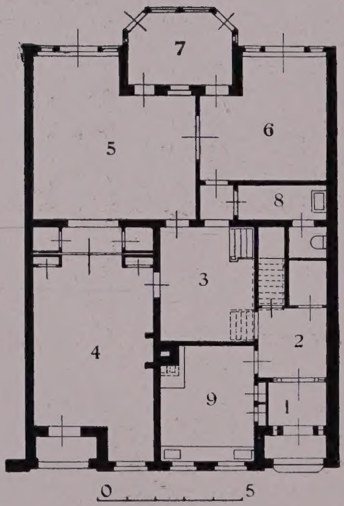

BEGANE GROND:

1. Tochtportaal.
2. Vestibule.
3. Hal.
4. Ontvangkamer.
5. Woonkamer.
6. Kinderkamer.
7. Serre.
8. Garderobe.
9. Keuken.

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Slaapkamer.
3. Badkamer.
4. Gang.
5. Balkon.

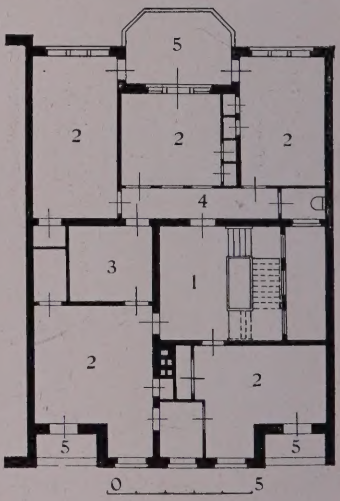

AMSTERDAM. WOONHUIS a/d VAN MIEREVELDSTRAAT. ARCH.: Ir. A. R. HULSHOFF, Bouwk. Ing. & A. A. KOK.

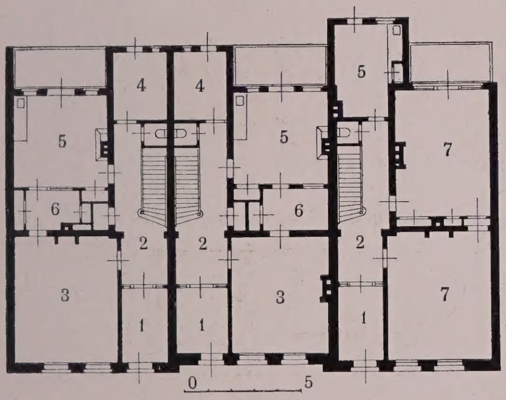

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trappenhuis. 3. Eetkamer.
4. Kabinet. 5. Keuken. 6. Dienkamer.
7. Woonkamer.

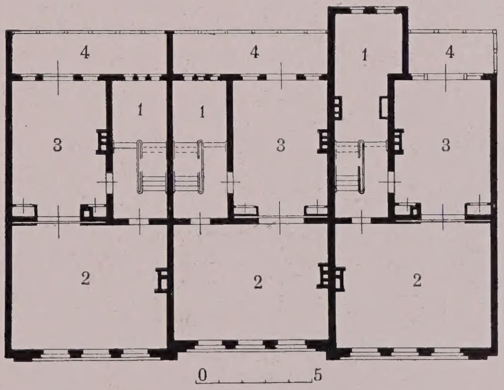

VERDIEPING:

1. Trappenhuis. 2. Woonkamer.
3. Salon. 4. Balkon.

AMSTERDAM. HEERENHUIZEN i/d VAN MIEREVELDSTRAAT. ARCHITECTEN: A. R. HULSHOFF, Bouwk. Ing. & A. A. KOK.

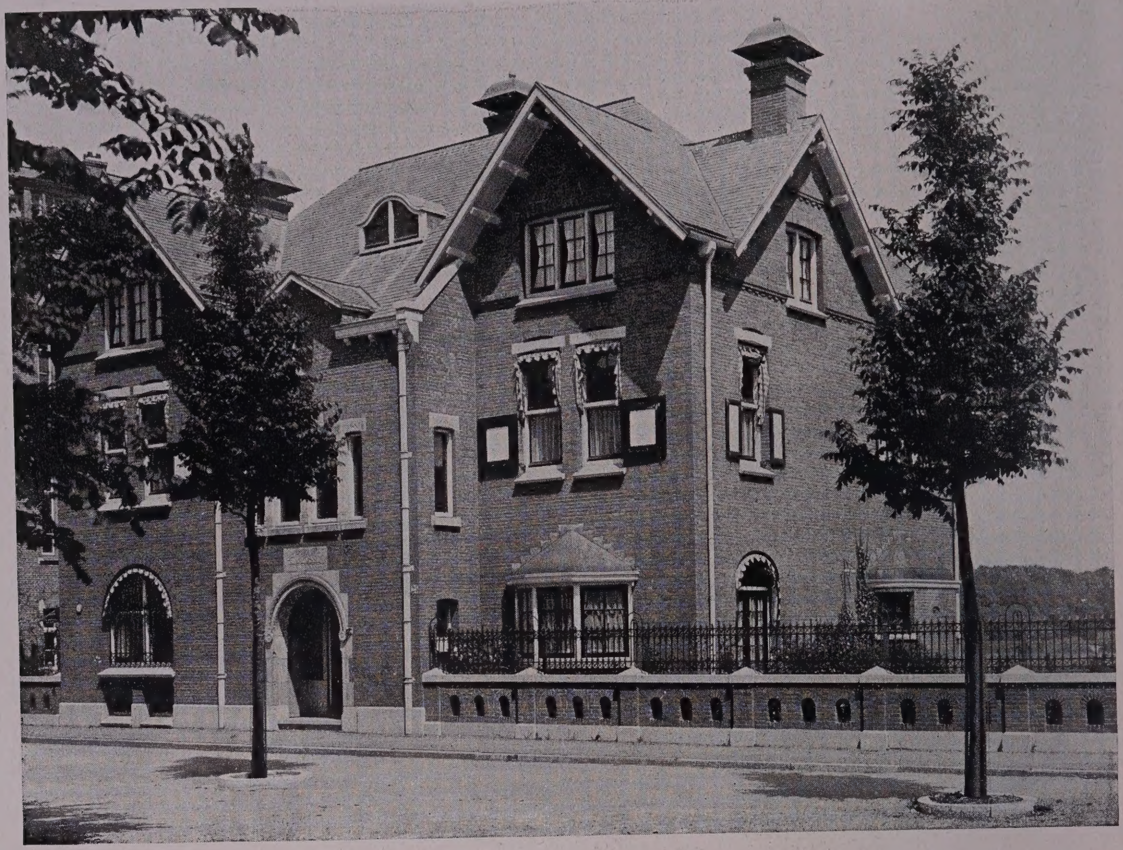

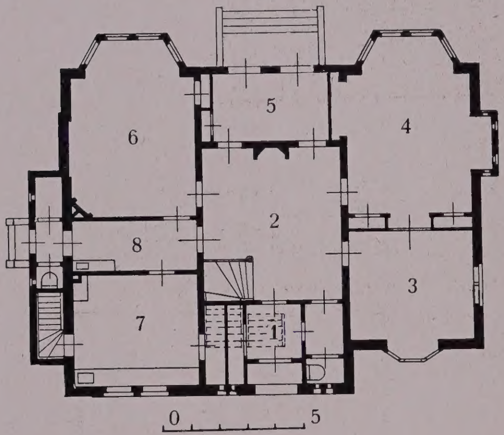

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Studeerkamer. 4. Zitkamer. 5. Serre. 6. Eetkamer. 7. Keuken. 8. Dienkamer.

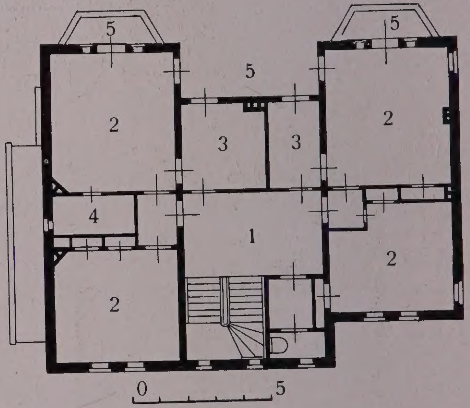

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Garderobe. 5. Balkon.

AMSTERDAM. HEERENHUIS IN HET WILLEMSPARK.

ARCHITECT: F. C. JANSSEN Jr.

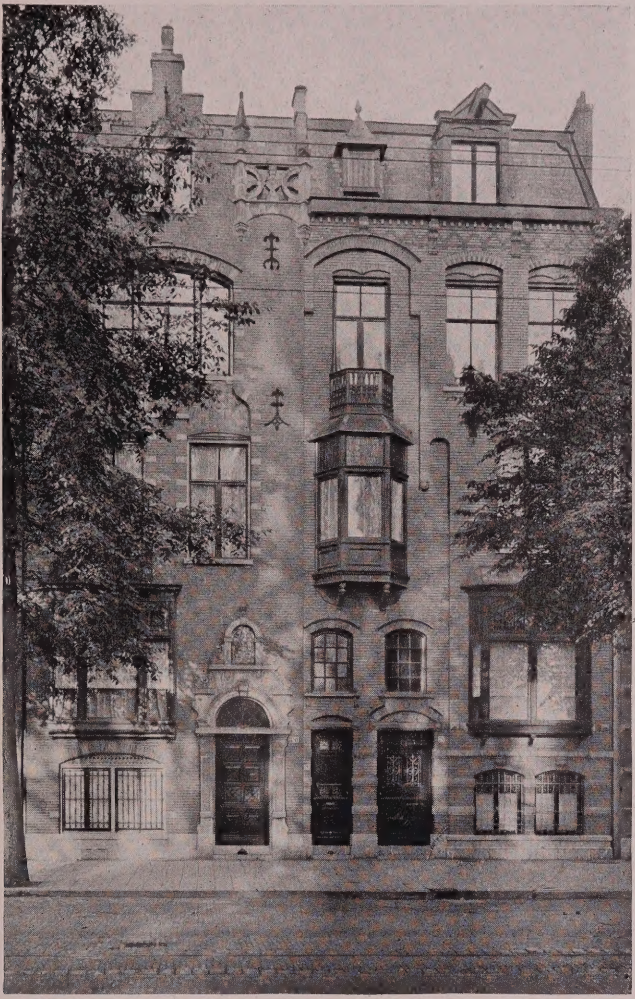

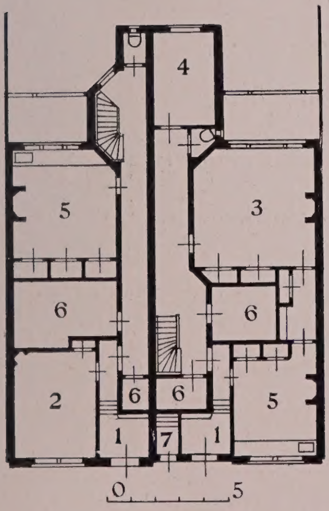

SOUSTERRAIN:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Tuinkamer. 4. Dienstbodenkamer. 5. Keuken. 6. Bergplaats. 7. Ingang Bovenhuis.

BEL-ETAGE:

1. Salon. 2. Eetkamer. 3. Veranda. 4. Spreekkamer.

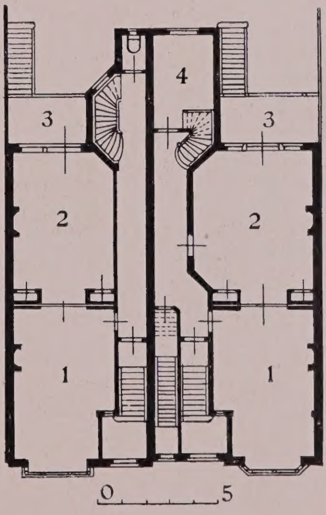

AMSTERDAM. WOONHUIZEN a/d VAN BAERLESTRAAT. ARCHITECT: H. G. JANSEN.

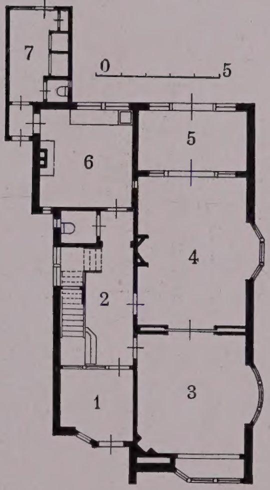

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Wachtkamer. 4. Huiskamer. 5. Serre. 6. Keuken. 7. Bergplaats.

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Spreekkamer. 3. Onderzoekk. 4. Laboratorium. 5. Slaapkamer.

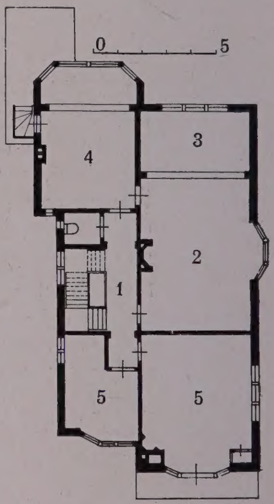

HAARLEM. DOKTERSWONING AAN DE STOLBERGSTRAAT. ARCHITECT: H. KORRINGA.

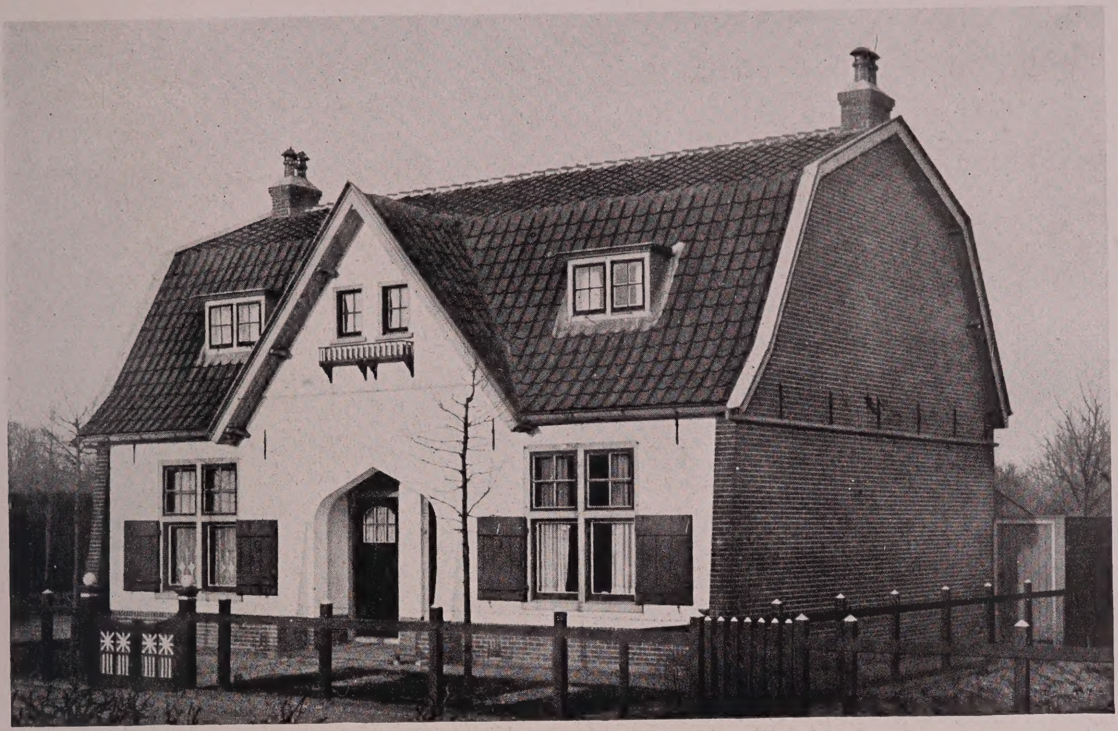

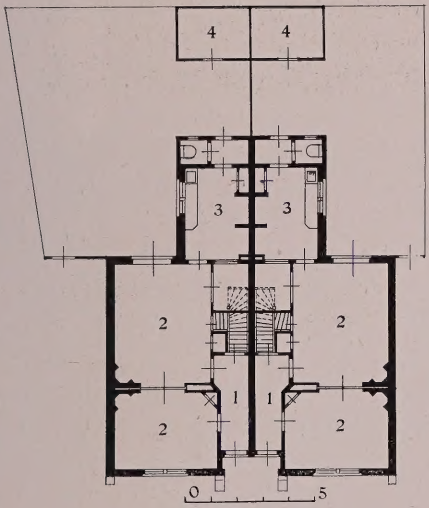

BEGANE GROND:

1. Gang. 2. Kamer. 3. Keuken.
4. Bergplaats.

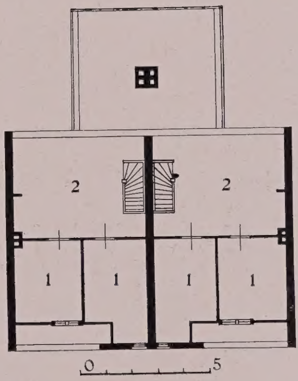

VERDIEPING:

1. Kamer. 2. Zolder.

HEEMSTEDE. DUBBEL WOONHUIS AAN DEN MEERWEG

ARCHITECT: H. KORRINGA.

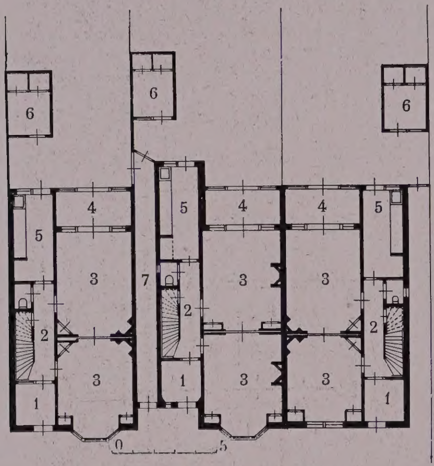

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trapportaal. 3. Kamer.
4. Serre. 5. Keuken. 6. Bergplaats.
7. Overdekte poort.

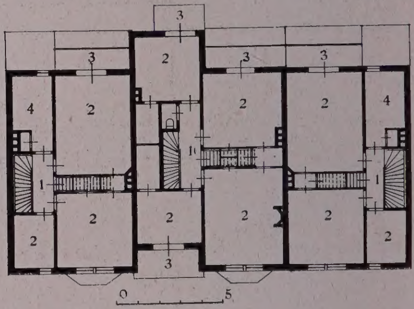

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer.
3. Balkon. 4. Badkamer.

HEEMSTEDE. HUIZENGROEP AAN DEN BRONSTEEWEG.

ARCHITECT: H. KORRINGA.

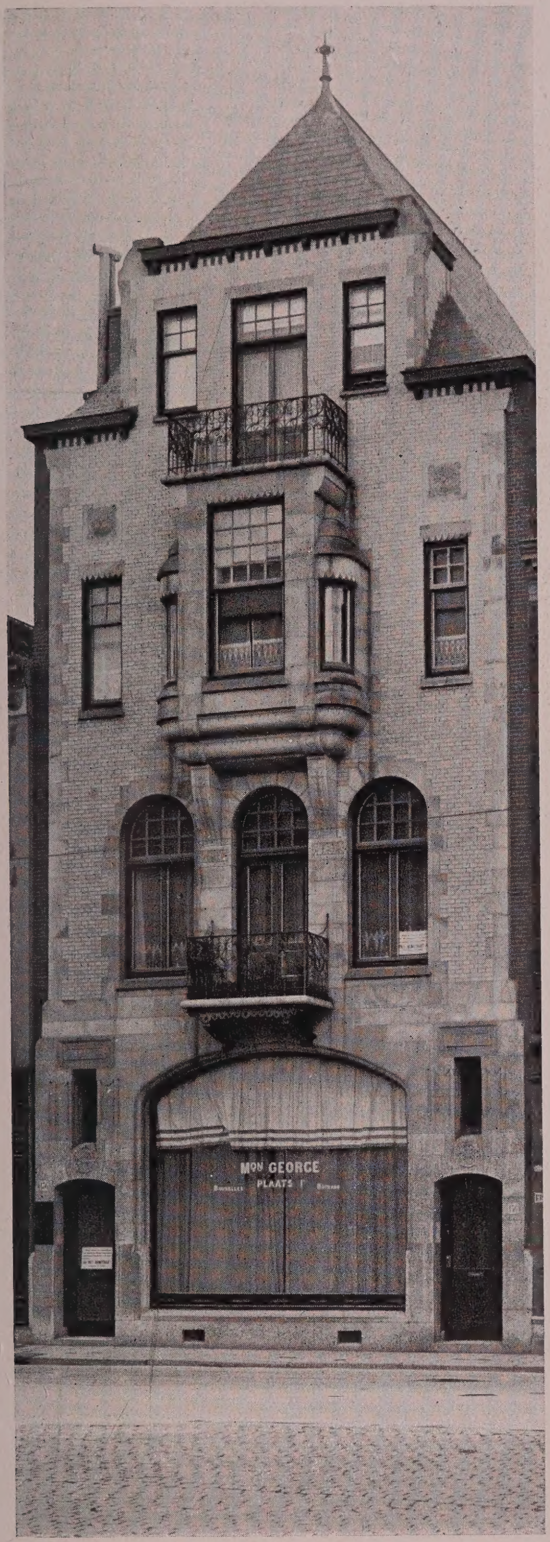

'S-GRAVENHAGE. NOORDEINDE.

WOON- EN WINKELHUIZEN.

AMSTERDAM. REGULIERSBREESTRAAT.

ARCHITECT: W. KROMHOUT Czn.

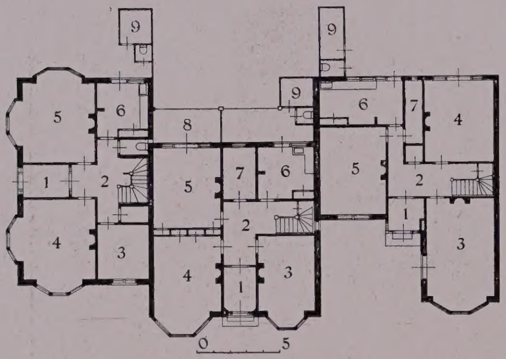

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Salon. 4. Woonkamer. 5. Eetkamer. 6. Keuken. 7. Dienkamer. 8. Veranda. 9. Berghok.

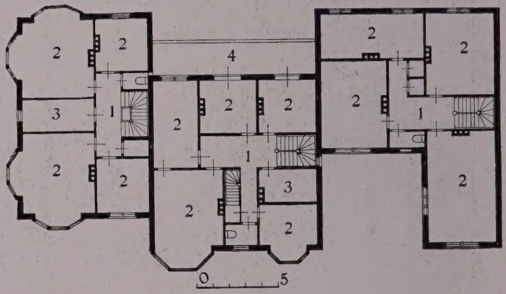

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Balkon.

HEEMSTEDE. WOONHUIZEN AAN HET ORANJEPLEIN.

ARCHITECT: P. KUIPER.

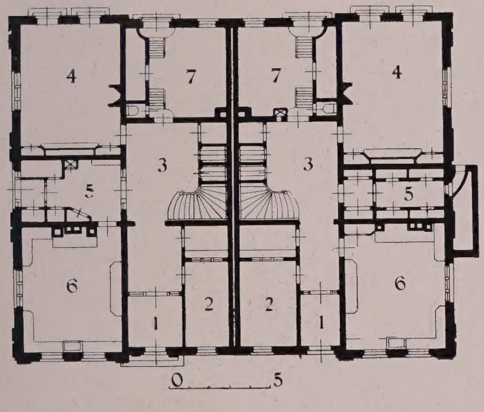

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Hal. 4. Billardkamer. 5. Provisiekamer. 6. Keuken. 7. Centrale verwarming.

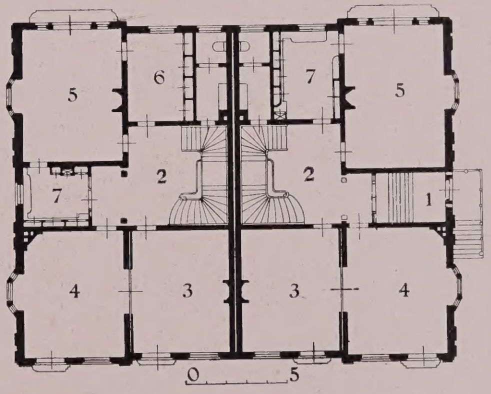

VERDIEPING:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Salon. 4. Huiskamer. 5. Eetkamer. 6. Boudoir. 7. Dienkamer.

AMSTERDAM. DUBBEL HEERENHUIS a.h MUSEUMPLEIN. ARCHITECT: J. LONDON.

HAARLEM. HEERENHUIS AAN DEN DREEF. ARCHITECT: J. LONDON.

AMSTERDAM. DUBBEL HEERENHUIS a/h MUSEUMPLEIN. ARCHITECT: J. LONDON.

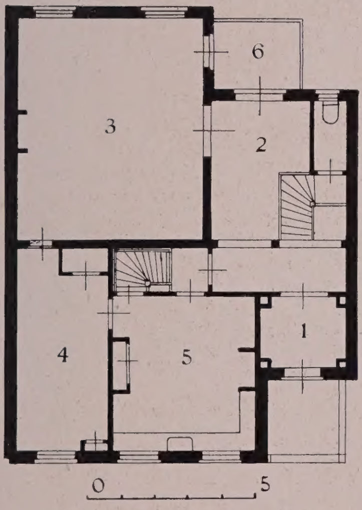

BEGANE GROND:

1. Ingang.
2. Hal.
3. Eetkamer.
4. Huishoudkamer.
5. Keuken.
6. Terras.

VERDIEPING:

1. Hal.
2. Huiskamer.
3. Studeerkamer.
4. Terras.

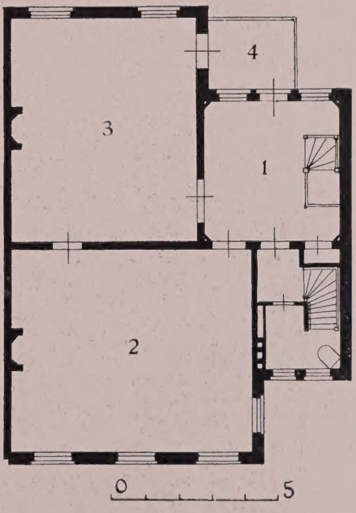

AMSTERDAM. WOONHUIS i/d JOH. VERMEERSTRAAT. ARCHITECT: J. DE MEIJER.

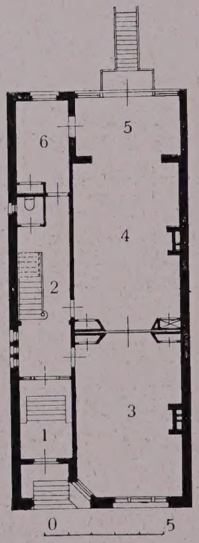

BEL-ÉTAGE.

1. Ingang.
2. Trappenhuis.
3. Huiskamer.
4. Eetkamer.
5. Serre·
6. Garderobe.

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Salon.
3. Logeerkamer.
4. Veranda.
5. Kamer.
6. Balkon.

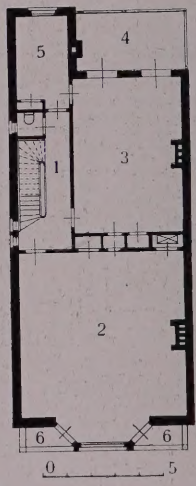

AMSTERDAM. WOONHUIS i/d PAULUS POTTERSTRAAT. ARCHITECT: K. MULDER.

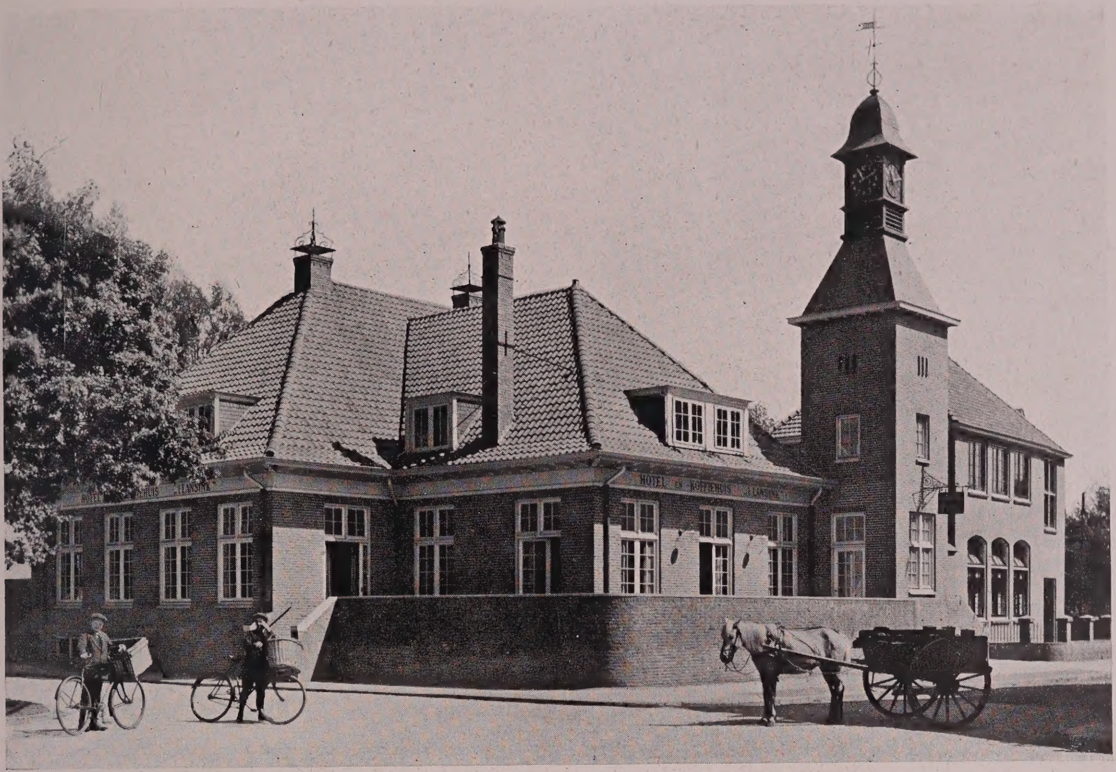

HOTEL 'T LANSINK.

HENGELO. TUINDORP 'T LANSINK. HOEK C. T. STORKPLEIN-LANSINKWEG. ARCHITECT: K. MULLER.

C. T. STORKPLEIN.

HENGELO. TUINDORP 'T LANSINK. WINKELGALERIJ a/h C. T. STORKPLEIN. ARCHITECT: K. MULLER.

WOONHUIS a/d WASSE-NAARSCHEWEG.

HEERENHUIS a/d JAN VAN NASSAUSTRAAT.

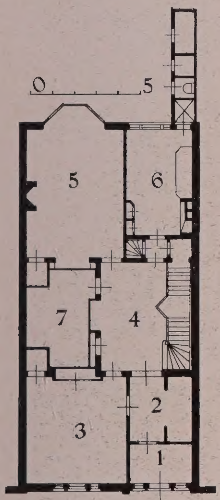

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Vestibule. 3. Kant. 4. Hal. 5. Eetk. 6. Keuken. 7. Bergkamer.

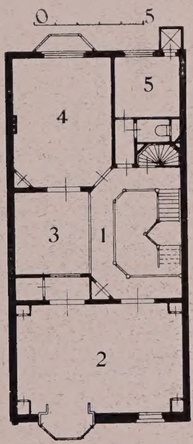

VERDIEPING:
1. Trapportaal. 2. Salon. 3. Boudoir. 4. Woonkamer. 5. Kinderkamer.

'S-GRAVENHAGE.

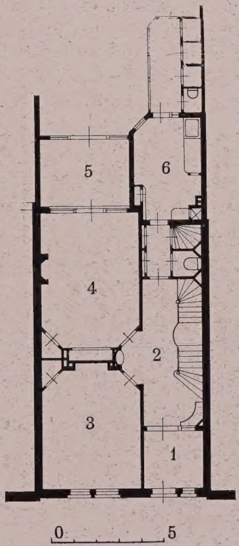

BEGANE GROND:
1. Entree. 2. Vestibule. 3. Studeerk. 4. Tuink. 5. Serre. 6. Keuken.

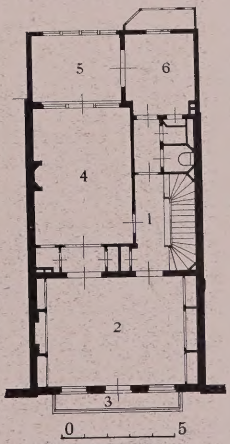

VERDIEPING:
1. Trapportaal. 2. Salon. 3. Balkon. 4. Woonk. 5. Serre. 6. Cabinet.

ARCHITECT: JOH. MUTTERS Jr.

ROTTERDAM. WOON- EN WINKELHUIS AAN DEN NIEUWEN BINNENWEG.

'S-GRAVENHAGE. WOON- EN WINKELHUIS AAN DE MARKT.

ARCHITECT: A. OTTEN.

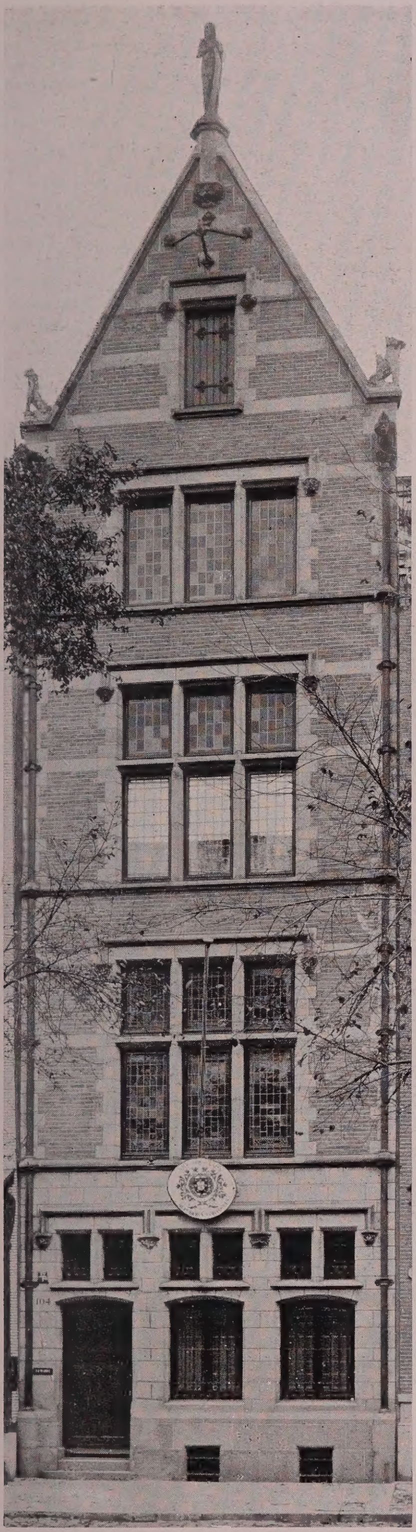

Gevel N. Z. Voorburgwal

Gevel Spuistraat.

AMSTERDAM. WOONHUIS EN KANTOOR a. d. N. Z. VOORBURGW. EN SPUISTR. ARCH.: F. W. M. POGGENBEEK

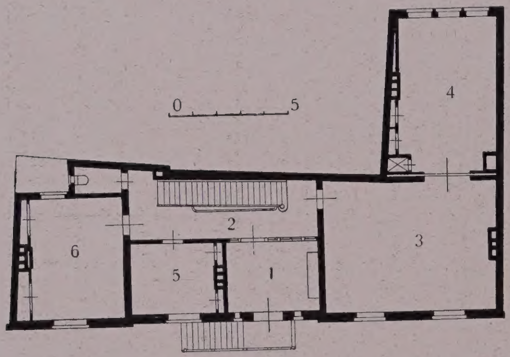

BEL-ÉTAGE:

1. Ingang. 2. Trappenhuis. 3. Zitkamer. 4. Eetkamer. 5. Zitkamer der directrice. 6. Regentenkamer.

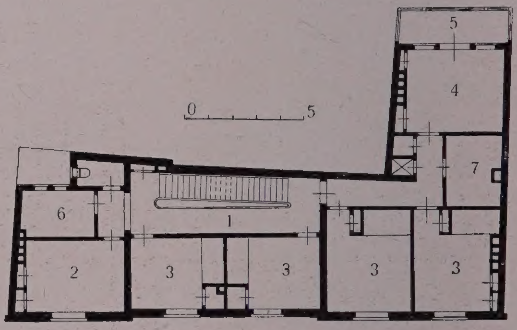

EERSTE VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Slaapkamer der directrice. 3. Slaap-zitkamer. 4. Ziekenkamer. 5. Balkon. 6. Badkamer. 7. Bergplaats.

AMSTERDAM. FALCKSHUIS a/d KEIZERSGRACHT. ARCHITECT: C. B. POSTHUMUS MEIJJES.

AMSTERDAM. CATHARINAHOFJE a/d OVERTOOM. ARCHITECT: C. B. POSTHUMUS MEIJJES.

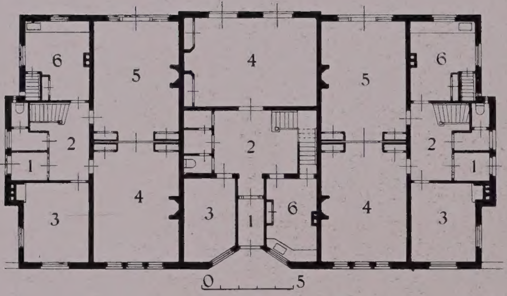

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Spreekkamer. 4. Woonkamer.
5. Eetkamer. 6. Keuken.

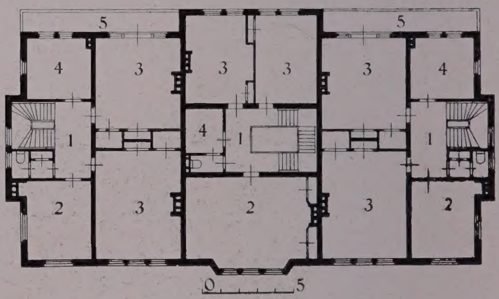

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Kamer. 3. Slaapkamer.
4. Badkamer. 5. Balkon.

AMSTERDAM. DRIE HEERENHUIZEN a/d ORANJE-NASSAULAAN. ARCHITECT: G. J. RUTGERS.

GRONINGEN. WOONHUIS EN KANTOOR.

VEENDAM. WOONHUIS.

ARCHITECT: A. J. SANDERS. †

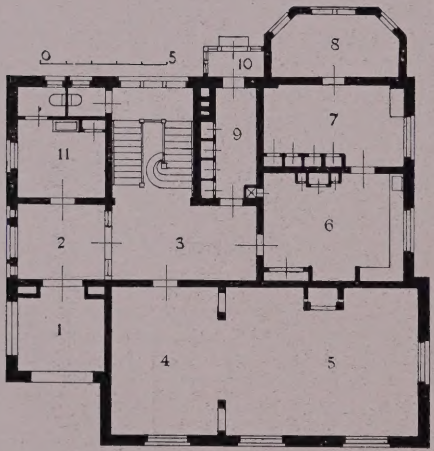

BEGANE GROND:

1. Portiek. 2. Ingang. 3. Hal. 4. Billardkamer. 5. Zitkamer. 6. Keuken. 7. Bijkeuken. 8. Mangelk. 9. Provisiekamer. 10. Dienstingang. 11. Garder.

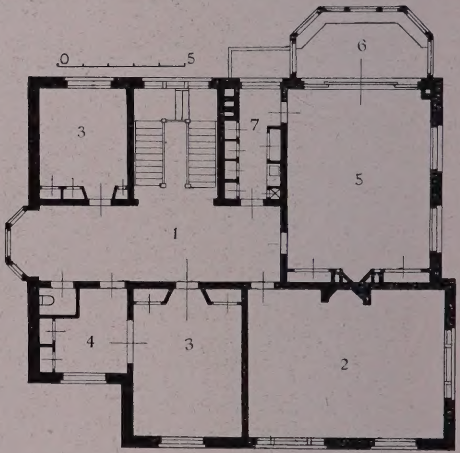

VERDIEPING:

1. Hal. 2. Salon. 3. Huiskamer. 4. Speelkamer. 5. Eetkamer. 6. Serre. 7. Dienk.

AMSTERDAM. HEERENHUIS a/h MUSEUMPLEIN. ARCHITECTEN: Ir. TH. G. SCHILL, Bouwk. Ing. & D. H. HAVERKAMP. †

VEENDAM. WONINGEN DER VEENDAMSCHE BOUWVEREENIGING. ARCHITECT: J. STUIVINGA.

VEENDAM. DOKTERSWONING a/d BERESTEIJNLAAN. ARCHITECT: J. STUIVINGA.

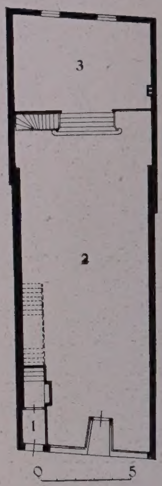

BEGANE GROND: 1. Ingang bovenverdieping. 2. Winkel. 3. Magazijn.

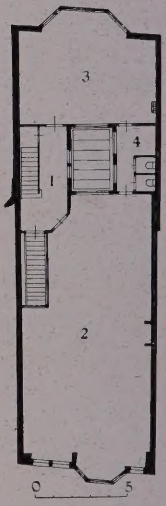

VERDIEPING: 1. Trapportaal. 2. Societeitszaal. 3. Leeszaal. 4. Toilet.

ROTTERDAM. GEBOUW DER R. C. LEESVEREENIGING i/d HOOGSTRAAT. ARCHITECT: ANT. J. VAN DE SANDT.

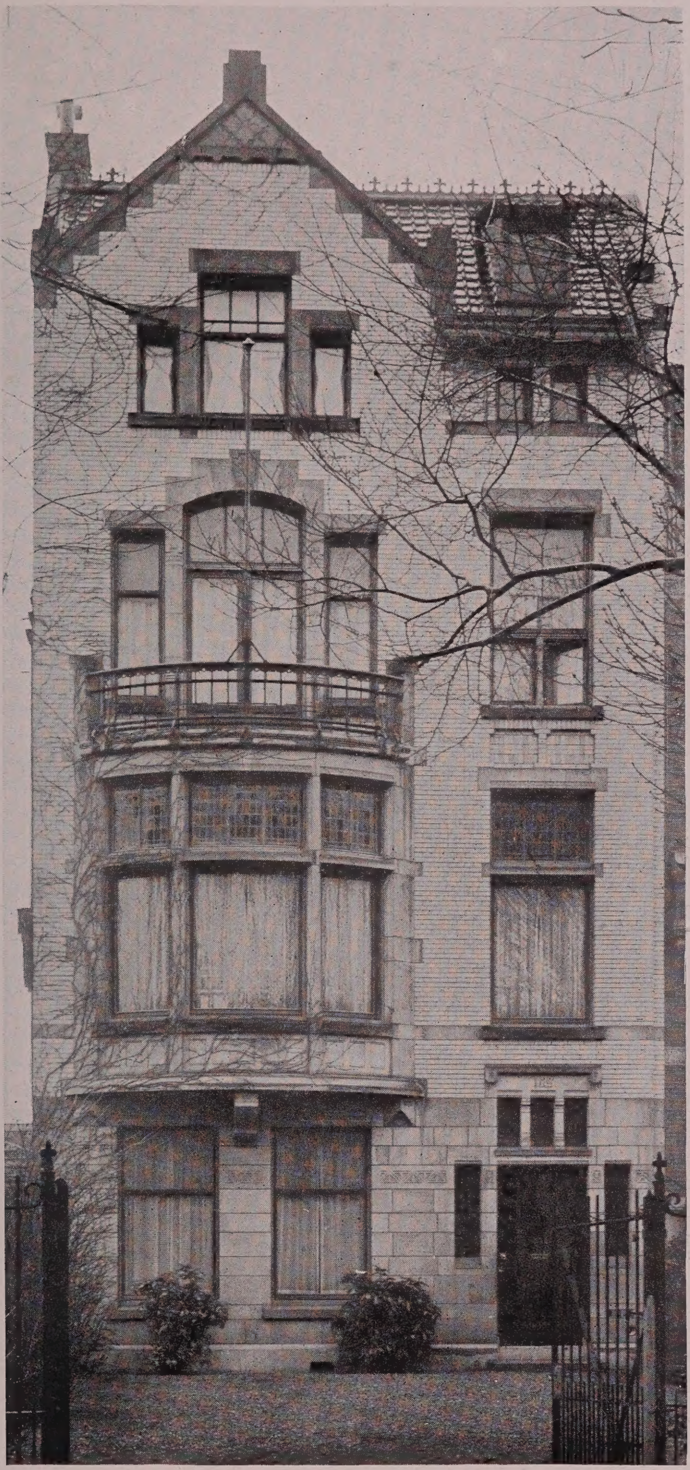

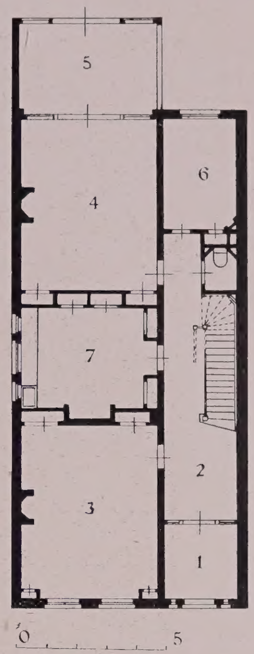

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Trapportaal.
3. Studeerk. 4. Eetk. 5. Serre.
6. Wachtkamer. 7. Keuken.

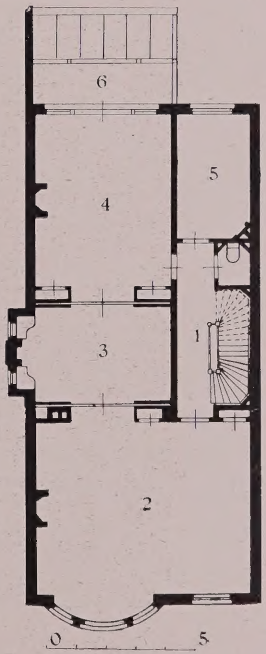

VERDIEPING:
1. Trapportaal. 2. Salon.
3. Muziekkamer. 4. Huisk.
5. Boudoir. 6. Balkon.

ROTTERDAM. WOONHUIS AAN DEN WESTERSINGEL.

ARCHITECT: J. VERHEUL Dzn.

DOETINCHEM. KANTOORGEBOUW MET WONING. ARCHITECT: G. VERSTEEG.

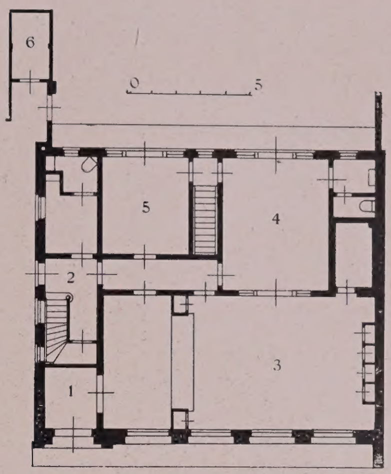

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Ing. bovenwoning 3. Kantoor. 4. Kamer Agent. 5. Spreekk. 6. Rijw.bergpl.

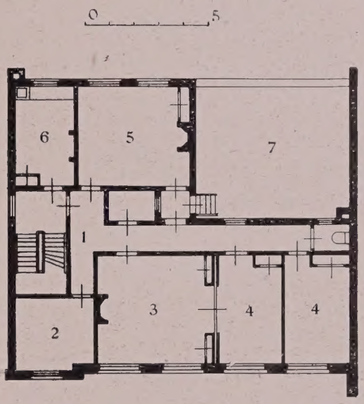

VERDIEPING:
1. Gang. 2. Kamer. 3. Zitkamer. 4. Slaapk. 5. Woonkamer. 6. Keuken. 7. Daktuin.

WINTERSWIJK. KANTOORGEBOUW MET WONING. ARCHITECT G. VERSTEEG.

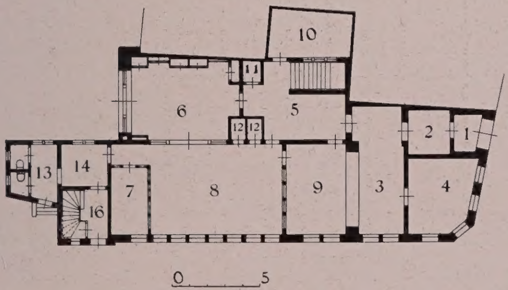

BEGANE GROND:
1. Ingang. 2. Vest. 3. Publiek. 4. Spreekk. 5. Hal. 6. Kamer Agent. 7. Kantoor. 8. Administr. 9. Kassa. 10. Mag. 11. Tel. 12. Kluizen. 13. Ing v. h. pers. 14. Gard. 16. Ing. bovenwon.

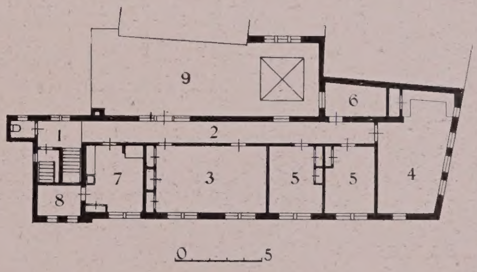

VERDIEPING:
1. Portaal. 2. Gang. 3. Woonkamer. 4. Voorkamer. 5. Slaapkamer. 6. Badkamer. 7. Keuken. 8. Bijkeuken. 9. Daktuin.

DOETINCHEM. KANTOORGEBOUW MET WONING. ARCHITECT: G. VERSTEEG.

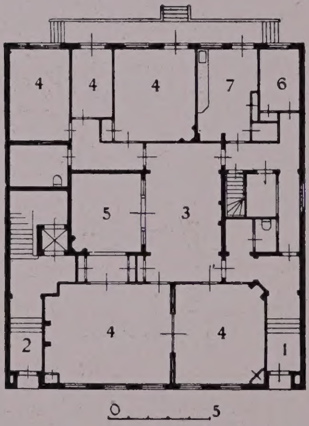

BEGANE GROND:
1. Ingang parterre-woning
2. Ingang bovenwoningen.
3. Hal. 4. Kamer. 5. Eetk.
6. Dienstbodenk. 7. Keuken.

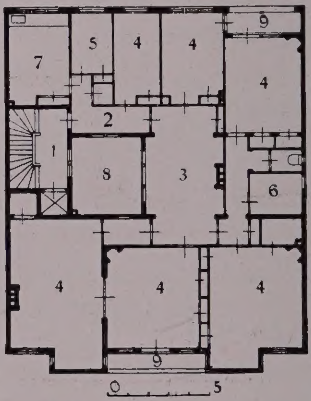

VERDIEPING:
1. Portaal. 2. Ingang. 3. Hal.
4. Kamer. 5. Dienstbodenkamer. 6. Badkamer. 7. Keuken.
8. Binnenplaats. 9. Balkon.

AMSTERDAM. HUIS MET 4 ETAGE-WONINGEN a/d DE LAIRESSESTRAAT. ARCHITECT: P. J. WARNERS.

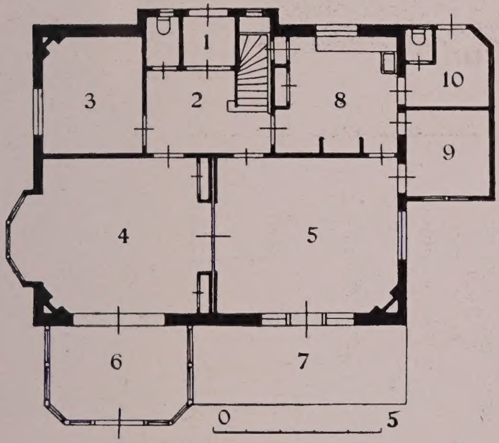

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hall. 3. Spreekkamer. 4. Huiskamer. 5. Eetkamer. 6. Serre. 7. Terras. 8. Keuken. 9. Dienkamer. 10. Bergplaats.

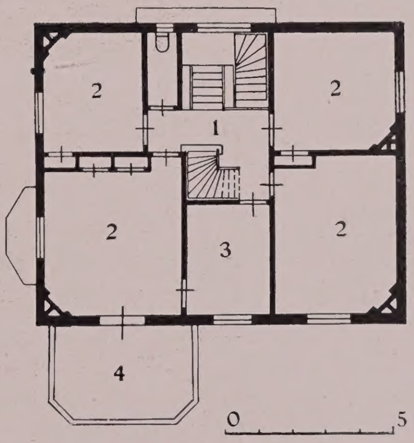

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Slaapkamer. 3. Badkamer. 4. Balkon.

HILVERSUM. WOONHUIS a/d ALBERTUS PERKSTRAAT.

ARCHITECT: Prof. Ir. J. G. WATTJES, Bouwk. Ing.

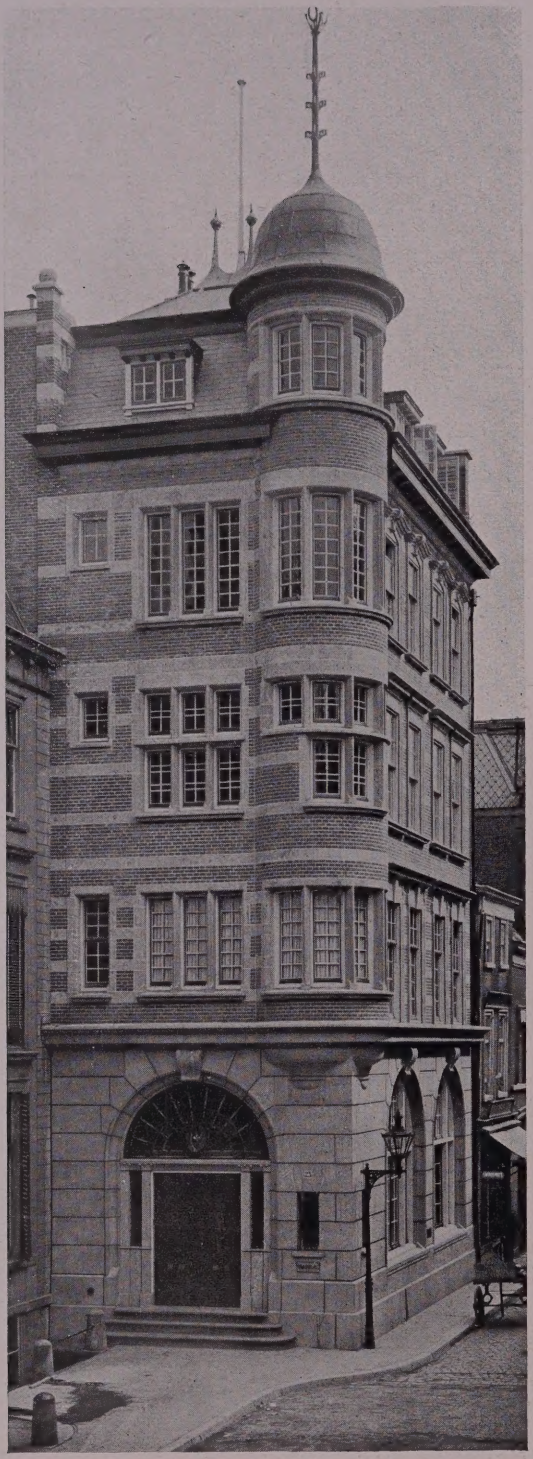

'S-GRAVENHAGE. KANTOORGEBOUW MET WONING a/h NOORDEINDE.
ARCHITECT: L. A. H. DE WOLF.

AMSTERDAM. WOONHUIS MET KANTOOR a/d N. Z. VOORBURGWAL.
ARCHITECT: Prof. Ir. A. H. WATTJES Bouwk. Ing.

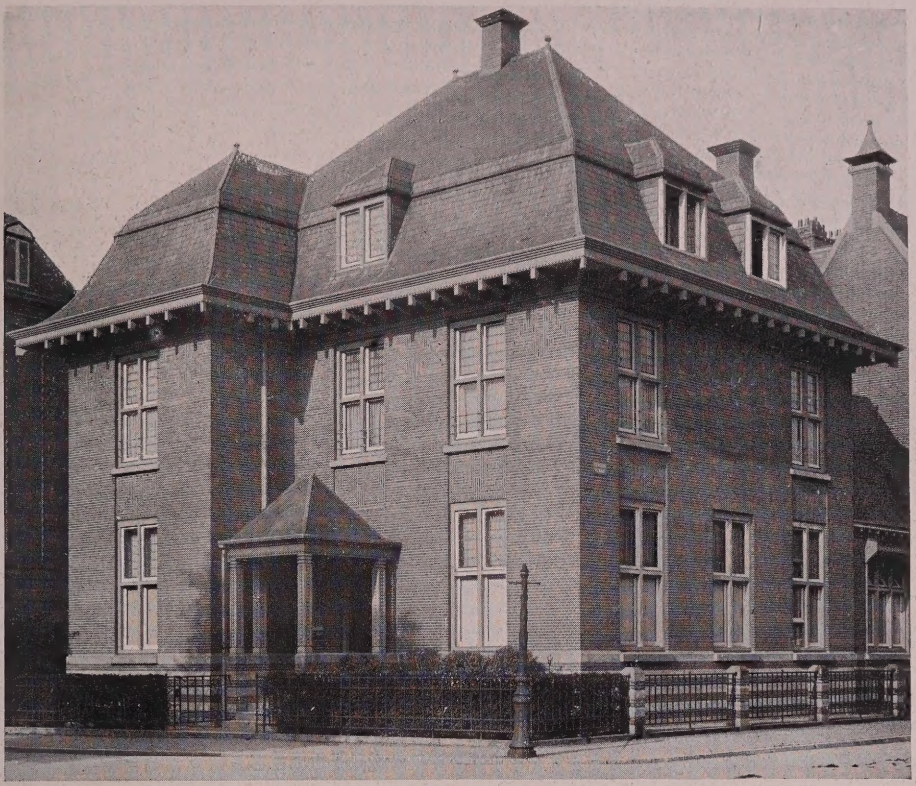

AMSTERDAM. HEERENHUIS i. d. JOH. VERMEERSTRAAT.

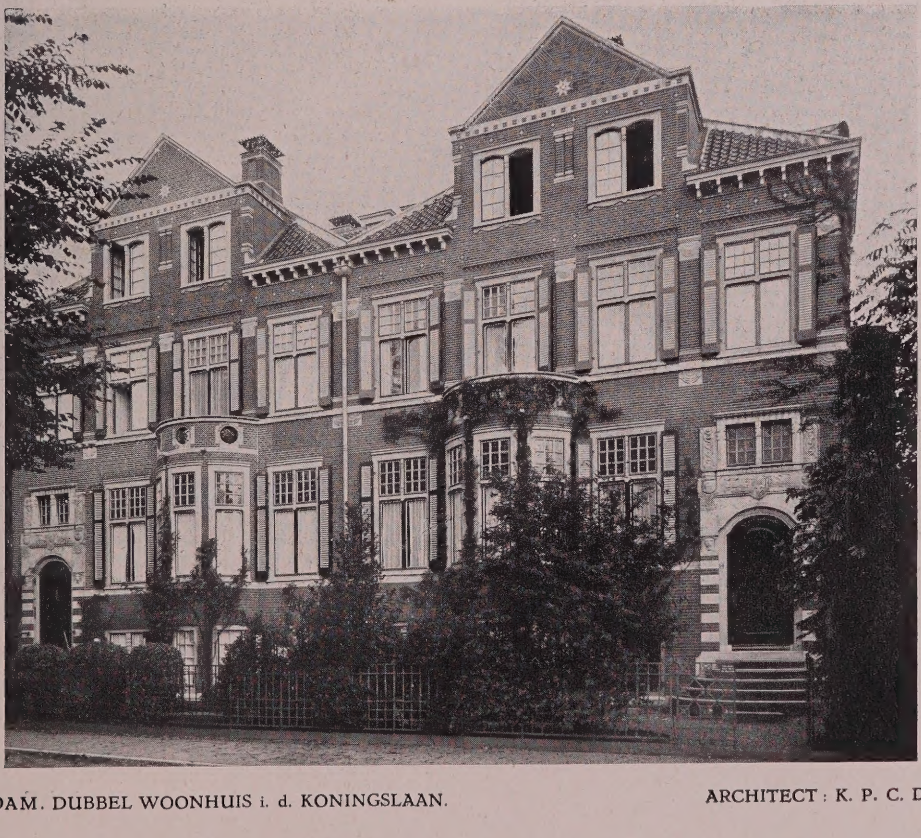

AMSTERDAM. DUBBEL WOONHUIS i. d. KONINGSLAAN. ARCHITECT: K. P. C. DE BAZEL.

AMSTERDAM. WONINGBLOK a. h. VAN BEUNINGENPLEIN. ARCHITECT: K. P. C. DE BAZEL.

HAARLEM. HEERENHUIS i. d. VAN EEDENSTRAAT. ARCHITECT: K. P. C. DE BAZEL.

AMSTERDAM. WOONHUISBLOKKEN a. d. LINNAEUSSTRAAT. ARCHITECT: Dr. H. P. BERLAGE Nzn.

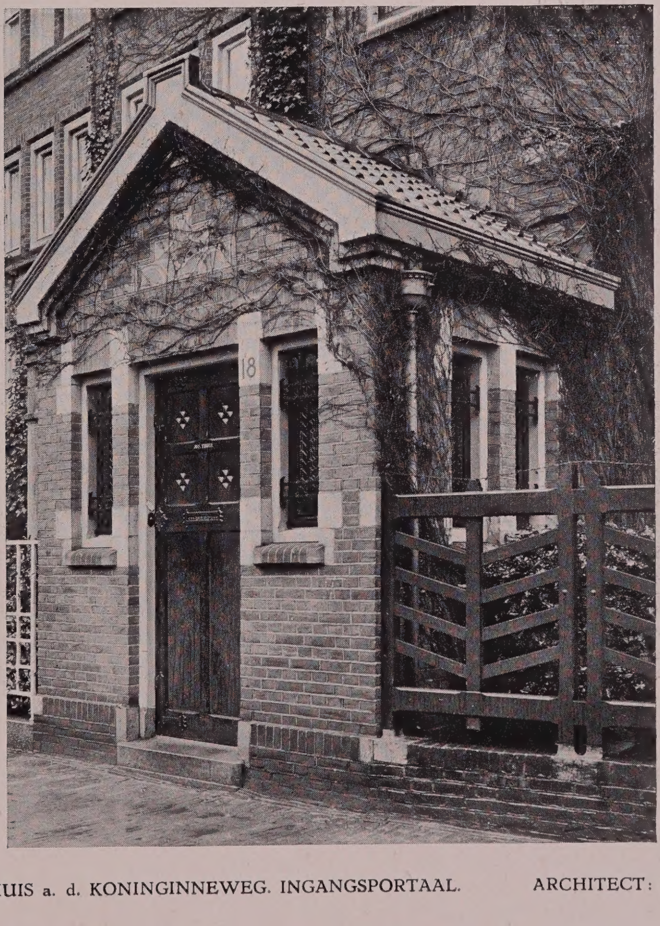

AMSTERDAM. WOONHUIS a. d. KONINGINNEWEG. INGANGSPORTAAL. ARCHITECT: Dr. H. P. BERLAGE Nzn.

Spreeuwenpark.

Leeuwerikstraat.

AMSTERDAM. WONINGBLOKKEN. ARCH: Dr. H. P. BERLAGE Nzn. en J. C. VAN EPEN.

DORDRECHT. STICHTING „WONINGZORG". ARCHITECT: B. VAN BILDERBEEK.

DORDRECHT. STICHTING „WONINGZORG"
VIOLENSTRAAT MET 2e POORT. ARCHITECT: B. VAN BILDERBEEK.

DORDRECHT. HET NOORDERKWARTIER. ARCHITECT: B. v. BILDERBEEK.

DORDRECHT. HUIZENGROEP a. d. SUMATRASTRAAT. ARCHITECT: B. v. BILDERBEEK.

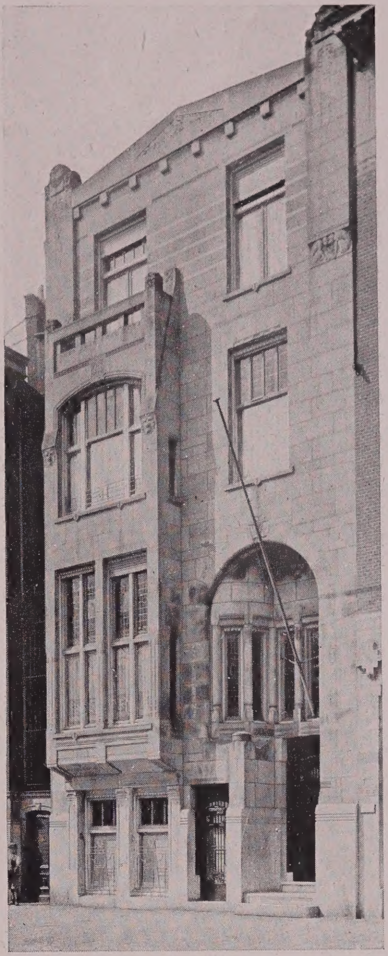

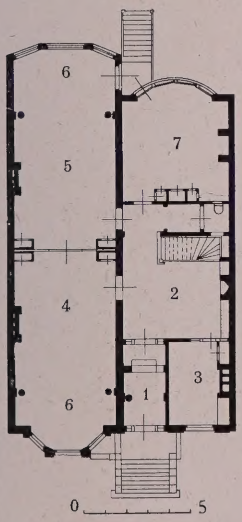

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Hal. 3. Kantoor. 4. Huiskamer. 5. Salon. 6. Serre. 7. Eetkamer.

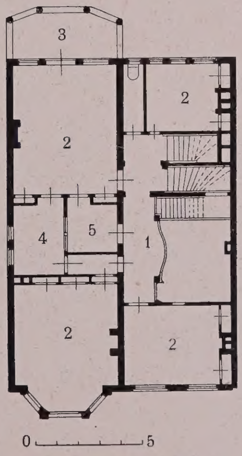

VERDIEPING.

1. Hal. 2. Slaapkamer. 3. Terras. 4. Badkamer. 5. Garderobe.

ROTTERDAM. HEERENHUIS a. d. WESTERSINGEL.
ARCHITECT: P. G. BUSKENS.

BEG. GROND:

1. Ingang. 2. Hal.
3. Huiskamer.
4. Eetkamer.
5. Terrras.

VERDIEPING:

1. Trapportaal.
2. Kinderkamer.
3. Slaapkamer.
4. Balkon.
5. Badkamer.
6. Garderobe.

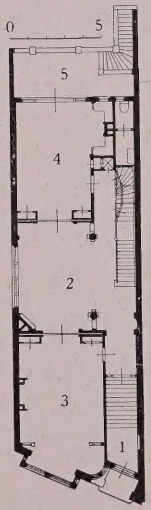

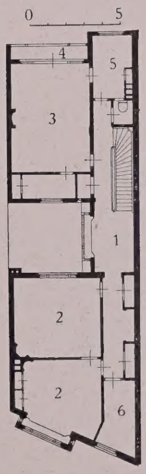

ROTTERDAM. WOONHUIS a. d. SCHIEDAMSCHEN SINGEL.
ARCHITECT: P. G. BUSKENS.

AMSTERDAM. WONINGBLOK i. d. BOERHAVESTRAAT. ARCHITECT: J. C. VAN EPEN.

AMSTERDAM. WONINGBLOK i. d. SCHAEPMANSTRAAT. ARCHITECT: J. C. VAN EPEN.

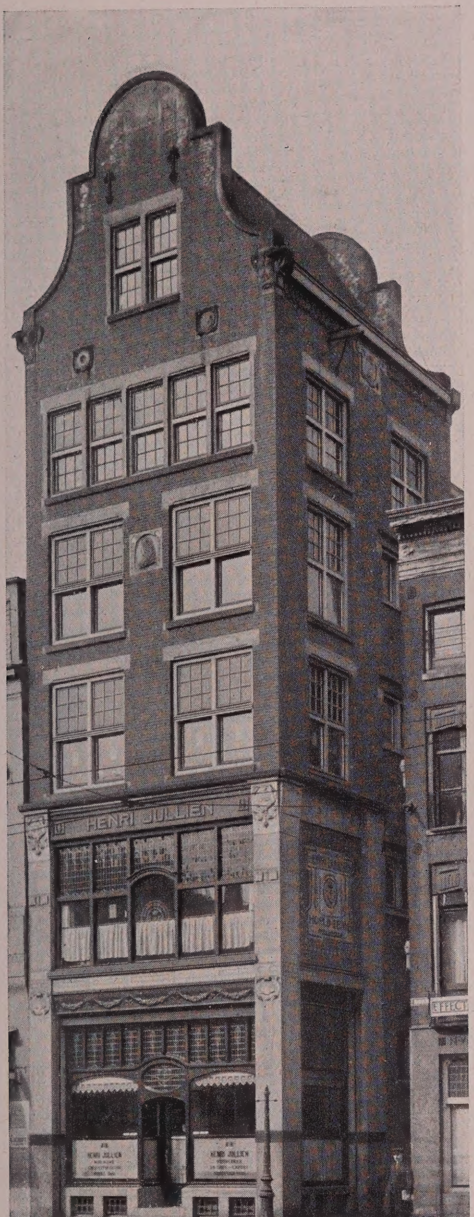

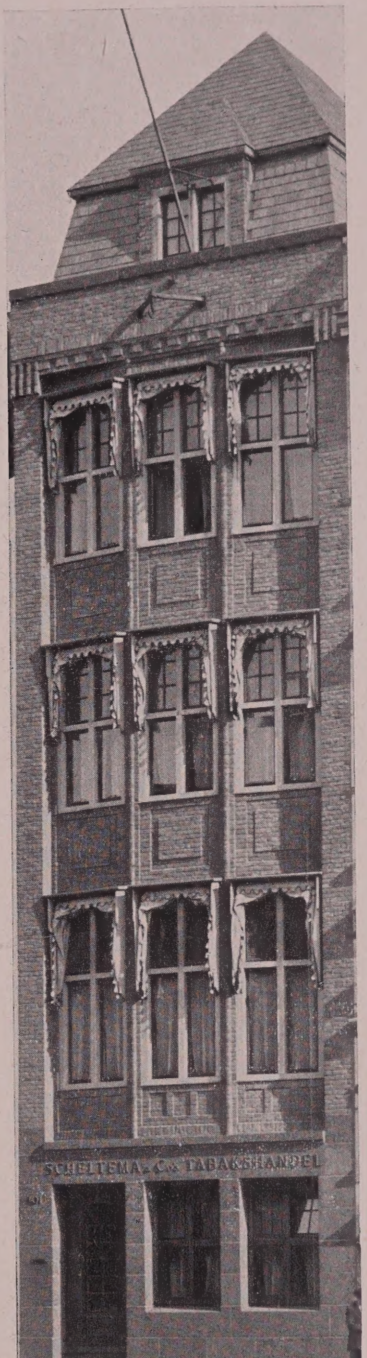

AMSTERDAM. WOON- EN WINKELHUIS OP HET ROKIN.
ARCHITECTEN: GEBR. VAN GENDT A.Lzn.

AMSTERDAM. KANTOOR EN WOONHUIS OP HET ROKIN. ARCHITECT: J. W. HANRATH.

AMSTERDAM. WONINGBLOK i. d. KANARISTRAAT. ARCHITECT: Ir. J. GRATAMA, Bouwk. Ing. EN G. VERSTEEG.

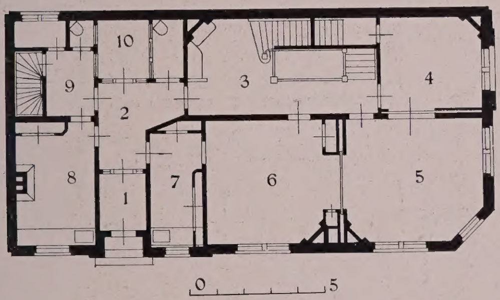

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Gang. 3. Hal. 4. Spreekkamer. 5. Huiskamer. 6. Eetkamer. 7. Dienkamer. 8. Keuken. 9. Bijkeuken. 10. Garderobe.

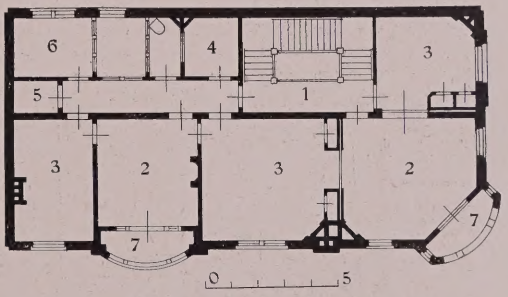

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Zitkamer. 3. Slaapkamer. 4. Badkamer. 5. Garderobe. 6. Bergkamer. 7. Balcon.

ROTTERDAM. HEERENHUIS i. d. PARKSTRAAT. ARCHITECT: C. DE GROOT.

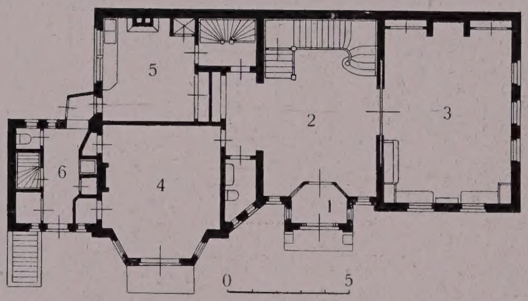

BEGANE GROND:
1. Vestibule. 2. Hal. 3. Biljartkamer. 4. Kinderkamer. 5. Keuken. 6 Bijkeuken.

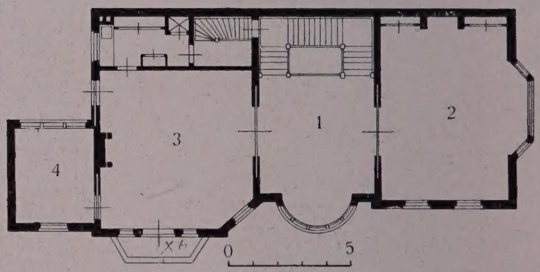

VERDIEPING:
1. Ontvangkamer. 2. Woonkamer. 3. Eetkamer. 4. Serre.

ROTTERDAM. HEERENHUIS i. d. PARKSTRAAT. ARCHITECT C. DE GROOT.

AMSTERDAM. HEERENHUIS i. d. PRINS HENDRIKLAAN. ARCHITECTEN: GROENENDIJK & CROUWEL

AMSTERDAM. WONINGBLOK i. d. NACHTEGAALSTRAAT. ARCHITECTEN; KUIJPERS & INGWERSE.

AMSTERDAM, WONINGBLOK a. h. SPAARNDAMMERPLEIN. ARCHITECT: M. DE KLERK.

AMSTERDAM. WONINGBLOK a. h. SPAARNDAMMERPLEIN. ARCHITECT: M. DE KLERK.

SCHEVENINGEN. HUIZENGROEP a. d. NEPTUNUSSTRAAT
HOEK BERKENBOSCH—BLOKSTRAAT.

ARCHITECT: A. J. KROPHOLLER.

AMSTERDAM. WONINGBLOK i. d. BELLAMYSTRAAT. ARCHITECT: G. F. LA CROIX.

AMSTERDAM. HUIZENGROEP i. d. CORN. SCHUYTSTRAAT. ARCHITECT: G. F. LA CROIX.

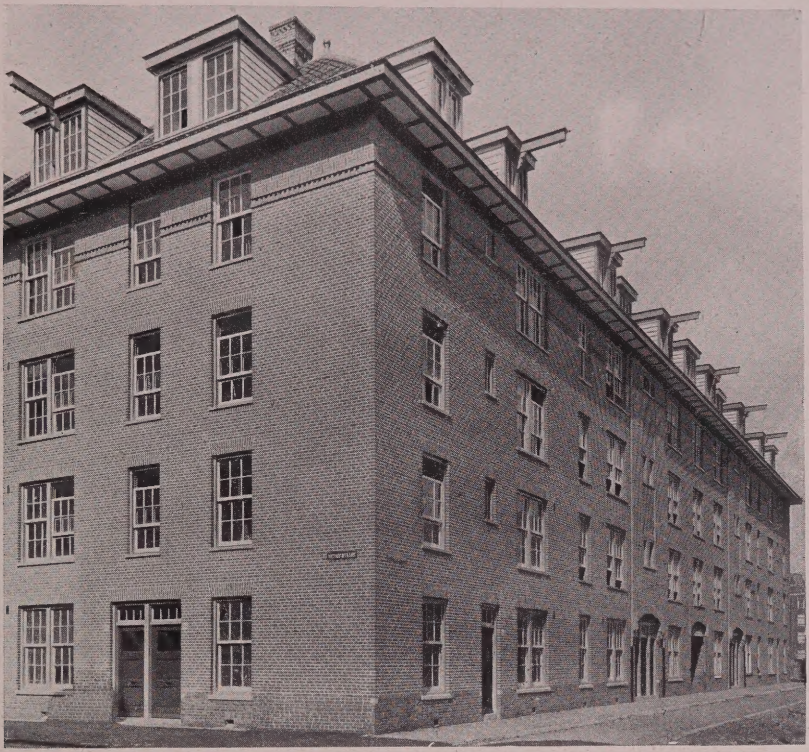

AMSTERDAM. WONINGBLOK i. d. RETIEFSTRAAT. ARCHITECT: Ir. J. H. W. LELIMAN Bouwk. Ing.

AMSTERDAM. WONINGBLOK a. d. MEEUWENLAAN. ARCHITECT: Ir. J. H. W. LELIMAN. Bouwk. Ing.

HAARLEM. WOONHUIS i. d. JULIANASTRAAT. ARCHITECT: Ir. J. B. VAN LOGHEM, Bouwk. Ing.

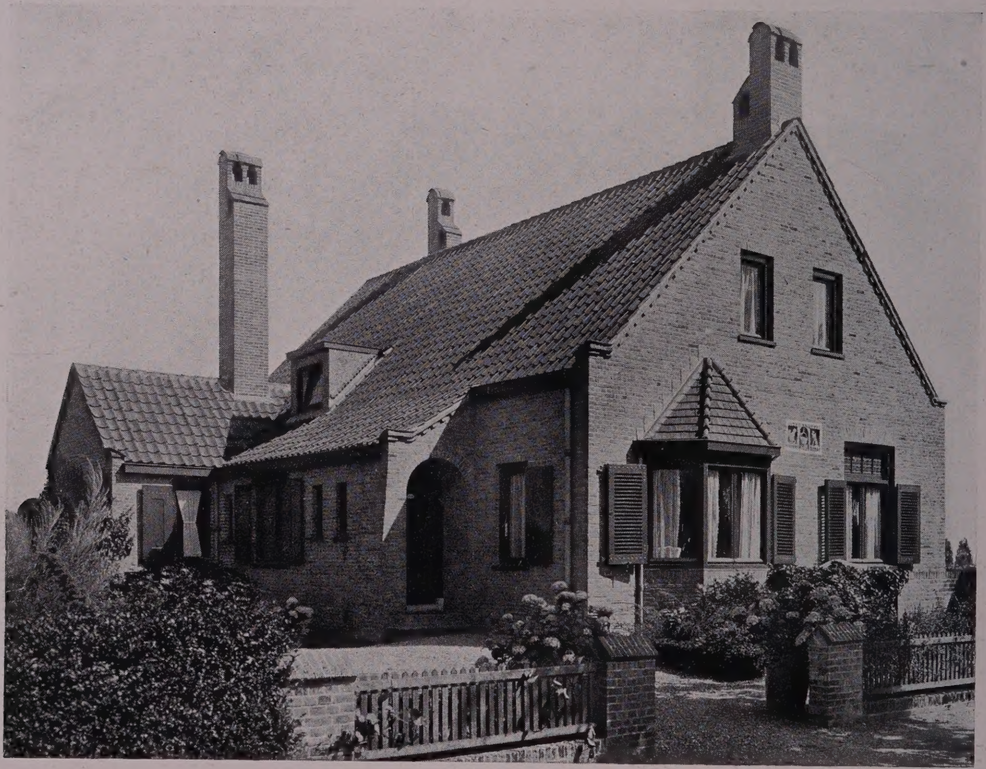

HAARLEM. WOONHUIS i. d. MIDDENLAAN. ARCHITECT: Ir. J. B. VAN LOGHEM, Bouwk. Ing.

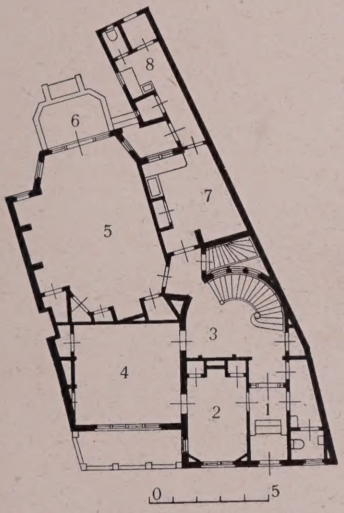

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Spreekkamer. 3. Hal.
4. Woonkamer. 5. Tuinkamer.
6. Terras. 7. Keuken. 8. Bijkeuken.

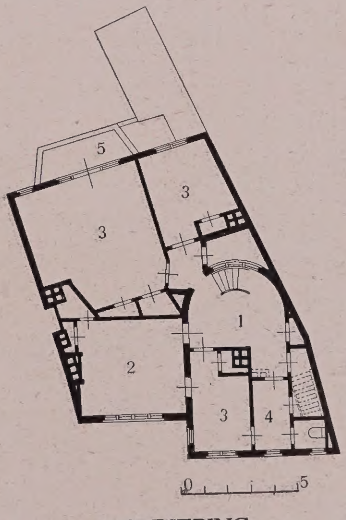

VERDIEPING:

1. Trapportaal. 2. Studeerkamer.
3. Slaapkamer. 4. Badkamer.
5. Balkon.

HAARLEM. WOONHUIS a. d. WAGENWEG.

ARCHITECT: Ir. J. B. VAN LOGHEM, Bouwk. Ing.

AMSTERDAM. TEHUIS VOOR ARBEIDERS i. d. MARNIXSTRAAT. ARCHITECT: J. E. VAN DER PEK. †

AMSTERDAM. WOONHUISGROEP i. d. LAIRESSESTRAAT. ARCHITECT: H. v. d. SCHAAR.

ROTTERDAM. WOONHUIS a. d. ESSCHENLAAN. ARCHITECT: J. P. STOK Wzn.

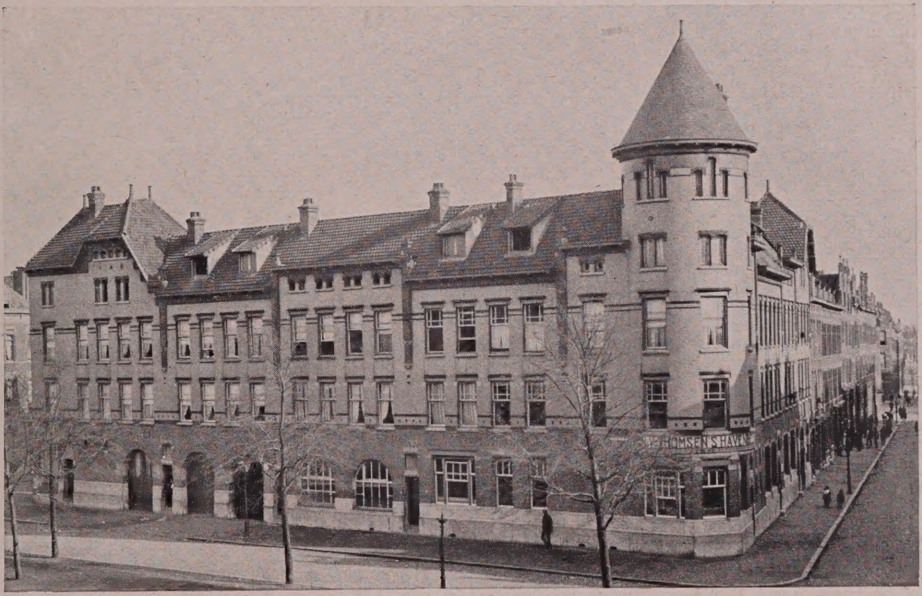

ROTTERDAM. HUIZENGROEP a. d. JOUBERTSTRAAT. ARCHITECT: J. P. STOK Wzn.

's-GRAVENHAGE. HEERENHUIS i. d. JAVASTRAAT. ARCHITECTEN: SMITS & FELS.

AMSTERDAM. WONINGGROEP i. d. VALERIUSSTRAAT. ARCHITECT: J. A. VAN STRAATEN.

AMSTERDAM. WOONHUIS i. d. JOH. VERMEERSTRAAT. ARCHITECT: J. A. VAN STRAATEN.

AMSTERDAM. HEERENHUIS a. h. MUSEUMPLEIN. ARCHITECT: JAN STUYT.

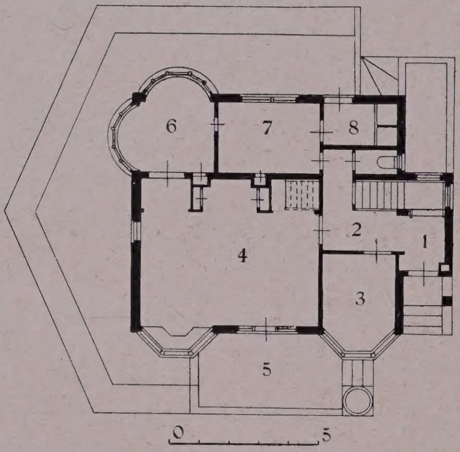

BEGANE GROND:

1. Ingang. 2. Trappenhuis. 3. Spreekkamer. 4. Woonkamer. 5. Terras. 6. Eetkamer. 7. Keuken. 8. Bergplaats.

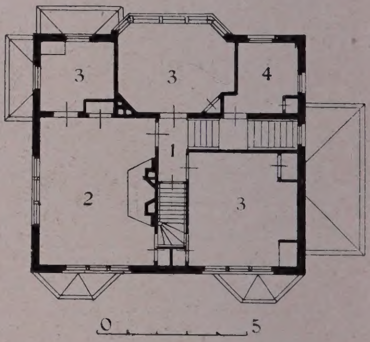

VERDIEPING:

1. Portaal. 2. Zitkamer. 3. Slaapkamer. 4. Dienstbodenkamer.

ENSCHEDE. WOONHUIS i. d. BISSCHOPSTRAAT. ARCHITECT: A. H. WEGERIF.

REGISTER.

Plaats.	Naam van den bouwmeester.	Bladz.
Alkmaar	Wils, Jan	46, 47
Amsterdam	Bazel, K. P. C. de	145, 146
	Berlage Nzn., Dr. H. P.	1, 97, 147, 148
	Crouwel & Groenendijk	157
	Cuypers, Ed.	56
	Cuypers, Ir. Jos. Th. J.	59, 60
	Epen, J. C. van	62, 63, 148, 152
	Gendt A.Lzn., Gebr. van	64, 102, 153
	Gendt, A. L. van & Zn.	101
	Gratama, Ir. J. & G. Versteeg	154
	Groenendijk & Crouwel	157
	Groot, C. de	105, 106
	Hanrath, J. W.	107, 153
	Haverkamp, D. H. & Ir. Th. G. Schill †	90, 136
	Hulshoff, Ir. A. R. & A. A. Kok	73, 113, 114, 115
	Ingwerse & Kuypers	157
	Janssen Jr., F. C.	116
	Jansen, H. G.	117
	Klerk, M. de	158
	Kok, A. A. & Ir. A. R. Hulshoff	73, 113, 114, 115
	Kromhout Czn., W.	121
	Kuypers & Ingwerse	157
	La Croix, G. F.	160
	Leliman, Ir. J. H. W.	79, 80, 161
	London, J.	123, 124
	Meyer, J. de	125
	Moen, Adr.	27
	Mulder, K.	126
	Nieukerken, J. J. M. A. & J. van	84
	Oort, D. van	33
	Pek †, J. E. van der	165
	Poggenbeek, F. W. M.	131
	Posthumus Meijjes, C. B.	132, 133
	Roosing Jr., J. & G. J. Rutgers	38, 88
	Rutgers, G. J.	38, 88, 134

Plaats.	Naam van den bouwmeester.	Bladz.
Amsterdam	Sanders, Th.	90
	Schaar, H. v. d.	165
	Schill †, Ir. Th. G. & D. H. Haverkamp	90, 136
	Straaten, J. A. van	168, 169
	Stuyt, Jan	60, 169
	Versteeg, G. & Ir. J. Gratama	154
	Warners, F. A.	43, 44
	Warners, P. J.	142
	Wattjes, Prof. Ir. A. H.	144
	Weissman, A. W.	45
Apeldoorn	Wegerif Gzn., A. H.	95
Assen	Knuttel, Ir. G.	76
Delft	Cuypers, Ir. Jos. Th. J. & Jan Stuyt	9
	Le Comte, A. & Ir. J. L. Schouten	77, 78
	Lee, A. van der	25, 26
	Schouten, Ir. J. L. & A. Le Comte	77, 78
	Stuyt, Jan & Ir. Jos. Th. J. Cuypers	9
Doetinchem	Versteeg, G.	140, 141
Dordrecht	Bilderbeek, B. van	149, 150
	Cuypers, Ed.	55
	Reus, H. A.	36, 37
Eindhoven	Hanrath, J. W.	66
Enschedé	Clercq, S. de	7, 8
	Wegerif, A. H.	170
's-Gravenhage	Berlage Nzn., Dr. H. P.	98
	Broese van Groenou, Ir. A.	2, 3, 51
	Clercq, S. de	6, 52, 53, 54
	Cuypers, Ed.	57, 58
	Fels & Smits	168
	Gantvoort, J. D. & Ir. W. P. C. Knuttel	21, 22, 23
	Gort, J. J.	12, 83
	Hellendoorn, J. J.	15, 16, 69, 70
	Hulshoff, Ir. A. R. & A. A. Kok	20
	Knuttel, Ir. W. P. C. & J. D. Gantvoort	21, 22, 23
	Kok, A. A. & A. R. Hulshoff	20
	Kromhout Czn., W.	121
	Mulder, J. Hzn., A.	81
	Mutters Jr., Joh.	28, 82, 83, 129
	Nieukerken, Gebr. van	29
	Otten, A.	130
	Robbers, Ir. Joh. G. & J. J. Gort	12
	Smits en Fels	168
	Verschoor, W.	94
	Wentink, J. C.	96
	Wolf, L. A. H. de	48, 144
Groningen	Berlage Nzn., Dr. H. P.	49

Plaats.	Naam van den bouwmeester.	Bladz.
Groningen	Drewes, L.	61
	Hoekzema Kzn., G.	19, 72
	Sanders †, A. J.	135
Haarlem	Bazel, K. P. C. de	146
	Cuypers, Ir. Jos. Th. J.	100
	Korringa, H.	118
	Loghem, Ir. J. B. van	162, 164
	London, J.	124
	Noppen, J. J. van	30, 31, 85, 86
	Steur, Prof. Ir. J. A. G. van der	91
Heemstede	Korringa, H.	119, 120
	Kuiper, P.	24, 122
Hengelo	Muller, K.	127, 128
Hilversum	Hanrath, J. W.	67, 108, 109
	Wattjes, Prof. Ir. J. G.	143
Leerdam	Verschoor, W.	42
Leiden	Posthumus Meijjes, C. B.	35
	Slothouwer, D. F.	39
Maastricht	Rood, Ir. A. H. van	87
Oegstgeest	Jesse, H. J.	74, 75
Rotterdam	Bruynzeel, M. E.	4
	Buskens, P. G.	151
	Gils, Jac. van	10, 11 65
	Gratama, Ir. J.	13, 103, 104
	Groot, C. de	155, 156
	Hanrath, J. W.	68
	Heyink & van Vreeswijk	17, 18, 71
	Logeman & Otten	32
	Otten, A.	32, 130
	Sandt, Ant. J. van de	138
	Stok Wzn. J. P.	167
	Verheul Dzn., J.	41, 93, 139
	Vreeswijk, van & Heyink	17, 18, 71
Scheveningen	Broese van Groenou, Ir. A.	50, 99
	Kropholler, A. J.	159
Tiel	Buskens, P. G.	5
Tilburg	Ouëndag, B. J.	34
Utrecht	Haas, C. J. de	14
	Hanrath, J. W.	110
	Houtzagers, P. J.	111, 112
	Stuivinga, J.	92
Veendam	Sanders †, A. J.	135
	Stuivinga, Jan	40, 137
Zutphen	Sanders, Anton, J.	89

84-B17263

GETTY RESEARCH INSTITUTE
3 3125 01887 6926